

REPUBLIKA

MJESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST

I DRUŠTVO

KAZALO

- Božica Jelušić: *Zdjela leće* / 3
Hrvoje Hitrec: *Nikola Zrinski Sigetski* / 10
Daniel Načinović: *Kovarski blues* / 25
Mirjana Buljan: *Tajkun* / 36
Marina Katinić: *Pjesme* / 47
Kazimir Klarić: *Hitlerov faćuk* / 57

KRITIKA

- Dunja Detoni Dujmić: *Male žene* / 69
Mario Kolar: *Odgovorna razigranost* / 70
Željka Lovrenčić: *Hrvatsko književno bogatstvo u Gradišću* / 73
Dunja Detoni Dujmić: *Shrink na terenu* / 74

Kronika DHK / 76

Božica Jelušić

Zdjela leće

(Po Ujeviću)

1.

Daj svakom od nas bolnu dušu zrelu,
U kojoj gori čist i visok plamen.
Znak *trećeg oka* ucrtaj na čelu:
Nebeska nek' je zemlja, krilat kamen.

Daj svakom od nas sluha, uma, vida,
I samih sebe podari nam svima:
Svako da svoje grube halje skida,
Kao u tajnom plesu s velovima.

Od bezukusnog da lučimo sočno,
I melodija, koju svira gudač
Iskrena srca, da nas vazda prati.

Da ulog taj nam traje dugoročno,
A život bude pravedan nam sudac –
Pravo na sreću da nam ne uskrati.

2.

I patnju daj nam, tek onda kad smo jaki:

U pravo doba i na pravu mjestu.
Opsatat' će vreli, igru gubit' mlaki,
Bujat' će hrabrost k'o kvasac u tijestu.

Čisti nas patnjom, kao vojnik sablju.
Brusi i spremaj za velike stvari;
Da ne budemo slabi za korablju,
Nit' s ruba svijeta vječni podstanari.

Ne održi nas u perju i vati;
Čeliči mrazom i šibaj nas burom,
Utvarnu vojsku šalji nam na vrata.

Patnja može samo stoga potrajati,
U pejzažu nekom, nesklonom i surom,
Da nađemo jednom prostrt stol od zlata.

3.

Ljubav za lijepo i za život plodni!

Izvorska voda, zemlja vlažna, sipka.
Gdje sjenica se skutri uz grm šipka,
Miriše voćnjak: zaklon blagorodni!

Ljubav za stvarno, vidljivo i jasno:
Hrapave stijene i oblutke glatke.
Poslove svršit', riješiti zadatke-
I sve na vrijeme, nikada prekasno!

Mnogo je zvanih, izabranih malo.
Princu će laži slabi dati vjeru:
Pljesak i bljesak od svijeta se prosi.

Al' u tri riječi sve bi važno stalo:
Čuvat' je dušu za konačnu mjeru,
Gdje *gram dobrote* prevagu odnosi!

4.

**Daj nam uvredu, da cio svijet vidi
Da smo za pedalj viši, jer smo gordi.**

Dok se zemlja tresе i grme akordi,
Nedužan od slanah suza obnevidi.

Samo pelin kuša, samo okus pijeska,
Dok mu teške misli slažu karavane,
Da gordosti svojoj nađe posne hrane,
Gdje se Ewol igra suhim žbunom vrijeska.

Sunce sprži ranu. Pustinju obiđe
Uvrijeđeni, koji traži pravednosti
Dok svaki ga udah zraka ožalosti.

Tek u mraznu zoru, kad postelji priđe,
I podočnjak taman obraz mu porubi,
Zna da onaj pedalj visine ne gubi!

5.

I daj nam zlo, no samo radi dobra.

Sumnju koja krv nam otrovom natoči.
Ruku uništenja, što nam srž rastoči:
Sklupčana u korpi smrtonosna kobra!

Riječi pokajanja, riječi uzdisaja,
Kad na tvoje biće vreba pad nesprječiv.
Gdje stanuje Ljubav, vitez slatkorječiv,
Juraj koji kopljem proburazi zmaja?

Zlo živi gdje traju nemir, grč i stiska.
Gdje za istu kost se mnogi glože,
I ožiljci tuđi nikoga ne bole.

Put je dobra uzak i vrata su niska,
Šapat mu se čuje kad se krotki slože,
I kad ljudi istom Izvoru se mole.

6.

Jer za nas nebo blista na tanjiru,
Tražimo neki prilaz produhovljen,
Da uzmah damo svom priprostim piru:
Divlji zec u šumi bježi, neulovljen.

Izmišljamo stoga jestvine, recepte,
Toveći ta tijela od zgusnute gline.
Znamo da tek kada ošiti zatrepote,
Opire se duša dosadi rutine.

To dvoje za stolom zasjeli k'o stranci.
Ljubi se i jede sve na isti način.
(Tko kutiju čuva i dragocijen začini?).

Na svodu visoko, zvijezde – krupni žganci.
Po ogradi vrta rublje vješa tama.
Naš anđeo spava među mahunama.

7.

Oprosti našoj ljubavi kad zgriješi,
Slova se ljubavna uče teškom mukom.
Zaljubljen čovjek jagodi se smiješi,
U ponor padajući, za njom grabi rukom.

S libelom sanja i leti s leptirom,
Iz škrinje dana dijeleć' proizvoljno.
Kad sve odbaci i otvori širom,
U tamnici se nađe dragovoljno.

Ljubljenu sjenu tad na zidu riše,
Postajući' svjestan svojega zadatka;
U tome nema ništa više sporno.

Jer kad o sebi ne mislimo više,
Na kocki kad je život bez ostatka,
Ljubiti možemo snažno, besprijekorno.

8.

Ne biti zao, već uman u snazi.

Znati da sve je (ipak) jednokratno.
Prolaze dani, pomiče se klatno,
Titanskom stopom vrijeme zemlju gazi.

Lokote kuješ, ograde i šiljke –
Od svijeta braniš sve najdraže svoje.
A na kraju se samo pjesme broje;
Starinske riječi, drage ljekobiljke.

Ne biti truo: biti čvrst i jedar.
Neka ti tuga ne pritišće kosti,
Neka ne spava poruga u bori.

Darežljiv budi, kao čvorak vedar!
U srcu čuvaj plamen naklonosti,
Svakoj blagoj misli prozore otvori!

9.

I daj nam oštro oko što red pazi.

Od nehaja našeg da ništa ne strada.
U gluhoći srca, gdje oholost vlada,
Da visoke zvijezde budu putokazi.

Neka zna se što je gore, a što dolje.
Sila koja kruži, tragovi na žalu.
Ples radosnih duša, negdje u astralu,
Priroda što buja izvan mrzovolje.

Za slabo i krhko, neka moćnik mari!
Pod pepelom da se ugarak ožari,
I da svete vatre budemo čuvari.

Da u istom krugu žive neimari,
Špilja, rijeka, gnijezda i šuma stanari,
I uznici Riječi, tihi liričari-----

10.

Dvije mrlje ulja u istome zelju,
Nas smo dvoje. A Vrijeme je prelja.
U njegovoj pređi njiše se postelja,
I Duh plaća danak srdžbi i veselju.

Dva kamena oštra melju naše kosti.
Gospode, pomiluj. Podari nam stelju,
Za štalicu blagu. Tek ponjavu bijelu,
I pravo na jednu, makar tajnu želju.

Pogledaj nas jednom, zatim prođi
Kroz maglice, zvijezde, zone plina,
Da ne plaši ljude svemirska praznina.

Nije Višnji netko, nalik knjigovođi,
U hostiji živi i gutljaju vina,
Dok se Ljubav čista prelijeva s visina.

Post scriptum:

TMASTA NEBESA (Tinova soba na Selskoj)

Soba uska: stol do vrata,
Na cipeli pečat blata.
Ormar škripav k'o proteza.
Hladan krevet od željeza.

Pljesniv zid i daske podne,
Za prilike nepogodne.
Krnjav lavor, rame krive:
Živomrtvi ovdje žive.

Rijetko Pjesnik tu prebiva,
Kud prašina hoda siva.
Slovožderu knjiga hrpa:
Škrta svjetlost okno krpa.

Jedna drugoj posve slične,
Sobe gole i bezlične.

Za pokoru il' pokriće,
Ova ovdje zadnja bit će.

To je ona špilja vlažna.
Ona rupa bogotražna,
Gdje nebesa tvoja tmasta
Boji prepast ljubičasta.

Pripomena: U povodu 60 obljetnice Tinove smrti, „razglobljena“ je pjesma ZDJELA
LEĆE za potrebe ove homagijalne cjeline. Svi podebljani stihovi pripadaju T. Ujeviću
(op. a.)

Hrvoje Hitrec

Nikola Zrinski Sigetski

Peto poglavlje

Katarina Zrinska nije bila zadovoljna haljinama koje je ponijela u Beč. Navlačila ih je i svlačila pred velikim zrcalom, bacala na postelju i na kraju rekla Petru neka ide sam na tu svečanost jer ona nema što odjenuti, moda se promijenila, šeširi su sada veći i kićeniji nego njezini, svi će vidjeti da je ona sirotica s divlje granice a ne grofica, eto i Nikolina Euzebija koja se prenemaže i ni s kim ne razgovara ima ljepšu haljinu. Petar se smijao i pozvao u pomoć brata upućenijeg u bečke običaje, a Nikola povjerio Katarinine nevolje grofici Loebli koja je poslala svoju krojačicu i ta je spretna žena u nekoliko dana sašila prelijepu haljinu s isprva pretjerano istaknutom stražnjicom, što je na Katarinin zahtjev popravila, ni steznik nije Frankopanka htjela prečvrsto stegnuti jer je bilo najavljeno da će se servirati sljedovi cijelo popodne a ona je htjela kušati baš sve, i baš ju je bilo briga za struk koji se nakon poroda nije posve vratio u mladenački oblik. Jelenu je ostavila u Ozlju ne htijući vući dijete na put i sada je uživala posjećujući dućane, pronašla napokon i šešir sa sivkastim i bijelim perjem, dovoljno raskošnim da izazove pozornost ali ne i požar u doticaju sa stropnim svjetiljkama. Tako opremljena prikazala se mužu koji je raširio ruke od ushićenja i tvrdio da nema ljepše žene od nje između Slunja i Karlovca, a kad je bacila na nj cipelu brzo se ispravio i rekao da nema ljepše u cijeloj carevini.

Odsjeli su u kući koju je Nikola kupio prije dvije godine, uresio stropove štukaturama, podove skupocjenim tepisima a zidove slikama bitaka, starih utvrda ali i velikih kompozicija s mitološkim motivima – u malom salonu polovicu je jednoga zida prekrivao trenutak u kojemu se Orfej okreće prema Euridici, taj trogl kako ga je nazvao Petar, bena koja se okrenula kada je već izvukla voljenu iz pakla. „Ja mislim da je to namjerno

učinio. Njemu je bilo najvažnije da pokaže kako glazbom može očarati i Sotonu, a Euridika mu je i prije išla na živce.“

Imali su zajedničku spavaonicu, a Nikola i Euzebija odvojene sobe . Katarina je pomalo žalila Nikolu i osjećala sitno grizodušje pri pomisli da mu je baš ona svojedobno preporučila Euzebiju, makar je tada Draškovičku slabo poznavala. Ponosni Nikola Zrinski uporno nije priznavao da mu je brak nesretan i činio što je mogao da oraspoloži vječno tužnu ženu, pa ju je nagovorio da pođe s njim u Beč. Isprva je odbila, no kada se već spremio na put Euzebija je izjavila da ju zanemaruje i stalno se izgovara poslovima i ratovima, da u Čakovcu nema zabave i zašto ju ne vodi u Beč, gdje dugo nije bila. Već naučen na njezine protuslovne hirove, Nikola je slegnuo ramenima i ispričao se da je krivo shvatio, naravno da će mu biti zadovoljstvo pojaviti se na proslavi sa svojom ženom i predstaviti ju caru, to više što se na Dvoru uvijek pojavljivao sam i dame se zlobno pitale drže li Hrvati svoje družice pod ključem, a možda i njihove draži.

Veliki je događaj već mjesec dana držao Beč u stanju živahne uzbuđenosti i mnogi su se vrmzali po kancelarijama tražeći dovoljno važnu osobu koja bi im omogućila da budu na proslavi svršetka tridesetgodišnjega rata. Živahnost se osjećala i među građanima, uvjerenim da dolazi novo zlatno doba sigurnosti i boljitka, vođeni su filozofski razgovori u kolegijima i pivnicama gdje učeni ljudi i samozvani narodni tribuni razmatrahu mirovne ugovore potpisane nakon dugih pregovora u Münsteru i Osnabrücku, u dva grada jer katolici i protestanti nisu htjeli biti zajedno u jednom. „Nikada više ne će biti rata u Europi“, tvrdili su jedni svijetlih očiju od radosti i mnogi se slagali, drugi dodavali da još samo treba otjerati Turke i zavladat će vječni mir. Sveučilišni su profesori ushićeno tumačili studentima da je tim westfalskim činom tek sada završeno doba barbarstva i nekažnjivih nasilja, nezakonitih zaposjedanja i krvavih progona. „Suverenitet država, to jest suverenitet naroda, pravo na samoopredjeljenje, jednakost država – dakle naroda, ugovori među državama obvezujući, ni jedna se država, više nema pravo miješati u unutarnja pitanja druge... draga moja mlada gospodo, ta veličanstvena načela prevrat su neprispodobiv bilo čemu što se ikada dogodilo u povijesti.“

Razgovarali su o tim uljuđenim novinama u salonima, govorili o njima Nikola i Petar Zrinski vozeći se u kočiji sa svojim ženama prema gradskim vratima na kratkom putu do Brunna.

– Ako je tako, onda i Ugarska i Hrvatska imaju pravo na samoopredjeljenje, ne ? – rekao je Nikola. Zvučalo je ironično.

– Valjda... ne znam. Moramo pitati Ferdinanda – odgovori Petar, smiješći se.

– Šalimo se, da, što drugo... To je on potpisao s njemačkim kneževinama... a ne sa svojim, ne s našim kraljevinama... S Francuzima, sa Šveđanima, s Nizozemcima... Mi smo još ...no i to će doći, vjeruj mi...

– Ja ti vjerujem – izjavi Katarina – ali pustite sada to, idemo se zabavljati.

Carevi su se graditelji iskazali velebnom scenografijom: na polju ispred staroga Maksimilijanova lovačkog dvorca i nedavno sagrađene oranžerije, inženjuri su podigli veliki drveni dvorac s kruništima iza kojih su virili topovi. Za plemenite su goste smislili tri velike sjenice, središnju i najveću, oktogonalnu, s osam hrastovih stupova visokih dvadeset stopa i kupolastim stropom, te dvije sa svake strane, nešto niže ali vrlo prostrane, šezdeset stopa duge i tridesetak široke. Bijahu tu i dvije male sjenice za glazbenike. Svi su stupovi ukrašeni cvijećem u košaricama, a polje između sjenica i drvene utvrde ispunjeno kipovima vladara Svetoga rimskog carstva, panoramama i golemim natpisima koji spominjahu Pravdu i Mir, u opreci prema platnu na ulazu u ukusno sklepanu tvrđu na kojoj je pisalo Nesloga i Rat, mjestimice su se mogle vidjeti piramide i obelisci, prizori djevojaka s knjigama i uzdama, slikarije s osam oskudno odjevenih dječaka koji su imali predstavljati osam njemačkih izbornih knezova, veliki grbovi šesnaest carskih nasljednih zemalja a na najvišem mjestu crni dvoglavni orao. Blizu ulaza u glavnu sjenicu sjedio je na prečki u pozlaćenom kavezu pravi, živi orao i srdito promatrao ljude zatravljene scenerijem grandiozne predstave u kojoj postadoše protagonistima zahvaljujući svome rodu, ugledu i zaslugama. Sunčani dan bijaše od Boga izmoljen da ne pokvari svečanost i Njemu dragu. On se nakon tolikih godina vratio nad ovaj dio svijeta, razgrnuo oblake sve do jednoga na kojemu je sjedio i blagonaklono promatrao šareno polje, ljupke dame i ponosnu, udvornu gospodu još nedavno krvavu do lakata.

Ustanovljen je stolni red, bez trzavica, premda nije nedostajalo onih koji su se nadali mjestima u glavnoj sjenici. Hrvatski ban Nikola Zrinski i ugarski palatin Ivan Drašković našli su se za potkovastim stolom u velikoj sjenici poradi časti koje su obnašali, a Petar Zrinski zbog junačkoga čina kojim je spasio carev život lanjskoga ljeta u Budječovicama na Vltavi. Katarina i Euzebija bijahu lagano uzbuđene što su se našle u prvom od šest razreda gostiju, pod plavom nebnicom, čak je i Euzebija ushićeno čavrljala s groficama koje su sjedile preko puta nje, premda ih je teško vidjela od izložbenih jela na sredini stola. Nakon molitve donesena je voda za ruke u srebrnim vrčevima, glazbenici zaszvirali i pjevači zapjevali *Te Deum laudamus*. Bog je s visine iznenađeno gledao kako se uz guslače pojavljuju anđeli, ne sjećajući se da im je odobrio silazak na Zemlju, no glazba mu se svidjela, kao i mali, mirisni vodoskoci na stolovima. Kada su gladni gosti već postali pomalo nervozni, pojavio se car s caricom, prijestolonasljednikom i ostalim svojim dovoljno odraslim potomstvom, pozdravljajući plemenitu svitu laganim kimanjem glave i dobrohotnim osmijesima. Sjeli su Habzburzi za jajolik stol na vrhu potkove, slušajući psalme i hvalospjeve s riječima koje bijahu latinski ispisane i na platnima u polju, pjesme čovječnosti i mirotvorstva.

Sam Bog je znao da je taj Ferdinand u duši oduvijek bio protiv rata, kao i mlada švedska kraljica Kristina – da njih dvoje nisu mislili isto, klanje bi

se produljilo još trideset, još pedeset godina, da, Ferdinand III. je iskreno slavio mir. Kada su ljudi dolje počeli jesti kuhana i pečena stvorenja koje je s toliko božanske mašte oblikovao u onih neponovljivih sedam dana, Bog je odšetao osjećajući se odjednom mrzovoljnim, svjestan da je ova predstava samo predah kakvih se, Bogu budi hvala, nagledao u nesretnoj ljudskoj povijesti.

Juhe i kuhana jela brzo su pojedeni, hitri su sluge donosili već razrezane paštete ukrašene likovima djevojaka s košarama na glavi ili malim smiješnim crncima, pila su se najbolja vina iz svih krajeva carstva, u trećem slijedu bijahu sočne pečenke, ribe i salate, a tek je tada već sito plemenito društvo počelo dizati glave i pomalo usporavalo, gledalo pozornije prema ovalu za kojim se gostio car koji nije previše pio, kao ni nova carica Marija Leopoldina Tirolska u širokoj haljini ciglene boje pod čijim se naborima možda skrivala trudnoća. Imala je šesnaest godina i bilo bi prirodno da je pošla za prijestolonasljednika jer bijahu istih godina, tiho je dobacila Katarina Petru, a ne za oca Ferdinanda, ali je Petar samo stavio prst na usta, Njegovo Veličanstvo je zaslužilo malo radosti nakon svega. Nikola je razgovarao s Erdodyjem koji neko vrijeme bijaše kivan na nj zbog smrti sina pod Kanižom, ali mu rekoše poslije da ni Nikola ni Petar nisu krivi, mladac se htio iskazati u prvom svojem boju i srljao doista nepromišljeno, potvrdili su svjedoci. Dogodilo se to lani u proljeće, kada je Nikola odlučio kazniti Turke koji su provaljivali u Međimurje dok se on naganjao s Rakoczyjem, trebalo ih je naučiti pameti a Petar se vrlo rado pridružio. Večer prije polaska u pohod pojavio se nenajavljen mladi Erdody s pedeset konjanika, rumen u obrazima i djetinjasta lica, nimalo ohol ali ratoboran. Nikola Zrinski ga je zamolio da se ne izlaže, začuđen što dobiva pomoć od porodice s kojom nije bio u najboljim odnosima, naprotiv, ali mu je svaki čovjek bio dobrodošao i tako se momak našao u vojsci koja se noću prebacila preko Drave između Legrada i Đurđevca, krenula nizvodno lijevom obalom i iznenadila Turke, opustošila podgrađa Kaniže i u bitki koja je trajala tri sata poubijala mnoge, a povukla se s vrlo malo mrtvih i ranjenih kada je turskoj posadi stigla pomoć. Među mrtvima bijaše mladi Erdody, puščano tane pogodilo ga je točno u srce, rumeni mu obrazi posivjeli i duge mu svijetle vlasi doticale travu kada su ga prebačena preko konja doveli u Đurđevac. Tijelo su položili na odar u kapelici. Bijaše on zet palatina Draškovića koji je zajedno s neutješnim mladićevim ocem došao preuzeti zemne ostatke viteza koji je na tako tužan način stradao na prvom koraku do slave.

Erdody se izgrlio s Nikolom, tako je Bog valjda htio, reče. U to su skinuti stolnjaci i rasprostirni novi, na stol je stiglo cvijeće umočeno u tekući šećer, voće i kolači od marcipana koje je Katarina obožavala, servirani u teškim srebrnim pliticama. Petar je podbadao svoju lijepu ženu tvrdeći da ga sramoti tako silnim apetitom, ali se nije dala smesti, koketirala je usput s francuskim poslanikom i raspitivala se za sudbinu nevoljnoga maloljet-

nog Luja koji je navodno gladovao u zarobljeništvu. Nestalo je prvotne suzdržanosti, glasovi su postali viši, i glazba glasnija. Uzvanici su ponekad ustajali i odlazili prema zahodima u odvojenim šatorima na rubu polja, a kako su dame uspijevale svladati umjetnost povlačenja haljina do dostatnih visina samo su one znale i vraćale se za stol jednako dostojanstveno kao što su odlazile, ponešto uplašene opazivši da se veliki grm pred ulazom u glavnu sjenicu pomiče sam od sebe. Na taj su grm svratili sada pozornost gosti jer se tko zna kakvom čarolijom primaknuo ulazu i otkrio da mu se prednji dio može rastvoriti kao zastor koji se zatvarao i otvarao pokazajući stalno nove likove, toliko dobro napravljene da su izgledali kao živi. Kada su svi izredali, grm je odskakutao.

Car je ustao i ustadoše gosti, sa svakim je prozborio koju riječ, posebno je dugo razgovarao s von Werthom koji mu je još jednom zahvalio na imanju, a car njemu na velikoj pobjedi kod Dachaua koja je vjerojatno dovela do mira, između ostaloga. S Petrom Zrinskim bijaše car toliko srdačan da su mnogi zavidnici probljedjeli, nazvao je Petra svojim najdražim veleizdajnikom i smijao se, a za njim i sva gospoda u blizini. Car bijaše zahvalan gorostasnom Zrinskom ali i sebi što ga je lani pozvao u tabor usprkos zamjerkama savjetnika, pokazalo se da je bio u pravu: da nije bilo grofa Petra sada ne bi slavio mir u Beču nego bi ga crvi proždimali pod kamenom pločom ili bi u boljoj no žalosnijoj varijanti čamio u švedskoj tamnici i možda bio prisiljen ispuniti sramotne uvjete koje bi mu nametnuli. Mnogo se puta budio noću obliven znojem jer su mu se u snu vraćale slike pometnje koja je nastala u zaspalom taboru, a i on spavao vrlo miran jer bijaše obaviješten da su Švedi tridesetak kilometara dalje, kod Krumlova. Posve krivo. Ako je dio njih i bio negdje oko Krumlova, barem se nekoliko tisuća uspjelo približiti Budjejovicama tko zna kojim šumskim stazama i navaliti dok sunce na putu s istoka još nije doplovilo nad Češku, rasiječeni su stražari i poklani vojnici u prednjim redovima a švedska se horda već bližila carskom šatoru kadli se usred meteža pojavio Zrinski sa svojim konjanicima koji su bdjeli na suprotnoj strani tabora, izjahali iz polumraka kao đavoli iz pakla pucajući i sijekući, a Petar i dvadesetorica sjahali i stali pred carev šator kao neprobojan štit. Napola odjeven i bunovan, Ferdinand je vidio prizor dostojan viteških romana: Zrinski u sredini, njemu zdesna Juraj Frankopan, slijeva kanonik Ratkaj koji se borio zazivajući Djevicu Mariju, stameni ratnici koji se nisu povukli nijednu stopu i nemilice udarali teškim mačevima po švedskim provalnicima, izdržali napad i pojurili za bjeguncima te mnoge sustigli i sasjekli, ostale prepustili carevoj vojsci koja se napokon pribrala. Petrov dug i težak mač kojim je s lakoćom vitlao, imao je u rukama i Ferdinand nekoliko mjeseci potom, u lovu blizu Požuna kada je Petar Zrinski ranjenom i unatoč ranama još borbenom vepru jednim jedinim udarcem odsjekao glavu. „Dajte mi taj mač, grofe“, zamolio je car, uzeo mač u ruke i rekao „ja ga jedva mogu držati, a kamo li zamahnuti u boju.“

Možda je, mislio je Nikola Zrinski gledajući sada gotovo prijateljski susret Ferdinanda i Petra, možda je baš taj njegov ludo smioni brat zaslužan što je car ipak bio pristao uz Draškovićev plan. Nije prošlo ni pola godine od noćnog prepada u gradu davnoga Jana Žižke, kada je Nikoli javljeno da je imenovan hrvatskim banom.

Smračilo se, upaljene su uljanice na stropnim i zidnim svijećnjacima u sjenicama ali i onih tisuću uljanica koje su sada rasvijetlile palas i kupolu nad njim, drvene zidove i četiri tornja. Gosti su išetali na poljanu i divili se vatrometu kakav nikada i nigdje nije viđen, banica Euzebija stajala je pokraj Nikole i razdragano pljeskala rukama, oduševljena praskavicama na stupu s kojega je visio maleni Kupido, letom žabica i vatrenih kugla, zagrlila je iznenađenoga Nikolu i rekla da joj je ovo najljepša noć u životu. A to nije bilo sve. Iz šest su topova ispaljene goruće zvijezde i zasjenile već brojne nebeske, istodobno su iz dvorca poletjele užarene lopte, vojnici zapalili barut do tada skriven u izdubenim deblima i začula se paljba iz pedeset teških pušaka. Dame su se ponešto usplahirile u toj posve bojnoj buci, samo je Katarina Zrinska glasno odobravalala držeći pod ruku groficu Loebli koju je srela na polju, ponešto uvrijeđenu što su nju i muža bili smjestili za stol u drugom razredu. Uslijedila je apoteoza: vojnici su se povukli iz drvenoga palasa i zapalili ga, u grandioznom požaru koji se vidio i iz nedalekoga Beča izgorio je zajedno s platnom na kojemu se do tada kočila Discordia i njezin bog Mars.

Nikola je već prije ugledao poznato lice, ali u polusjenama koje su se izmjenjivale s naglim bljeskovima nije bio siguran je li to carev ingénieur Martin Stier. Prišao mu je s leđa i prijetećim glasom rekao:

– Znači, Vi ste odgovorni za ovu blamažu, gospodine! Sramota!

Stier se uplašeno okrenuo. Laknulo mu je kada je ugledao nasimijanoga Nikolu Zrinskog koji ga zagrlji i reče da je slutio tko stoji iza ove tako dobro zamišljene i izvedene predstave. Martin Stier se branio da je zaslužan samo za ideju i gradnje a u svemu drugome sudjelovali su mnogi. I bio je pomalo tužan što je palas na kraju zapaljen. Reče da se bavi mišlju objaviti knjigu svojih crteža utvrda na hrvatskoj granici, premda mu je poručeno da ni u Beču ni u Grazu ne bi bili oduševljeni, štoviše da će zabraniti tiskanje jer bi knjiga mogla doći u turske ruke, ohrabriti nevjernike kada vide da su tvrde u lošijem stanju nego što su mislili. Nikola pozove i Petra, koji se Stieru razveselio kao i brat, družili su se dok je Martin tumarao granicom, risao i utvrđivao mane utvrda pišući kitnjastim slovima ali su njegovi zaključci bili tvrdi, bez imalo uljepšavanja. Jedina tvrđava kojoj se iskreno divio bijaše Nehaj nad Senjom, tako jednostavno lijep i pouzdan. Karlovcu je pronašao stotinu mana, Bosiljevo opisao kao čudnu pojavu iz bajke s mnoštvom tornjeva stisnutih na malom prostoru.

Do tada raštrkani u manje orkestre, glazbenici su se spojili u jedan. Počeo je ples i trajat će cijelu noć. Nikola se vratio do Euzebije, spreman zaplesati makar za ples nije mario, ali se žena toliko veselila da je morao

pristati, uvojak joj je pao na lice i najednom je izgledala doista čarobno, mogao bi se u nju i zaljubiti. Vidio je kako se udaljila careva kočija praćena stražom na konjima, prošla je pokraj sitih i pijanih siromaha koji su pojeli tri pečena vola i popili nekoliko bačava vina da i oni uživaju u slavlju. Zrinski je odlučio ostaviti Ferdinanda na miru nekoliko dana, neka uživa, a onda mu prenijeti sve zamjerke i srdžbu hrvatskih stališa na štajerske zulume.

Ferdinand III. sjedio je u kočiji uz mladahnu ženu, preko puta njega Fredinand IV. kojega su Ugri i Hrvati lani u prosincu prihvatili za kralja. Napola drijemajući, otac Ferdinand je s vremena na vrijeme ispod oka promatrao nasljednika ne nalazeći u njemu crte barem donekle veličajne, no tješio se da će sin kada posve uzraste otkriti sebi i drugima vrijednosti sada skrivene. Tih i stidljiv, bez dara za glazbu i ponešto boležljiv, mladi je Ferdinand bio lišen strasti za ratovanjem i to je otac držao najvećom njegovom vrlinom. Ipak nešto, mislio se je car, bit će mu puno lakše nego meni u tim godinama i godinama potom kada sam bio primoran postati vojskovođom a da na to nisam bio spreman, vrlo sretan kada je Wallenstein drsko odbio da mu se bilo tko miješa u ratne poslove, pa bio to i carev sin... Samo da ovaj mir potraje... Slavlje je bilo doista lijepo, blještavo, iako se ispod oglodanih kostiju, antičkih kipova, orlova, lavova, medvjeda, paunova, indijanskih pijetlova i mehaničkih atrakcija skrivala otužna istina da je njegovo Sveto rimsko carstvo njemačke narodnosti izgubilo silne teritorije u korist Francuske, Bavorske, Saske i Brandenburga, pa i Švedske koja je uz to tražila milijune talira odštete. Prokleti, žilavi Švedi. Da nije kraljica Kristina postala punoljetnom i zauzdala Oxenstierna, sigurno ne bi pristali na pregovore. No, što je, tu je, temporiarendum, pa se treba pomiriti i s činjenicom da je Švicarska postala nezavisnom od Svetoga carstva, ona Švicarska odakle su iz skromnoga burga davno krenuli Habsburgovci u svoju veliku povijest i zavladali ogromnim dijelom svijeta. Neka, a neka je i sjevernoj Nizozemskoj njezina samostalnost. I do sada je u stvari bila nezavisna, samo sada više ne će trebati strahovati od Španjolaca i trošiti sile, nego mirno ploviti morima i zgrtati novac u Azijama.

Ferdinandovi su savjetnici bili protiv mira s Francuzima u ovom trenutku bezvlašća u Francuskoj, no car nije popuštao tvrdeći da će Mazarin uskoro svladati neprijatelje maloga Luja XIV., a onda bi se gizdavci opet mogli okrenuti prema istoku. Jest da su i njega boljeli gubitci, ali neka se mudri savjetnici sjete koliko puta su u ovih trideset godina vojske bile nadomak Beču i kako je sve moglo završiti mnogo, mnogo gore. A što je rat donio osim pustoši, bolesti i smrti, što se promijenilo od davnoga Augsburga? Ništa. Cuius regio, illius religio ostade zapisan kao i tada, kalvini se održali i još ojačali, Njemačka rascjepkana kao i tada. Ruku na srce, najgore je prošla Češka ali je dobila što je zaslužila, sada je njome barem lakše vladati kao nasljednom zemljom. S papom Inocentom nije ni razgovarao, budući da je ovaj i tako unaprijed bio protiv westfalske pomirbe, no poslat će mu

pismo s riječima poštovanja u uvažavanja i podsjetom da je on, Ferdinand, odan Rimu kao ni jedan vladar ovoga doba a Austrija i nasljedne zemlje ostaju tvrđavom katoličanstva, da je u kraljevini Hrvatskoj uveden red i jedino katolička vjera proglašena službenom, a glede Kraljevske Ugarske još postoje prijepori no i ondje se sve dobro razvija.

Car je iz drijemeža pao u dubok san i glava mu klonula na rame umorne Leopoldine.

Nikola Zrinski ostao je u Beču još nekoliko tjedana nakon što su Petar i Katarina otputovali u Ozalj. U njegovoj je kući ostao Juraj Frankopan, posjećivao slikarske ateliere i obavljao poslove oko ostavštine svoga strica, negdašnjega hrvatskoga bana Nikole Frankopana koji je lani umro na imanju u Moravskoj. Tek sada su Vuk i njegovi sinovi postali stvarnim i jedinim vlasnicima Bosiljeva, Zvečaja na Mrežnici i Novoga u Vinodolu jer dioba nikada nije bila formalno obavljena. U oporuci Nikole Frankopana pisalo je da moravski Stari Jičin ne ostavlja bratu Vuku, nego se novac od prodaje ima dati zavodu Frangipanum u kojemu će boraviti hrvatski đaci koji polaze isusovačku gimnaziju u Zagrebu, a veliku svotu i onima koji studiraju u Rimu i Bologni. Juraj Frankopan je pokušao osporiti oporuku u tom dijelu, potrošio dosta novaca na advokate i na kraju dignuo ruke. Čini se, zaključio je, da se stari stric na neobičan način pokušao natjecati s odvjetnikom Krušeljom kojega je svojedobno dao ubiti u Grebengradu. I taj je Krušelj ostavio imetak isusovačkim dijacima. Sada se valjda u u čistilištu spominju svojih grijeha i svađa iz zrelih godina, nadmeću za milost Božju sličnim dobrim djelima.

U siječnju su mrtvoga Nikolu prenijeli u Bosiljevo, u veljači ga pokopali u grobnici knezova Frankopana na Trsatu. Hrvatsko plemstvo nije žalilo za osionim čudakom, a Erdody likovali što je nestao čovjek koji je ostavio zaručnicu Mariju Anu takoreći pred oltarom, osramotivši i njih i sebe.

Katarina je prije odlaska iz Beča uvjerala Jurja da bi ona bila pogodnija osoba za ostavinske rasprave, što je brat i priznao svjestan svoje nevoljkošti u bavljenju papirima osim kada je slikao akvarele, ali joj je rekao da žene na žalost nemaju pristup. Katarina je to naravno znala i jako ju je srdilo.

– Postoji zaključak Sabora, doduše samo kada se radi o skrbništvu, ali vrijedi i inače... – smješkao se Petar.

– Kakav zaključak? – upitala je.

– Pa taj, da žene imaju gingavu pamet... Tako piše... ja samo citiram.

– Znači i ja? To misliš o meni?

– Ti ne, ali nisi navedena kao iznimka pa spadaš, znači, u... no, u žene općenito.

Katarina je frknula kao bijesna mlada kobila koja se opire žvalama. Ko-

liko puta su joj stranci namjernici boraveći u Ozlju priznali da pametno razmišlja o prilikama u kraljevini i carstvu, te dodavali da ima zbilja mušku pamet, a ona bi se razgoropadila i navodila primjere iz povijesti kada se ta muška pamet pokazala slabijom od ženske. I iz sadašnjosti. "Nije Vama lako, gospodine grofe", govorili su Petru, a on se smijao i nimalo pogođen odgovarao: „Nisam ja znao, bio sam zabljesnut njenom ljepotom. Zasljepljen! A kada sam shvatio da je pametna, bilo je već kasno. Što sam mogao? Pobjeći kao Nikola Frankopan od zaručnice?“

Raspred oko ostavštine bivšega bana Frankopana bile su povodom razgovorima koji postadoše neugodnim za Nikolu i Petra. Bijaše to dan prije nego što su Petar i Katarina otputovali u Ozalj. Kada su, naime, govorili o diobama u preostaloj frankopanskoj lozi, Katarina je potegnula pitanje diobe imanja Zrinskih.

Njezinu je crtu naslijeđenu od majke Petar odavno poznao, vjevriču sklonost prema zgrtanju, sebičnu ljubav prema obitelji i njezinim dobrima. Zajedničko vlasništvo Nikole i neharnoga Petra sve ju je više jedilo.

Dočim su te večeri sluškinje odnijele tanjure, Euzebija se povukla u svoju odaju, a Katarina ostala sama s Nikolom i Petrom koji su zapalili lule, ništa ne sluteći. Duboko je udahnula i stala govoriti što joj je na duši.

– Eto vidite – otpočela je – diobu treba obaviti za vremena, poslije može doći do nevolja i prijevora.

– Da – složio se Nikola, ne očekujući zamku. – Svakako prije starosti, na njezinu pragu.

– I prije – reče Katarina. – Da se mene pita... no... ja volim čiste račune. Ako je nešto samo moje, moje je. Ako je Petrovo i moje, naše je. Ako je nešto tvoje i Petrovo – pogledala je Nikolu – onda se ne zna što je naše... to jest Petrovo i moje.

Nikola je podignuo obrve. Petru bijaše nelagodno.

– No – reče Nikola – reci što imaš.

– Znaš da je tebe volim, Nikola, častan si čovjek i možda nisi ni pomišljao na to... da niste više... ti i Petar... – neznatno je porumenjela, pokušavajući se ispraviti – naravno da ste i dalje jedna duša, čuvena braća Zrinski, ali sada postoje dvije obitelji. I svaka bi trebala znati što je njezino, znati na čemu je...

– Hoćeš reći da bismo se trebali razdijeliti, mi, Zrinski?

– Da. Nema žurbe. Ali bilo bi dobro i pametno... uskoro.

– Kada ste to vas dvoje smislili? – pogledao je Petra.

– Ne gledaj u mene – odgovori ovaj – ja prvi put čujem. Bilo je, doduše, nekih dalekih... usputnih... ali ništa...

– Iznenaden sam, moram priznati. I moram reći da mi se sve ovo ne sviđa – pokušao je Nikola ostati mirnim. Dugo je lupkao lulom o rub pepeljare. Petar je prijekorno gledao Katarinu, ozbiljna lica, sukao brkove i napokon rekao:

– Malo si pretjerala. To si ipak trebala reći samo meni... meni prvom, a

ne dovesti me u ovakvu...nepriliku... Ovo o čemu govoriš je između nas, Nikole i mene. Tu se žene nemaju što miješati.

– Ah – šmrncnula je Katarina – ovako ili onako, zgodno ili nezgodno...

– Dosta! – lupio je Petar šakom po stolu. Čaše su odskočile, prevrnule se i crveno je vino obojilo stolnjak.

Katarina je ustala, uvrijeđeno odmjerila muža i krenula prema vratima salona.

– Gingava pamet, je li – prosiktala je tiho, gotovo za sebe.

Nikola i Petar ostali su sami, gledali pred sebe. Vino je kapalo sa stolnjaka kao krv iz svježe rane.

– Moraš ju ispričati, znaš kakva je... nije ona od tih... pletilja... u kutu – progovorio je Petar nakon šutnje.

– Ja? Ti ju moraš ispričati. Malo se osilila Frankopanka, je li? A ni sina ti još nije dala.

– Eh, kad vidiš Jelenu, zaboraviš na sina... ne bi ju mijenjao ni za tri.

– Ne srdi se, bio sam zajedljiv, prokletstvo... Ma znaš, Petre, nije izabrala pravi način, sigurno nije, ali je možda u pravu.

– Ne znam, ja se ne želim odvojiti od tebe.

– Ma već si se odvojio... kada si otišao u Ozalj.

– No da, ali to je drugo... dužnost. Služba... Jako mi je žao zbog ovoga večeras, dođavola, kao da moram birati između nje i tebe. A oboje vas volim... silno.

Nikolu je prošla srdžba, uspravio je svoju čašu i natočio iz vitke boce.

– Uzmi svoju – reče, pa natoči i Petru. – Ti i ja ostali smo dva sirotana koji se drže zajedno protiv cijeloga svijeta i kad više ne treba... To je u glavi... Znaš koliko puta sam se u bitkama s Transilvancima, u najvećem metežu, osvrtao i tražio te pogledom. A bio si stotinama milja...

– Znam. I meni se događalo, dolje...

– Sjećaš se onih nakaza u Firenci, na sajmu?

– Bilo ih je puno.

– Onih ...sraslih. Još dječaka.

– A da, kako ne. Grozno.

– To smo bili mi, samo nismo znali – nasmijao se Nikola, a zatim se naglo uozbiljio. – Eto, sada moramo samo presjeći na mjestu gdje su nam spojene glave. Odijeliti se. Podijeliti. U miru Božjem i na vrijeme... kako reče Katarina.

Petar je šutio i kimao glavom, češkao uši, grizao brk i odmahivao rukom. No ako Nikola kaže da se nešto treba učiniti, onda se i učini, makar bilo besmisleno.

– Neka ovo odleži neko vrijeme... dok ne budem izabran za bana.

– Sada ne mogu na to misliti.

Nije bio zabrinut, ali je vrijeme između imenovanja i potvrde na hrvatskom saboru bilo prilično nelagodno i oduljilo se. Kako mu reče Ivan Drašković koji je i sam to bio prošao, činjenica da jesi ban ali još nisi ban čini čovjeka nervoznim.

– Ali mi više nismo dva sirotana – vratio se Petar na temu koju je Nikola držao završenom. – Sada opet imamo majku.

– Da – kimne Nikola – malo kasno, ali da smo samo malo zakasnili, opet bismo ostali sami na svijetu – kružio je vrhom prsta po obodu čaše.

Doista su se Zrinski pomirili s majkom. Vrijeme radi svoje, omraza napuštene mladunčadi pretvorila se bila u ravnodušnost, a s godinama u prihvaćanje i shvaćanje majčina čina. Pa kada ih je pozvala u pomoć, oni su lani netom poslije pohoda na Kanižu pohrlili prema Božjakovini gdje je živjela nakon smrti baruna Mlakovečkoga. U Susjedgradu nije mogla ostati jer se u zamak uselio barunov mlađi brat koji bijaše u početku obziran, ali je goropadna njegova žena stala kinjiti udovicu i ova se povukla na imanje Božjakovinu uz dopuštenje sinova. Tu je našla mir, koji nije dugo potrajavao. S Malakoczyjima nije više htjela imati ništa zajedničko, potpisivala se kao grofica Zrinni i tražila da ju tako oslovljavaju. Upravljanje imanjem povjerila je španu koji bijaše čovjek markantan, nagao i krvoločan. Kada je oskvrnuo djevojku pred udajom, on koji na to nije imao nikakvo pravo, digla se kuka i motika. Pobunili se seljaci a pričalo se poslije da ih je podbadao Toma Mikulić od Brokunovca, što je mogla biti istina, okružili su skromni dvorac u kojemu se špan pritajio, a kako im ga grofica Zrinni nije htjela izručiti – poručili da će zapaliti i nju i dvorac i špana. Otac oskvrnute djevojke dao je grofici Zrinni ultimatum: ako za tri dana ne dobiju špana, Božjakovina će nestati u plamenu. Grofica je poslala glasnika u Čakovec. Petar je baš bio pošao s pratnjom prema Karlovcu i glasnik ga našao na cesti kod Varaždina, uručio pismo i na Petrov nalog nastavio jahati do Čakovca da obavijesti i Nikolu koji se bacio na konja, za njim i Janković.

Nikako nisu željeli da im majka izgori kao vještica. Petar je stigao prvi i vidjevši da buna nije neznatna, da su se pridružili mnogi kmetovi iz okolice, pričekao Nikolu pa su zajedno navalili na golače oboružane sjekirama, vilama i noževima, neke posjekli a drugi se razbježali pred Zrinskima i sakrili u šumama. Braća su ušla u dvorac, majka im poletjela u zagrljaj, rasplakana. Pojavio se i špan, zahvaljujući im. Duboko se klanjao, a kada se poklonio Petru ovaj ga udari teškom rukavicom u svinuti vrat jer je od zarobljenih čuo o kakvom je opakom svatu riječ, uzročniku ovih nemira. Kada je špan pao, nastavi ga Petar udarati čizmom, premda ga je majka preklinjala da prestane. Njoj je taj čovjek bio uzdanicom, a i više, kako se pričalo.

Špana Hrkača zatvoriše u tamni podrum. Zarobljene kmetove izbičevali su konjanici i krvave ih izbacili u polje s naredbom da pokupe mrtve i sahrane ih na groblju, a vođi bune, ocu oskvrnute, poruče da dođe u dvorac. Nikola nije želio otići prije nego što požar bude potpuno ugašen – ako mržnja bude tinjala opet može doći do nevolje, a on ima pametnijega posla. Uzdajući se u jamstva, seljak se sutradan pojavio i kleknuo nasred

dvorišta, Nikola ga pozvao da ustane i upitao ga, smrknut, je li doista htio zapaliti Božjakovinu ili samo prijetio, Kršinić reče da su ga raspalili neki njemu nepoznati ljudi a već je ionako gorio od želje za osvetom pa im nije bilo teško, i bez toga je cijelo selo jedva čekalo iskaliti bijes. On preuzima na sebe krivnju za sve što se dogodilo i pripreman je na smrt, ali moli milost za pobunjene. U svoju obranu može reći samo da je dao dva sina u carsku vojsku, jedan je poginuo a drugi ostao kljast, nikakva korist od njega, ili mala, pa kada mu je još kćer silovao taj Hrkač... no, eto, mrak mu je pao na oči.

– Ne ću te ubiti, ne ću te mučiti – reče mu Nikola. – Grofica će dobiti novoga špana, a ovoga ćemo zatući u podrumu. Dobro?

Seljak se nesigurno nasmiješio.

– Ako Vaša Milost dopušta, ja bih ga sam zatukao.

– Ne dopušta. I Moja Milost ne dopušta nikakve nereda. Ako se ovo, ne daj Bože, ponovi, visjet ćete po granama voćnjaka, dajem vam riječ... A španu ću ja suditi... Majku grofova Zrinskih poštovat ćete i braniti. Dobro?

Seljak je potvrdno kimao glavom, zahvaljivao, pokušao poljubiti grofovu ruku ali se Nikola izmaknuo, zapovjedio mu da se gubi.

– Oh, Vaša Velikodušnosti – narugao se Petar, koji je prizor promatrao sjedeći u hladovini. Ta ga je čarka omela na putu prema Ozlju i Katarini, htio je što prije krenuti ali ga Nikola natjera da ostane još jedan dan, ta majku u životu tako rijetko viđaju i ne će im pasti kruna s glave ako s njom večeraju i popričaju.

Još sva ustreptala od mučnih dana i noći straha i tjeskobe, grofica Zrinni je obzirno natjerala služinčad da pripreme skromnu večeru, bila je prema njima blaga i prošlih dana znajući da neke od sluškinja imaju rođake među onima koji su opkolili dvorac, pa ne treba izazivati vruga i dočekati nož u leđa. Baš se strašno uplašila, to više što je godinama živjela u Susjedgradu gdje je davna velika buna bila česta tema. Već je vidjela sebe kako gori i zapomaže dok ju liže plamen, a nema viteza koji bi ju spasio boli i smrti.

Sjedila je na čelu stola i srkala kokošju juhu, držala žlicu drhtavim prstima i razmišljala bi li bilo bolje nakon svega napustiti Božjakovinu i preseliti se u Zagreb gdje je sigurnije, osim kada navale pošasti, ili možda zamoliti Nikolu da ju skloni u Čakovec. Ili Petra da ju odvede u Ozalj, barem na neko vrijeme. Eto ipak nije sama na svijetu, umjesto dva mrtva muža tu su dva sina i to kakva sina. Gledala je gotovo ne vjerujući da je rodila te visoke i snažne ratnika, dugokose i brkate, u Petru prepoznavala crte i narav Jurja Zrinskoga, u Nikoli svoje oči. Prokleti život potraćen s Malakoczyjem koji ju je isprva nosio na rukama a zatim sve više zanemarivao i izmišljao putovanja u Graz i Beč, vraćao se s mirisima sumnjivih žena a njoj na kraju nije ni prilazio i dobro da nije, vjerojatno je njegovo ludilo dolazilo od sramne bolesti koja ga je smutila i brzo skolila.

Imala je četrdeset i osam godina, nabirale se bore oko usana zbog kojih

je počela izbjegavati danju svjetlost. Pod svjetlom uljanica djelovala je još donekle mlado, ugarske joj oči nisu ugasle.

Šutjeli su sve dok nije serviran gulaš, kratko se pogledavali.

Grofica Zrinni je podignula čašu i rekla:

– Još jednom hvala za sve... Živjeli mi.

Ispili su vino i opet je nastala šutnja.

– Uvijek ste tako šutljivi? – upitala je napokon majka.

– Ma nismo – odlučio se Nikola za dulju rečenicu – samo nam je sve ovo... to jest da tu sjedimo s tobom za stolom... no, jedna sasvim nova...hm... situacija. Inače nismo usukani, razgovaramo s carevima, kraljevima, papama... bez teškoća... Pa kako si ti, kako živiš... to jest kad nema bune kmetova i svega toga...

– Živim. Imam knjige i povrtnjak, ruže... I uspomene... Vi me još mrzite?

– Da te mrzimo ne bismo danas bili tu. Ti si naša majka, i ništa na svijetu to ne može promijeniti.

– Mi tebe nismo ostavili kao... – začeo Petar, ali ga Nikola udari vrškom čizme u koljeno i on zašuti.

– Moj Bože, moj Bože, kako sam ponosna na vas, kako ste lijepo izrasli... Koliko sam toga propustila... Ali dok sam bila s vama, dobro sam se brinula. Voljela sam vas... pa i sada... Znaš li ti Petre da si trebao umrijeti s dvije godine?

– Ne. Prvi put čujem. To bi bilo malo prerano.

– Već si bio napola na onom svijetu, dva dana i tri noći omatala sam te mokrim, hladnim plahtama a vrućica nikako nije jenjavala. Trećega jutra sam zaspala i dugo spavala, a kada sam otvorila oči tebe nije bilo u postelji. Mislila sam da su te odnijeli, mrtvoga, da me poštete... A ti si se, vraže mali, igrao s psom u dvorištu, jahao si na jednoj životinji i smijao se... Srećom da je pas bio snažan... i dobroćudan.

– Skit – reče Nikola.

– Da... vidiš, sada se i ja sjećam. Tako se zvao. Skit – nasmiješi se grofica.

– Nestajao bi na nekoliko dana, vraćao se sav u ranama, gladan... A bio je pametan. Znao je da preko mosta ne smije, pa bi uskočio u kola i sakrio se među prazne bačve....Vas je jako volio, obojicu. I vašega oca. Mene najmanje. Ja nikada nisam znala sa životinjama. Skita sam se zapravo bojala i on je to osjećao... Valjda je nasljedno, moj ujak Adam Torkany užasavao se svega što je imalo četiri noge, glavu i rep. Smiješan čovjek. Ali je pisao vrlo lijepe pjesme... I na kraju ih spalio.

– I to je nasljedno – reče Petar. – Nikola piše pjesme... No... je, mi o tvojoj porodici ne znamo puno.

– Bolje da ne znate – zagonetno se osmjehnula grofica. – Zbilja pišeš pjesme? – upitala je Nikolu a on kimnuo glavom i istodobno odmahnuo rukom. – Nije vrijedno spomena.

– Kakve? O čemu? O ljubavi?... Reci mi – inzistirala je.

– Uglavnom... i uglavnom o nesretnoj ljubavi – odgovori Petar umjesto

Nikole, a ovaj ga opet udari nogom ispod stola.

– To je tako... sada... – reče Nikola ozbiljno – ali ako mi Bog dade, ako me prije ne zakolju Turci, možda napišem spjev o kojemu već dugo razmišljam... sanjam. Eh, da se mogu negdje zavući i mirno pisati.

– A o čemu to, sine... taj spjev... tko su junaci, junakinje?

– Le donne, i cavallier, l'arme, gli amori, le cortesie, l'audaci imprese io canto... no ...viteški spjev, da, ali naš, naški, zrinski...I nemoj mi govoriti „sine“, molim te. Do toga još nismo došli – obrecnuo se neočekivano hladno i oštro.

– Oprosti – reče majka snuždeno. – Ni talijanski nisam nikada dobro naučila.

– Oprosti ti meni, nisam htio... Ne smijem previše piti. A ovo vino je kolosalno.

– Ja mogu – natoči Petar čašu – u tome sam bolji od Nikole.

– To ti je od oca. Bože moj, koliko je mogao popiti i ostati trijezan... barem se tako činilo.

Pojeli su štrudl od jabuka, razgovor je opet zamro. Onda Nikola naglo ustade i upita majku:

–Hoćeš da sada zakoljemo toga tvojeg špana ili ujutro?

Grofica se sledila.

– Molim te, nemoj ... On mi je možda zadnji muškarac u životu – rekla je iskreno i očajno.

Nikola sjedne. Nije ju mogao pogledati ni prezrjeti.

– Tako, znači – suzdržavao se da ne otpljune. – Ali tu ne može ostati, jasno ti je ?

– Uzmite ga sa sobom, dok se ovo ne smiri. Neka bude na nekom vašem imanju, što bliže...

– Dobro – odluči Nikola.

Ujutro su se oprostili s majkom, ostavili joj desetak svojih konjanika za slučaj da kmetovi postanu nemirni, španu su navukli odoru i nabili kalpak na glavu da ga netko ne prepozna. Kada su odmaknuli daleko od Božjakovine, Nikola reče španu da može skinuti kalpak, odjaše naprijed i pozove kapetana Jankovića. Ovaj kimne glavom, sjuri se prema španu i raskoli mu glavu jednim udarcem. Petar iznenađeno pogleda tijelo koje se svalilo s konja, ali ne reče ništa.

Prisjećali su se Zrinski tih ne tako davnih događaja sjedeći za stolom u blagovaonici bečke kuće i bijaše im nelagodno. Tu su večer zamišljali drukčije, kao oprostajnu, opuštenu, zabavnu večer, a eto u što se pretvorila. Bila je ponoć kada su ustali, protegnuli se i stali jedan nasuprot drugome, gledajući se bez smiješka. Zagrlili su se i opet odmaknuli, i nadalje ozbiljni. Rastali su se ujutro. Prije nego što je sjela u kočiju pokraj Petra, Katarina je poljubila Nikolu u obraz, a on uzvratio suzdržanom srdačnošću.

Nikola Zrinski otputovao je iz Beča u Požun deset dana poslije i slje-

dećih tjedana često razgovarao s nadbiskupom Lippayem. Gyorgy Lippay bijaše nadbiskup ostrogonski već više od šest godina i nadao se da će još za njegova vremena Ostrogon biti oslobođen od Turaka i da će to učiniti, ako bude sreće, Mađari sami uz pomoć Hrvata, a nije dvojio da će u odsudnom času erdeljski Ugri skočiti na nevjernike. Habsburge nije podnosio, toliki je bio njegov zazor da se o njima u kartaškim večerima izražavao rječnikom koji je nadilazio maštu i inače raskošnih mađarskih psovki – naravno samo iza zatvorenih vrata i u povjerljivom društvu. U javnosti je govorio smireno i smjerno, hvalio cara na svakom koraku. Bilo mu je skoro pedeset, ali je imao strasti za dvojicu dvadesetgodšnjaka, s Nikolom se slagao gotovo u svemu, a razišli su se jedino oko Križanića koji je razgovarao s Lippayem prije puta u Rusiju – nadbiskup je polagao velike nade u Moskovite, ne toliko u ideju crkvenoga sjedinjenja koliko u snagu i brojnost koja može biti presudnom ako i oni, u tom željenom, možda i ne tako dalekom trenutku, krenu na jug, svladaju krimске Tatare i nastave napredovati zapadnom stranom Crnoga mora. Nikola bijaše rezerviran.

Baš kada se spremao na put u Čakovec, gdje je Euzebija već odavno samovala jer je bila odbila samovati s njim u Požunu, stigao je glas o iznenadnoj smrti palatina Ivana Draškovića. Umro je Ovaru, tek što se ondje uselio, umro u teškim mukama nakon večere s ugarskim plemićima. Kažu, reče Lippay Nikoli, da je palatin otrovan. Kao i tvoj otac u svoje vrijeme. Žalosno je to, reče još, da ga ja nisam podržao, Drašković nikada ne bi postao ugarskim palatinom i danas bi bio živ. Tako častan čovjek velikoga duha u malenom tijelu. Imao je samo jednu manu. Bio je Hrvat. A ti, zagledao se u Nikolu, ako jednoga dana poželiš palatinsku čast... a znam te u dušu... moraš već sada zatomiti svoju hrvatsku krv toliko da te mi Mađari počnemo smatrati jednim od nas. A u srcu...

Nije dovršio rečenicu, nije bilo potrebno. Nikola je zabacio glavu i stegnuo čeljust čuteći laganu omaglicu. Stavio je dlan na grudi da smiri smučeno srce, ali ono ne bijaše na mjestu.

(Ulomak romana „Nikola Zrinski Sigetski“)

Daniel Načinović

Kovarski blues

i druge pjesme

U TIJELU PIRAMIDE

*Zatvoren u omjeru tijela i rastvoren
u beskrajnaju Bitka...*

U piramidalnome tijelu, čini se,
nema šupljine?
Vrijeme se hodanjem sijeca
o zidane bočne bride.
Al zatočnik sjajne kulture
– usnula mumija unutra leži –
duhom već izmakla davno
protežnoj sili teži.

Jesu li vani pripravnici konji? Jesu.
Svi znakovi vlasti i bankovni spisi? Gdje su
zlatni listići, posuđe od tučena srebra;
tajnovite naprave za čitanje zvijezdā;
za sušenje znoja paunova perā
na visoku prutu?
Oružje?!
Kao i pomasti, mirisna ulja...
Bez brige, sve je u kutu.

Mi ćemo u srodstvu kôdova
dozvati isto prisuće.

Dvonožni hodač do zvijezda i natrag;
samotnjak – općinstva je jêk.
(Iz iste smo, dakle, kuće.)
Čovječuljak, ljudeskara
u gibanju koncentričnih sfera,
odjek kroz plamteći vijek.

Al ovaj što sada nas motri
reć bi iz drugosti čiste,
(akoprem uzorak istoga roda, vrste i sl.)
već ne gleda oblike iste!
Ni on zacijelo ne zna jel proljeće, ljeto, jesen ili zima...
(Mnogi čak dvoje dal uzbilj ga - čovjeka! - ima...)
Još trkom sabr'o je stvari, da sve mu stoji pri ruci;
misleć da umrijeti ne može
i k tome da živjeti ne mora.

Ah, pokora, braćo, pokora!

ELEGIJA

Ponekad tako čini se
ožeb da srca se prima,
u trijemu sami dok sjedimo
sve motreć kako na proljeće,
preskaćuć brda i dolove,
žurna već hvata se zima.

Ošestären pogled još govori:
„Duga li bijaše suša...“
Gradom se svijajuć sveukrug,
pišti u pedepsi duša.

Pjesnički ozbiljan promatram,
presit od silne mukline:
Nikad mi ne bjesmo sličniji
(baš sad – glêđ! – dok bludimo kaosom);
od iste sazdani gline.

Nikad li, Bože, sličniji,
a različni do prostih li pórâ!
Bardarice nimfe dok tancuju

i uzdiše stara kora.

A priroda tješi se spoznajom
da sve će to proždrijeti korovom,
odronom kojim il poplavom...
ko nekad da spokojno uzleti
nad cvatom pobožna pčela.
Jer vratit se moraju zakoni
u dozor svetih počelā.

Zato ti budi još mudriji;
sebedarjem predaj se svima,
sve motreć kako na proljeće,
preskačuć brda i dolove,
žurna već hvata se zima.

APOKSIOMEN

Strugaljku podaj nam svoju; oj, Apoksiòmene mladi!
Od roblja i gospodarā, od povijesti i hrdòrogih tlapnjā,
toliko se na tijelima našim skupilo pijeska i blata...
Heroju iz palestere davne, ti koji s lađe si pao
a svetrajno daščicom svojom otireš sjećanja posip,
tragove skokova raznih nizdol što s vremenom teku
k moru što domajom bješe u dugome počinku tvome;
Apoksiòmene hitri, od tegova svojih da štogod
sa sebe svalimo i mi – strugaljku podaj nam načas!
U odzvonu lijevane bronce i duša zatreperi kadgod
da pronese tragove lađā, brazdom što sijekoše vodu,
jedriljem hvatajuć vjetar, huktaj vremēnā u magli
kad mnogi je brđanin predak „thalatta“ viknuo s klisa,
sve pogledom hraneći sinje pred sobom bezmjerje mora...
Duši toj vrati glas ljudski, pod suncem joj podari zborā!

– Mnogiput čovjek ko i ja, što čovjek i nije već slika,
ponešto ljudskoga nosi u tihe tamne doline,
gdje sve što se oblikom zove u slanu se bezdanu nađe,
pa tako i strugaljka ova što svrhe kanda i nema...
do li da pomaku nekom, krljušti il dodiru mekom
uzalud šapne da junak skokom je hvat'o visine,
jedan od onih što sada osluškuju promjene stvari...
No, strugaljka oruđe ovo promjeni koja se kreće
pripada – buci tišine – vremenu što bezmjerje stere,

sve skidajuć naslage silne, talog od ulja i pijeska
na tijelu goleme sfere što ošita ima i nema.
I onda kad atlet-putnik u podmorju zadržan leži,
sva nad njim se pomiču bića pa tako i čovjek
u drevnoj što formi obličje poznaje svoje.

– Al strugaljku podaj nam ipak, Apoksiòmene vrli,
sada dok svijet tebi hrli za časna ti pitajuć ljeta!
da ponešto skupimo i mi od svega što tijela se hvata,
od himbenog žmira i blata da krenemo duž pješćane staze,
uzdižuć poglede k suncu i pjesmi darujuć predah,
kroz dol gdje čovjeka zove nadzemni vrtlog visinā.

Tu uzdah se bronce začu i istom se tako stiša
kao kad oktòpod stari pospremi krakove svoje
i glatko u procijep klizne da se ne razmetne nakit
što more ga noću ljulja a ime ga resi – tišina.

ZANIMLJIVOST

Zanimljivo li je
to u što sam up'o,
a život se zove.

Dlanovima tražim,
svuda lutajuć
– iznutra u kugli –
zaveslaje nove.

Znao kada bar bih
zašto vrijeme žuri,
na mjedena vaša vrata
snažno bih zalup'o.

Spoznao bih ono
što život se zove;
to u što sam up'o.

MOČVARNA METAMORFOZA

I neće se tijelo povratiti duši
samo zato jer je nekoć njegva vjerna sjena
prolazila putem misli, skrbi i čeznuća...

(Kraj močvare neke kućica od pruća;
sad s ove daljine divna uspomena.)

Bjelouška zmijo, daždevnjače, ribo
i krastača-žabo ti štono se dičiš
ljepotom jer te lijepom zor-jezerce tvori...
Pak vi šojke, vrane...
znadete li onu prepotopnu svrhu
mulja što u more riječni sliv ga nosi,
svrhu što u srži bivstvovanja stoji...?

(Hej, ljudski je obzor rastezljiv i kratak;
ni na dnu vrhunac ni dnovid na vrhu.)

A znate li usud ponosnoga rilca što krilim' trepereć
valovlju i čamcu sve u brk prkosi?

Al većma od toga: bi li netko od vas
zamijetio prednoć da nema veslača;
da je čamac prazan i, recimo, da ga
dvonožac ni jedan već popunit neće?
O zvizdanu – slutim ? – možda bi i netko
zucnuo niz travu: Ah, kamoli sreće..!
Pustopašne sreće!
Il šapnuo sagnjilom panju
u zrcalnoj vodi što drijema:
Tužno je kada ga nema...

Sad idemo! Veslom
udri pa što bude!
Šaš se srhom ljulja.
U hip noć se zbude.

Tijelo će se, vjeruj, povratiti duši
zato jer mu Logos bješe u početku
smisao cjeline,
a kroz dozor svrhe
– nakon raspuknuća –

kroz smrt mora proći.
Jeruzalem novi i svi koridori
bit će dovršeni.
I duša u tijelu i tijelo u duši
– gledanja li svetog! –
bit će savršeni.

RAJSKA PISMA

Mi smo u raj stigli
nigdi s kraja lita,
kada šušti lišće
od obrane loze.

Anđeli su zvali
s kraja na kraj svita,
a po bilin škoju
skakale su koze.

U raj slavni evo i nas!
Smiluj nam se, dobri Bože!
Adamova noseć rebra,
vučemo i svoje kože.

Donili smo vriću želja
suzâ, smiha dvi-tri brente;
dižuć k nebu kruh i vino,
slaveć svete sakramente.

A Ti, Tvorče zvizdanoga
praga, Ti sve činiš novo...
Ti nas primi, pun miline,
sve u krilo Abrahimovo.

Pa nek se i za nas čuje
ča smo posvud bili kleti:
Tvorče svoda zvizdanoga,
sve nam patnje ti posveti!

KUTIJE

Sve su već kutije prazne?
To nije i ne može biti.
Za prvu znadem, za drugu znadem,
za treću... Ne, ne mogu kriti.
Ide tu znanost... pa iluzionisti,
ide politika,
gatanja silna;
idu i priče razne:
da nekoć je više kutija bilo,
da bolje je kad ih je manje.
Nešto je nestalo u kataklizmi,
štošta su izjela i zatajenja,
krivoklet ljudski i atavizmi.
Al kutije su prazne!
I peta i šesta, i toliko ljeta...
Gledam nad gradom kutije skaču
i eno debela smiješi se Luna!
kao da veli:
„Otvaraj kutije – imaš i svjetlo...
Jedna će biti puna!“

CUI BONO IN DIEBUS NOSTRIS CROATIA VENDITUR AURO?

S nehajne hridi galeblji kliktaj;
i opet se more vrkoči.
Neko je vrime suludo,
kad voda u grlo skoči.
Sandale nekud su nestale,
mižerija iz novčanika.
Kokošinjci i fabrike,
i skale sa svjetionika.
I struja, i nafta i skladišta,
čak banke u svom ornatu.
Sve se obrstilo dögola,
a ruke se ljube tatu.
Ko hridine dižu se „projekti“:
žbiri već sjede na pragu.
Ah, puni miline su narodne!
I kopita izist će vragu.

Posvuda zvona se jadaju:
Dujam, Vlaho i Stošija,
pak Vitus i sveti Mauro:
Cui bono in diebus nostris
Croatia venditur auro?

KOVARSKI BLUES (*Rudarski blues*)

Ga cuješ? Cigòf je?
Još vâvek je tu.
Sopê na Pjacàle
i šòht ga je cû.

I Vinež, i Štrmac;
i Pozzo i Raša.
I „Kòva je naša“ ...
Farmòjmo hi, šu!

Batići va križe; zelèno i crno.
Ca dêš? Crna kola se već ne obrno?
Ma, ki je on? Ca je on? Pitaj ga, nu!

Od forci, kuràja;
od pòta i stròha...
Od pròha i sùz:

Jedon kòvarski blues!
Jedon kòvarski blues!

Objašnjenja: Pjesma je pisana na labinskoj, „po labinjònski“, čakavici (Labin, Istra). Cigof je – čiji je; Sope na Pjacale – svira na Pjocalu, malenu trgu u sklopu rudničkih zdanja u Podlabinu; šoht – Die Schachte (njem), rudarski toranj/dizalo; cu – čuo; Vinež, Štrmac, Pozzo, Raša – rudarska naselja na Labinštini; „Kova je naša“, geslo rudarske Labinske republike iz 1921.; Farmojmo hi – zaustavimo, tj. zadržimo ih; Batići va križe – dva ukrižena čekića, simbol rudara i rudarstva; Ca deš? – Što veliš? Crna kola – kotači na vrhu rudarskog tornja/dizala; Od forci, kuraja – od snage, hrabrosti; pota i stroha – znoja i straha; proha – praha, prašine; suz – suzã; jedon – jedan.

ALKAROV LET

Potkova sjajna što gromove lomi
na kopitu dodir sa zemljom otaca
elemente spaja napetim srtom
konja i čovjeka uzdižući k suncu
u naporu vječnom adamova roda
da dijelom ravnine krug dosegne visom
džilitnuvši želju pogledom ka nebu
a u spomeni starog ratnika stanara
u svitcima ponos svijetom eno nose
mijenama prkose ushitreni vranici
noseći kroz vihor svetih prisjećanja
čovjeka i konja salivena sklada
rzaj u pokretu i jasnoću cilja
pod užetom što li obrub svijeta rubi
u kružnici krug taj i spojne im klijeti
isti takav bješe od mnozijek jedan
što zavjetom kleknu podno blagog lika
nazaretske djeve porođenjem majke
betlehenskog doma i u skrbi živih
rukom taknu zemlju i vrati se u boj
uronivši glavu u ognjenu grivu
a junaka glédeć prelije se slika
u mladost što snagom novih suputnika
na sapima znojnim leti stoljećima
pa kroz tutanj krenu da dohvati kopljem
postojanu želju u galopu noseć
postojani slijed taj na potkovnu bridu
vez sa stazom novom a pogled se hvata
nebeskih daljina gdje vrtlogom bića
uzdignutu lete ciljajući *sridu*
združujući krila jahača i čežnju
urezujuć spomen na zvjezdanu skutu
i ikar i alkar
na istome putu.

SVIJETOM SVIJET SE SELI

Svijetom svijet se seli,
korakom uz lavež i zbunjene oči.
Prolazeći vlakom
kroz svoju samoću

i mrzlinu noći;
sve ticajući rukom gudure i klance,
čežnjom optočene uvijek nove lance.

Svijetom svijet se seli
i posvud ga prate četiri jahača,
zamrčenih skuta od pijeska i krvi.
Sva četir' plivača,
nad valovljen štono nova groblja skriva,
šaljući kroz eter zdvajanja i zamor
Starog kontinenta,
iluzija grumen što se žurno mrvli.

PRIZOR S MAMUTIMA

Tako je jedan od naših krdo u procvatom vidio polju.
Drugi je skočio do pećinske stijene
i dao si duši na volju.
Malen je bio!
al smion uz topot je stao.
Na dimljenu zidu ugljenim krakom sliku je gradit stao.
Nije ni znao
da lik njegov sitan visprenim zanosom raste
duž rijekā kroz stalne seobe.
A tek mu je spoznati bilo jēd himbe u letu,
zavisti prodor i zlobe.

I tako se zgodi
da lik onaj mali pod rogovljem golema stada
novim se rodi kretanjem mnoštva;
on, nagonom rođen da vlada.

U središtu uresa
– kozmos ga zovu –
šireći ruke, gledaj ga, stade.
Pak mjerom posta zvjezdanom svodu,
akoprem tisućput skidajući zvijezde
u vlastitu kaljužu pade.

Gdje li je? Eno ga!
Četvorni oblik sad ima.
Sebe sad sama kroz naprave vuče;

čini se glavom da kima.
Na licu mu kodovi, šifre i bodovi;
zuje sad kroza nj fotoni.
Ko mamuti nekoć u procvatu polju...
Ah, sretni li bijahu oni!

NEUTRINO

Neutrino leti kroz žareći kanal,
sve u krug i u krug brži od brzine.
U predvorju modrom čekaju ga trenja
i u njima svegdar zov preobraženja.
Pa tako u letu čas je gordi žrec;
čas na žalu lopta,
čas lovac,
pak zec.

Neutrino, on je prethodnica zgodbe
u kojoj će tvari zastati oblikom
ko strah i čudestvo kad pod ruku krenu,
ko dječak na sprudu pred silnim vidikom,
gdje slična će zbilja svemirskoga stana
sa sferama u noć
kliknuti
Hozana!

POUČAK

Hodajuć u smjeni
na lebdećoj kugli,
dodirujuć licā supòstojnih tvari,
tražimo jasnoću putnog teorema:

Početak je svugdje
a svršetka nema.

Mirjana Buljan

Tajkun

(*Odlomak*)

I.

Zašto je Zdenkin telefon bio stalno zauzet? Ako se nešto dogodilo, najbolje je da ispriča kako je bilo, da kaže istinu. Zašto se brine, pitao se, dok mu je u vožnji kroz grad prljava bljuzgavica zapljuskivala tek oprana kola. Prvi put se zbog toga nije uzrujavao. Čak mu je bilo drago što su ga zasipale kakve takve, makar teške i prilično vlažne, pahulje snijega. Takvo je vrijeme bilo i kad su išli u matični ured da se „registriraju“ kako se u ono vrijeme nazivalo vjenčanje pred matičarom. Zdenka je već bila trudna. Zbog stalnih povraćanja bila je smršavjela pa je srećom, iako je već imala trbuščić, uspjela obući kostimić koji je imala. Novi tada ne bi mogla kupiti. Za podstanarsku sobu i posebno za grijanje odlazila joj je gotovo polovica plaće. Na poslu su joj obećali, kad se vjenča, ima izgleda dobiti stan.

Zato su se vjenčali, iako mu se, kao svakom momku, nimalo nije žurilo. Ta tek je bio došao u grad iz sela željan neobavezne zabave s neobaveznim ženama o kakvima su stariji muškarci pričali u seoskoj gostionici. A onda mu se neočekivano zalomilo. Sa Zdenkom. Ona nije bila neobavezna djevojka iako je imala našminkane usnice. U selu se govorilo da su našminkane usnice kurvinski znak prepoznavanja. Pristojne se žene ne šminkaju. Ubrzo je došao do zaključka da premda je grad velik ne može imati toliko lakih žena koliko ih je na svakom koraku bilo našminkanih. Shvatio je to kad je upoznao Zdenku.

Ali koga je briga za početak, njegov i Zdenkin?

Zanimat će ih samo ono što je bilo jučer. Ispričat će im sve po redu. Nema razloga da išta prešuti. Neka provjere. Ako posumnjaju, vidjet će da govori istinu i samo istinu. U sebi je ponavljao što će reći:

„Svake sam godine odlazio Zdenki na njen rođendan. Odnio bih joj mali dar i cvijeće i onih pola sata sat što bismo ih zajedno proveli činilo bi se i njoj i meni kao da je vrijeme stalo i da se ništa nije dogodilo od prvog njenog rođendana koji smo zajedno proslavili.

Jučer, međutim, nisam mogao doći, prvi put otkada smo se razveli. Bio sam na službenom putu, ali nadao sam se da ću ipak još stići na našu zajedničku malu proslavu. No, nijedan zrakoplov sinoć nije uzletio zbog magle. Pokušao sam joj telefonirati, ali bilo je zauzeto svaki put kad sam nazvao. Telefon je bio jedina tehnička sprava kojoj je Zdenka dopustila da uđe u njen život. Nije htjela ni čuti za mobitel, a kamoli kompjutor ili internet.“

Znao je da do jutra, dok se magla ne digne, ne može ništa poduzeti. Čak ni da je unajmio na aerodromu auto i vozio čitavu noć tko zna kada bi stigao. Magla je bila neprobojna, gusta, bijela kao mlijeko, u gradu možda siva, jer je zima i ljudi se moraju grijati, moraju prljati zrak, bez obzira što tko priča.

Zanio se, skrenuo je mislima u smjeru koji ga je uzrujavao, naklapanja o očuvanju čistog zraka. Tko voli čisti zrak neka ide na selo, u brda, razmišljao je. Neka se muči noseći na leđima svežanj grana za ognjište, na glavi kablčić vode. Neka se kupa samo dva puta u životu, kad se rodi i kad umre.

Posljednja ga je riječ odjednom uznemirila. Što ako je ponovo pokušala isto kao onda kad joj je rekao da odlazi jer voli drugu?

S nelagodom i strepnjom uspinjao se njenim stepenicama koje su nekada bile i njegove. Činilo mu se da je u ono vrijeme stubište bilo čisto i svjetlo. Bio je uvjeren da tada iz mračnih uglova nije dopirao zadah vlage i mokraće. Ne, sve je bilo drugačije.

Čim je čula njegove korake, susjeda je otvorila svoja vrata. Prokletstvo, pomislio je, zar se ta odvratna žena još nije umorila od dežuranja? Već je u godinama kad bi je morale boljeti noge od stajanja iza vrata.

– Nenade, bog, ideš Zdenkici? – upitala ga je umilno.

Pozvonio je na Zdenkinim vratima.

Susjeda je nastavila promijenjenim glasom, prijekorno, s izvjesnom zlobom:

– Sinoć je opet bilo kod nje veselo. Cijela kuća nije mogla spavati. Ah, ali kaj bumo, kad nas bog nije sve jednake stvoril!

– Imala je rođendan – odgovorio je hladno.

– Ni prvi ni zadnji ove godine, jel' tak? – ona je bila uporna. – Razmerno se, kaj ne?

Sreća da je imao ključ. Nije ga skinuo sa svežnja poslije rastave. Zdenka je željela da ga zadrži. Rekla mu je da se može vratiti u svako doba ako mu ne bude lijepo u novoj vezi.

Odgovorio joj je, to se nikada neće dogoditi. Ipak ih je zadržao. Jer, možda 'nikada' ne postoji, čista je izmišljotina, rekla je ona. Otključao je stan. Susjeda je još uvijek tu stajala, sada iza njegovih leđa nadvirujući se

u iščekivanju nekakvog otkrića, možda sablažnjivog, najvjerojatnije nečeg takvog i pogotovo njegove reakcije. Ali on je bio brz, stigao je na vrijeme pred njom zalupiti vrata.

Zapahnuo ga je smrad probančene noći. Hodnik je bio prazan. Jedino ormarić za cipele i jeftina drvena rastezljiva vješalica na zidu, još iz onih dana kad su se tu doselili. Na ormariću lokva jeftinog kiselkastog vina i prepuna pepeljara. Nekoliko je opušaka palo na pod i utisnulo crne progorene mrlje u zapušteni posivjeli parket.

Vrata dnevne sobe bila su otvorena. Činilo mu se da mu koraci odjekuju kao u mračnom kamenom tunelu, na čijem ga je kraju čekala hladna bjelina zime. Prodirala je s ulice kroz zamućena prljava stakla golog prozora. Zdenka je davno skinula stare posivjele zavjese, čim je njegova kćer Svjetlana otišla i preselila se k njemu. Sin Davor, kao svaki dječak, nije mario za uređenje stana.

Čuo se radio, glasan, nerazumljiv, krještav, nemarno zaustavljen između dviju stanica. Posvuda su bile prazne boce, poluprazne čaše, prepune pepeljare, prljavi tanjurići i šalice. U nekima je još bilo kave. Jedna je debela muha zunzara oblijetala ostatke hrane.

Zdenka je ležala na kauču. Činilo se da spava. Lice joj je bilo smireno i opušteno. Kad se nagnuo da je poljubi, osjetio je da je to neka druga vrsta smirenosti kakvu nije poznao. Uхватиo je ruku koja joj je mlitavo visjela preko ruba kauča iznad otvorenog telefona na podu. Bila je hladna i ukočena. U stisnutoj je šaci druge ruke grčevito pritisla na grudi jednu njegovu staru fotografiju. Prestrašeno se osvrnuo. Na stolicu je ugledao otvorenu praznu kutiju tableta za spavanje i praznu bocu likera cherry brandy. Podigao je telefon s poda i počeo okretati broj hitne pomoći.

– Molim vas – vikao je, gotovo urlao – dodite hitno! Trovanje tabletama! Pacijentica je bez svijesti! Molim vas! – gotovo je jauknuo iz dna utrobe od iznenadne užasne boli.

Znao je da ništa ne smije dirati. Ipak je otišao u kupaonicu da namoči ručnik. Stao je na crvenu cherry brandy bljuvotinu pred umivaonikom, ali nije se obazirao na iznenadni smrad njegove onečišćene cipele. Pustio je da voda teče, da ga zaglušuje njen ravnomjerni iritirajući zvuk. Uporno se pokušavao uvjeravati: možda još nije kasno, nije kasno, nije kasno...I počeo mahnitro trljati mokrim ručnikom Zdenkino čelo i vrat.

Onda je prestao. Shvatio je da je bilo uzalud.

* * *

– Gdje je pacijent? – upitao je liječnik s vrata.

Brzo je došao.

– Čovječe, ta ona je mrtva! Najmanje nekoliko sati! – uzviknuo je još sa sobnog praga.

Odmjerio je Nenada. Skupo odijelo solidnog njemačkog stila, vjerojatno hugo boss, rolex na ruci, zlatna kopča s briljantom na kravati. Bilo mu je jasno da taj zbunjeni čovjek s prljavim mokrim ručnikom u ruci i smrdljivom od bljuvotine uprljanom cipelom ne stanuje tu.

– Otkada ste ovdje? – upitao ga je.

– Minutu–dvije prije no što sam vas pozvao.

– Jeste li što dirali?

– Ne, ništa. Doduše... pokušavao sam joj istrljati čelo i vrat. Namjeravao sam joj staviti oblog...

– Kakav oblog, čovječe? Zar niste vidjeli da je mrtva?

– Mislilo sam, nadao sam se da je samo u nesvijesti.

– Žao mi je, mrtva je i ako ste joj bliski, moja sućut. Moram pozvati policiju!

Nenad je počeo hodati, uvijek u istom polukrugu oko kauča kao da ne može izaći iz tog nevidljivo omeđenog prostora.

– Hajde, sjednite, smirite se! – viknuo je liječnik i ugasio radio.

Nenad je stao. Zaustavila ga je iznenadna tišina.

– Što ste joj vi zapravo? – upitao ga je liječnik.

– Bivši muž.

– To, u njenoj ruci, to je vaša slika?

– Da.

– Ima i posvetu. Što ste joj napisali?

– Ne znam, zaboravio sam. To je stara slika.

– Ma, pitam bez veze. Vaša me intima ne zanima. Pun mi je kufer i moje vlastite. Stalno sam u pokretu. Dežuram svaku treću noć. Žena bijesni. Misli da se ludo zabavljam. Da nas mlade mačke zovu kad im dogori. Kad vidim ovakve stvari hvata me pomalo panika. Muškarci to nikada ne rade, tablete i slika njihove dame u ruci. Muškarci to drugačije rješavaju. Kad ih uhvati histerija zgrabe nož ili pušku i pobiju sve živo što im dođe pred ruku. Oni ostaju, rijetko se povlače... A žene, gotovo svaki dan imamo poneki ovakav slučaj, makar u pokušaju. Srećom, uglavnom se završi ispiranjem želuca.

Nenad je otišao do prozora.

– Evo, stigli su – rekao je.

U polumraku hodnika nisu se odmah prepoznali, možda zato jer tog časa nisu jedan drugog zanimali. Tek u sobi na svjetlosti, istražitelj je iznenađeno uzviknuo:

– Nenade, ti? Pa da, Malić!

Rukovali su se.

– Kada sam primio poziv nije mi bilo ni na kraj pamet da bi to moglo biti kod tebe!

– Nažalost, Zdenka! – rekao je Nenad, obično, hladno, bez uzdaha.

– Poznajete se? – upitao je liječnik.

– Kao dva stara džepa! – odgovorio je istražitelj. – Još od radnih akcija

na autoputu Bratstvo – jedinstvo. Poslije smo se ponovo našli u večernjoj gimnaziji kad smo bili na doškolovanju. Nekada smo se i družili, čak smo i jednu Novu godinu slavili u istom društvu.

Kako se zvao, pitao se Nenad? Imao je nadimak. Došao je sa sela iz neke zadruge i odmah se nametnuo kao komandir brigade. Posvuda je hodao sa seljačkom zobnicom preko ramena. Dobio je po njoj nadimak. Zobnica, da, tako su ga zvali. U zobnici je držao jednu bilježnicu i u njoj je svaki čas nešto zapisivao. Pričalo se da su to bile bilješke za karakteristike s političkim ocjenama kakve je svaki brigadir na odlasku dobivao zapečaćenu žigom sa stražnje strane plave omotnice i po povratku kući morao predati predsjedniku svog odbora USAOH-a.

Zobnici se sviđala jedna djevojka kojoj se pokušavao približiti, no iako su se druge djevojke trudile oko druga komandira, ona ga je jedva podnosila. Voljela se družiti s jednim momkom iz Nenadove barake. Onda se pročulo da ih je netko vidio kako se noću iskradaju i ljube. Istog dana uvečer, kad je većina već spavala prvi tvrdi san, Zobnica je s nekoliko svojih drugova došao u baraku. Nosili su deku i letve. Pokrili su mladića dekom preko glave i počeli ga tući letvama, šakama, nogama. To se tada zvalo „dekovanje“. Pretučeni nisu smjeli vidjeti tko ih mlati.

Nenad je zgranut to gledao. Još nije bio zaspao. Iako je bio mrak prepoznao je Zobnicu. Zgrčen od straha ležao je cijelu noć budan stisnutih usana i zatvorenih očiju. I nikome nikada nije rekao. Ali ipak su svi u baraci znali tko je izubijanog mladića „dekovao“. Našao se jedan koji nije dopustio da ga nasilnici zastraše. Rekao je. Možda stisnuta grla ipak je pustio glas. Nenad se osjećao postuđen. Taj stid ga je progonio čitavog života kad god bi se vozio autocestom Bratstvo – jedinstvo, ali tada bi, kao zreo muškarac, iz čista mira posve nevezano rekao suputnicima:

„Pametni su ljudi kukavice, samo su glupani hrabri.“

– Pa, onda, ja bih išao – rekao je liječnik Zobnici. – Izvolite moj izvještaj. Sutra sam popodne opet u službi, ako vam još štogod zatreba.

Žurio je. Gotovo je pretrčao hodnik. Nije htio da ga istražitelj slučajno još zadrži.

Zobnica je prišao kauču. Nenad je sjeo na jedinu slobodnu stolicu bez ikakvih stvari.

– Nenade... što, kako se to dogodilo?

– Ne znam... Slavila je rođendan. I ja sam jučer trebao doći, svake sam joj godine dolazio čestitati, ali bio sam službeno na putu. Stigao sam tek danas. Tako sam je našao. Inače, ne živimo zajedno. Bili smo razvedeni.

– Čuo sam to. Dugo se nismo vidjeli, udaljili smo se. Ali ja sam pratio tvoje uspinjanje, tvoje sve češće pojavljivanje na televiziji. Gospodarstvenik godine! Gledao sam te kada si primao nagradu Gospodarske komore i odlikovanje predsjednika za zasluge u promicanju gospodarstva. Gospode, tko je onda, u naša tadašnja zajednička vremena mogao pomisliti da ćeš dotle dogurati!

Odmjerio ga je, a onda se nagnuo preko naslona kauča prema Zdenki.
– Pozvao sam tehničare – rekao je. – U ovakvim slučajevima moram. Na prvi se pogled čini da je suicid, možda nehotični. Vjerojatno nije znala pod utjecajem alkohola odmjeriti pravu dozu tableta za spavanje. Društvo je pilo, zapravo se opijalo. Pogledaj koliko je ispraznjenih boca i to svakakve cuge! Nisu baš birali.

Ogledao se po sobi.

– Tko bi pomislio da bi Zdenka, ona mila pedantna, uvijek nasmijana Zdenka, dobra, lijepa ...ovako. Kako sam ti zavidio na njoj!

Zazvonilo je na ulazu.

Nenad je otišao otvoriti vrata. Susjeda se pokušala progurati uz tehničare. Zaglušio ga je njen prodorni krještavi glas. Vikala je:

– Kaj se to dogodilo, Nenade? Ambulanta? Policija? Furgon? Da nije moja draga Zdenkica, joj bože, da se nije njoj kaj dogodilo?

Tehničari su je izgurali i zalupili za njom vrata.

Ona je vikala:

– Vi grijешite, vi jako grijешite kaj me niste pustili unutra! Pozovite vašeg šefa! Da ja njemu ispričam sve kaj znam! A znam puno, tako mi Boga, znam puno!

– Koja ti je ta baba? – upitao je istražitelj.

– Susjeda – odgovorio je Nenad iznervirano.

– Znaš da moram s njom razgovarati?

– Znam. Hoćemo li pozvati i televiziju? – odbrusio je bijesno Nenad.

– Vjerojatno će netko od njih doći! Baba im je sigurno već javila da si ti upleten. To joj je jedina prilika da svijet čuje i njen glas. Ali prije no što izadem, žao mi je, moram te zamoliti da mi predaš ključ od stana. Jasno ti je, mjesto je inkriminirano. Tko još ima ključeve?

– Pretpostavljam, moj sin Davor, on je, kad god je mogao, nedjeljom dolazio Zdenki na ručak. Možda ima i ona susjeda, Dora.

– U redu. Zapečatit ćemo stan dok se slučaj ne riješi.

– Dok se slučaj ne riješi? Zar nije jasan?

– Nakon autopsije i možda, ako bude trebalo, još nekih dodatnih istražnih radnji... Bit ćeš obaviješten!

Zobnica je izašao iz sobe

Iz hodnika je dopirao zaglušni uzbuđeni susjedin glas koja je vikala na stubištu:

– Još ih sada vidim, Nenada i Zdenku kad su došli u ovu kuću, prije trideset godina! Na kamionu kauč, kuhinjski stol, dvije stolice. Gore na stvarima bil je Nenad, danas tajkun, njen muž, sa svojim kolegom, Ivanom, a ona, Zdenka, izašla je iz kabine s malom Svjetlanom na rukama, a u trbuhu joj je bil Davor, sin. Da, bila je u drugom stanju, a bila je u običnoj opravi, ni za trudničku nije imala novce. Kakav neukus! Svakakva se bagaža doseljavala u ovaj naš beli Zagreb. Pravili su decu, dobivali stanove! Da su bili nekaj, nikom niš! Ona blagajnica u samoposluži, a on, bil je u ono vreme samo radnik, najobičniji!

Zastala je. Nenad se nije pokušao upitati zašto. Tek kada je u trenutku tišine odlučio izaći iz stana, shvatio je. Gospođa je pozirala reporterki i TV snimatelju. Pred vratima na stubištu zabljesnuo ga je fleš. Zastao je zaslijepljen..

I drugi su stanari izašli na stubište i čekali ga nagnuti preko rukohvata. Nitko od starih susjeda nije bio među njima, bio je siguran da bi ih prepoznao. Nitko mu nije kimnuo, ni mahnuo. Reporterka se okrenula prema njemu. Okrenuo joj je leđa i odmahnuo rukom. Odustala je i požurila u studio. Vjerojatno će se vijest emitirati već u večernjem dnevniku.

Ljudi su se počeli vraćati u svoje stanove. Bio je sretan što odlaze. Požurio je stepenicama da što prije izađe iz zgrade. Čuo je susjedu kako za njim viče:

– Vidite ga, beži, vražji tajkun! Ne može nas u lice pogledati prokleti hohštapler! Jer mi znamo kak se obogatil! Napljačkal se radničke sirotinje, eto kak! Ali tko njemu kaj može! Niš se nije promenilo, navek je isto. U Jugi je bil napredni drug, u sindikatu, u partiji, u radničkom savjetu, u vragu i sotoni, a sada je branitelj i domoljub i k tome još pobožni bogomolec, svake nedele na misi, liže oltare, a ne zna se ni prekrižiti!... Sram ga može biti! Kak da smo svi izgubili pamćenje, kak da se nitko više ne seća kaj je nekada bil i delal!

Isljednik, Zobnica, se želio što prije udaljiti, ali morao ju je pretrpjeti, jer je predpostavljao da bi mu mogla još koristiti, iako tog časa nije zamisljao kako. Znao je da iz brbljavih osoba ipak uvijek izleti i nešto važno što nitko nije očekivao.

– Gospođo, mene jedino zanima što je bilo jučer i ako je itko primijetio ili vidio neke sumnjive osobe ili radnje – pokušavao ju je Zobnica nadglasati. – Evo, tu je moj broj, pa ako se nečega sjetite, od jučer, zapamtite, od jučer i dva tri dana prije, javite mi se!

II.

Nenad je zaustavio kola poslije prvog zavoja u maloj uličici koje se nije sjećao. Da li je nekada bila tu? Susjedin je glas još uvijek udarao o membranu njegovog uha kao teško klatno kakvog golemog zvona. U glavi mu je nepodnošljivo bruhalo. Zatvorio je oči. Učinilo mu se da je ispred njega stao kamion, grubo, bučno, škripeći i cvileći zardalim teškim kočnicama.

To mora biti prastari MAN. Prepoznao ga je. Prokleta susjeda vratila mu je sliku koju je za svagda želio zaboraviti. I on vidi sada, tu, pred sobom mladića koji skače s nekakve hrpice jadnih siromaških stvari, kuhinjski stol, četiri rasparene stolice, starinski ormar premazan popucalom zelenom uljanom bojom. Nekakvom čudnom zelenom, izbljedjelom, svijetlom.

Zdenka izlazi iz kabine, nespretno, oprezno. Trbuh joj je nabrekao od trudnoće. Oči joj svjetlucaju kao za sunčanih dana, skupljaju se u uglo-

vima na granici radosnog smijeha i čitav njen lik kao da će se raspući od prekomjerne sreće, iako je nebo oblačno, tmurno. Sitna kišica rominja. Jeftinom trajnom sitno nakovrščana smočena kosa objesila se, cijedi se niz njeno lice, ali ono ostaje prekrasno, zrači jednostavnom iskonskom ljepotom mladosti. Spušta iz naručja njihovu malu kćerkicu Svjetlanu pred ulaz u zgradu, sklanja je od kiše pod nadsvode i žurno se vraća do kamiona kako bi pomogla njemu i Ivanu kod istovara.

Da, prijatelj Ivan, on je uzeo kamion od firme na svoju ruku a da nikoga nije pitao, čak ni spomenuo da će ga uzeti. Sve bi bio učinio za njih i mnogo više. Ili možda za Zdenku? Zvao ju je Zdenkić. Bio je zaljubljen u nju, tiho, samozatajno. Svi su oni bili zaljubljeni u nju, svi njegovi prijatelji.

Udaljili su se, mislio je, nepotrebno, bez razloga kako se volio uvjeravati, zbog njegove tvrdoglavosti. Uvijek je bio čudak s posebnim starinskim pogledima na život, kao da je ispao iz kakvog poštenjačkog bogobojažnog samostana. Nije shvaćao da se vrijeme promijenilo, da su stare vrijednosti nestale, da se ljude počelo mjeriti drugim mjerilima nego tada, kad su sjedili u goloj kuhinji oko kuhinjskog stola u tek useljenom stanu.

Večeraju sardine, šunkericu, kisele krastavce. Svjetlana je zagrlila veliki Zdenkin trbuh i zaspala na njenom krilu. Ivan je na brzinu pojeo nekoliko zalogaja i ustao da pođe. Žurio se. Morao je vratiti kamion dok je još na tvorničkoj porti bio njegov prijatelj.

Zdenka ga je pozvala da se doseli k njima. Zнала je da nije zadovoljan trenutnim smještajem i silno mu je željela pomoći. Takva je bila, uvijek susretljiva, bez razmišljanja spremna svakome pomagati.

– Nenade, zar ne bi Ivan mogao doći k nama? Jedna soba će nam ionako ostati prazna, pitanje je kad ćemo za nju nabaviti namještaj. – Onda se okrenula Ivanu i ne čekajući Nenadov odgovor, rekla – Samo ti, Ivane, dođi! Nađi negdje ormar i krevet i za drugo ne brini.

Srećom, Ivan je bio obziran.

– Tek ste dobili stan, jedva ste ga dočekali, zbilja nije u redu da vam se ja odmah sada u to vaše toliko žučeno gnjezdašće nasadim.

Drugi nisu bili kao Ivan. Iskorištavali su njenu naivnu samilost, njenu nemoć odbijanja, njenu blagu podložnost, njen strah od najmanjeg i najbeznačajnijeg sukoba.

Zar nije i on bio takav prema njoj?

Uličica je bila kratka, svega nekoliko zgrada lijevo i desno. Nikamo nije vodila, slijepa. Možda je se zato nije sjećao. Nije imao ni poseban razlog da je pamti. Možda je u ono doba nije ni bilo. Možda je kasnije probijena, kroz nekadašnja dvorišta. Grad se mijenja. Samo ona prokleta susjeda, ona je uvijek ista. Ružna, opaka, krještava. Nju će morati uvijek pamtititi, ona mu ne dopušta da je zaboravi.

Nije smio pobjeći, morao je izdržati. Trebao je ostati tamo do kraja usprkos njenom užasnom krještavom glasu. Možda je trebao pregledati

stan dok je čekao hitnu pomoć. Možda je tamo ostao neki njegov trag, neki nezgodni papir kojeg bi se Zobnica sigurno odmah dočepao. Naravno, ne bi ga pustio na miru. Bio bi mu lijep ulov, sjajna krupna riba pred dostojanstven odlazak u konačnu mirovinu. Čačkat će ga nemilice, svim će se silama baciti na njega, fino, uvijeno, nevidljivo i onda „taf“, kao dlanom po muhi.

Ali dok je još vjerovao da je Zdenka živa, ni na što drugo nije mislio, a poslije, kad su mu rekli da je mrtva, poslije je mislio samo na to da je mrtva. Sve je drugo zaboravio. Nije bilo ničega drugog. Bio je sam usred velikog groznog ničega.

Vratio se. Na ulaznim je vratima stana bila žuta policijska traka. U stanu je jedan tehničar pažljivo čeprkao po razbacanom neredu. Kauč je bio prazan, zapravo ne posve, jedino bez Zdenke, s razbacanim zgužvanim ženskim rubljem i odjećom.

– Mi smo ovdje uglavnom završili – rekao je Zobnica.

Sjedio je za stolom u kuhinji i zapisivao posljednje bilješke u svoj notes.

– A Zdenka? Gdje je Zdenka? – upitao je Nenad.

– Odnijeli su je. Dobit ćeš je za ukop kad sve završimo, računaj za desetak dana.

– Zašto toliko dugo?

– Pretprani smo. I bolje je tako. Imat ćeš dovoljno vremena da joj prirediš pristojan pogreb. Djeca su kod tebe?

– Kćerka Svjetlana je u Londonu...

– A sin?

– Davor ima svoj stan.

– Gdje?

– Ovdje, u Zagrebu. Zadnjih nekoliko godina ništa ne znam o njemu. Izgubio sam ga. Svjetlana zna njegovu adresu, ona je bila s njim bliska. Njoj se povjeravao. Jedino njoj, nije ni Zdenki.

Zobnica je uzdahnuo.

– Nikad ne znaš u što će ti se djeca pretvoriti. A tako su svi slatki kad su maleni... Pa, ja bih na kavu. Hoćeš li sa mnom? Meni je doista potrebna.

Konoba „Dva Bracanina“ bila je u istoj ulici. Ništa se nije promijenilo otkada je posljednji put bio u njoj. Jedino, sada se više nije prodavalo vino iz rinfuze „preko ulice“, kako se nekada nazivala prodaja koja se u novije vrijeme naziva „to go“. Da, i umjesto nekadašnje oble i obljubljene šanckerice Barice, sada je za šankom stajao punašni, ali mrzovoljni brkati tip poluzatvorenih pospanih od duhanskog dima crvenih suznih očiju. Očito, nije volio trijezne goste koji naručuju samo kave, osobito one rijetke u pristojnim građanskim odijelima, jer ih se nije moglo prevariti, uvijek su točno znali što su popili. Od njih se nije mogao nadati ni nekoj poštenoj napojnici koja bi mu bar malo ublažila gušenje i kašalj zbog proklete nalje-

pnice dopuštenog pušenja na ulaznim vratima.

Tresnuo je napola popunjene šalice na stari četvrtasti drveni stol s nalipljenim linoleumom koji je na uglovima popucao i mjestimice se ogulio.

– Posljednji put kad smo se slučajno tu našli zajedno na čašici, sjećam se, bilo je ovdje – rekao je Zobnica. – Tada si još bio varilac. Bio je i jedan tvoj prijatelj s nama.

– Ivan – potvrdio je Nenad. – Moj dobri stari prijatelj Ivan. Bio sam tada toliko sretan da sam ga nagovarao da se oženi i odmah se baci na posao. Po mogućnosti jednog klinca još u foršusu, drugog odmah za njim. Znaš kako je bilo, jedino si se tako mogao nadati društvenoj brizi, dječjim doplatcima, u daljoj budućnosti i stanu... Ali on je bio zacementirani samac. Ne znam zašto, protivio se braku. Nikada nije imao ni ozbiljnu vezu, bar tada, kad smo se družili.

– Možda je bio zaljubljen u tvoju Zdenku, kao uostalom i svi mi oko tebe.

– Znao sam to, ali nikada nisam bio ljubomoran. Naprotiv, bio sam siguran u nju. Bila mi je narasla perjanica od ponosa, osjećao sam se važan, bio sam uvjeren da mogu sve postići, sve što budem htio. Nisam namjeravao čitavog života ostati radnik!

– Zašto? U ono je vrijeme dobar varilac zarađivao više od učitelja.

– Ali te svaki idiot s diplomom imao pravo popljuvati. Mogao si biti Tesla, ako si švasao lim, tvoj je mozak bio niže vrste. Sjećaš se kako je bilo na sastancima? Jednostavno, nisu ti dali zinuti. Ili su te preveslali. A kad su oni uhvatili riječ, sve je izgledalo kao na svom mjestu, fino ispolirano, izglancano, izviksano, sve same strane riječi, je, ali to su bili drugovi sa stotinama tiskanih stranica takozvanih materijala! Imali su materijale u malom prstu, ti su se drugovi rodili s materijalima. Oh, molim te, valjda ti ne spadaš među one koji uzdišu za bajnim socijalizmom, jer je tada navodno bilo svima lijepo, svi su imali posao i svi su dobro živjeli i među ljudima vladala je sloga, pogotovo pravda... Valjda ne misliš tako i ti?

– Zar nije bilo? Ljudi su ipak bili drugačiji jedni prema drugima. Vladalo je drugarstvo.

– Kaj ne, malo sutra! Na svojim sam leđima osjetio tu slogu i drugarstvo! Dok sam ja crnčio svaki dan, znaj, nisam imao nijedan dan bolovanja, drugi su na moj račun zabušavali, muljali, uzimali bolovanja, čuvali se da se ne pretegnu na radnom mjestu kad god im se pojavio neki posao u fušu, zapravo su potkradali moj rad i živjeli na mojoj grbači. Na jednog dobrog radnika, deset ih je bilo neradnika! Zar je to bilo ljudski i drugarski?

Nenad je, iako je bila vrela, jednim gutljajem usrkao svoju kavu. Bio je uzrujan kao svaki put kad je netko pričao kako je nekada vladalo poštenje, solidarnost i pravda. Želio je ustati i odmah otići iz ćumeza koji ga je življe od svih dotadašnjih uspomena podsjećao na njegovu radničku prošlost. No, Zobnici se nije žurilo. Iako se žalio da je umoran, pijuckao je svoju kavu polako s uživanjem. Očito, nije mu smetao zagušljivi zapušteni prostor, možda se čak u njemu dobro osjećao. Bar tu nije bio nikakvog

trupla, tek posivjeli polupijani neobrijani grubijani i neke jarko nespretno našminkane žene promuklih grubih glasova u raspojasanoj dernjavi.

Od pomisli koja mu je tog trenutka prohujala glavom, Nenadu se zgrčio lice. Što ako je njegova Zdenka sinoć sjedila u tom društvu i jednako se tako raskalašeno derala kao pijane jadnice za stolovima smrdljivih propalica, očito stalnih gostiju „Dva Bracanina“? Možda je tu pokupila svoje rođendansko društvo, razočarana što on nije mogao doći?

– Čini mi se da se ovdje ne osjećaš dobro – Zobničin je glas dopirao do njega kao iz udaljenosti. – Nekada si volio tu navraćati poslije posla.

– Nekada su drukčiji ljudi tu zalazili.

– Ja ne vidim razliku. Lokal je bio tada noviji, uređeniji, ali gosti su isti. Radnička klasa, ljudi umornih, iscrpljenih lica, grubih ruku, pocrnjelih noktiju kakvi su bili i tvoji tada. Sada su ti ruke drugačije, njegovane, čisti nokti bez zanoktica. I ne samo ruke. Ti si jedina razlika u ovom prostoru. Pitam se dok te gledam, kako si uspio?

Nenad se promeškoltio na tvrdoj drvenoj stolici. Nije volio pitanja o svom uspjehu. Njegovi su odgovori zvučali pretenciozno i malo tko im je vjerovao. Ipak ih je uvijek ponavljao.

– Moj prijatelj, Ivo, on me je nagovorio da nastavim školovanje. Kao klinac u osnovnoj bio sam među najboljim đacima. Onda je došla pruga Brčko-Banovići, pa autoput, Bratstvo – jedinstvo, izgradnja, znaš i sam. Bio sam skupio lijepu zbirku medalja, nagradnih zastavica, priznanja. Drugi, pametniji, kao ti, sjedili su u odborima, komitetima, sastančili, blebetaли, diktirali nam parole i zadatke. I učili su, uživali u političkim školama, na nagradnim ljetovanjima, skupljali diplome za zasluge, one kićene kakve si vješao na zid da svi vide kako si zaslužan drug. Ja sam želio imati one prave diplome, koje ne držiš u vitrini, već ih čuvaš na najskrovitijem i najsigurnijem mjestu noćnog ormarića. Shvatio sam jednog dana da sam trčao za uzaludnim snovima, za iluzijama, da rasipam snagu na nešto što se zvalo socijalistički ideal, a zapravo je bilo zavaravanje naivčina kojima su se kao lutkama igrali tadašnji moćnici, predsjednici i sekretari partije, sindikata, radničkog savjeta, svega i svakakvih izmišljotina za zatupljivanje naroda.

Marina Katinić

Pjesme

RASTEPENA BIĆA

Sva su bića rastepena;
zemlja oko Namura izorana je u dugačke
vrpce
krave su raštrkanih udova
bakrene poluge isječene u kovanice
a ljudi su u jednu banku položili
oči,
u drugu ruke,
a u treću jetru.

Sagnut ću se
i dlanovima skupiti šljunak,
skupiti komade rastepenih bića;
kao ulomke keramike
sastavit ću ih
ponovo.

24. listopada 2013., Brisel-Namur-Luksemburg

LJEPENKA GRADA

Pod potplatama noći,
svi su gradovi ljepljivi.
I ne lijepe pločnici
samo
žvakaćama, prolivenim pićem i sluzi

nego željom
da se za nešto zalijepimo
i slistamo u jedno

A grad je uvijek
neki drugi,
neki dalek
i tuđ.

On je igračka
ljepljiva, slatka igračka Juga
ušećereni mamac
na koji se zalijepimo kao muhe.

Valencija, 26. svibnja 2014.

POD NADSTREŠNICOM PARKIRALIŠTA

Na usijanim pločnicima Trešnjevke
kiša me iznenadila nedaleko cilja.
Pored mokrog bicikla,
pod nadstrešnicom drhtim dok ljetni pljusak bubnja po pločniku.
Sanjam kako se uvijam u tvoje medvjede ruke;
tvrde poput zemlje
i tople poput ugrijanoga kamenja u suton.

I odjednom mi padne na pamet:
kao vlažan glineni kip, moje tijelo meko prijanja uz tvoju hrapavu sjenu.
Volim te svakom izgovorenim riječju koja pada na tlo i slama se u slogove.
Daljina je zapalila tvoje tragove u meni
i oni su pepeo kojim se posipam.
U svakom udahu ti se ponovo rađaš,
a svake noći nehotice umireš sa mnom,
i svako jutro svijet je opet uskrsnuo.

A ja se pretvaram da se to uopće ne događa:
brišem kišne kapi s hladnih ruku i,
kad je pljusak stao, izvlačim bicikl na pločnik
i nastavljam.

13. lipnja 2015., Zagreb

BUĐENJE

Sanjam kamene spodobe
utrnete zapjenjenim snijegom
i sive portale
zamramorene u vodi

i sanjam ćuh zvonjave
na pragu Sjeverne aleje
svijet
zaustavljen u hipu
hlađenjem teške mutne lave

i sanjam buđenje
u bakrenastoj zipci tvojih ruku.

8. rujna 2012., Korčula

TAKO SAM OZBILJNO SHVATILA JUTRO

Tako sam ozbiljno shvatila jutro
da ću svući sebe s ove lutke
oteći ću nekamo u ponor
i s potocima oteći u more

Tako sam ozbiljno shvatila jutro
da sam se razobličila u pijesak
a pijesak govori glasom
čulnim, tebi nepoznatim

Tako sam ozbiljno shvatila jutro
da ću se uteći široko razlivenom zraku
i teškoj mrkinti napukloj od soli
da ću uprijeti svu silu
da prerastem u ono
od čega si načinjen i u što ćeš se rastočiti

Mojoj je tvari oblik neudoban i ja moram van
van
van

14. siječnja 2014., Luksemburg

SNIMANJE PLATNĀ

Na izložbi Bourekovih pljesivozelenih platna,
fin gospodin iz Japana
zastaje
ispred svakoga zelenog stolca,
žutoga kruha
i narančaste gole žene bez glave

A zašto, čovječe
snimaš
kad ćeš ti nestati prije tih iscerenih slika na zelenim platnima?

Strossmayerova galerija, 12. listopada 2014., Zagreb

PJEV PTIČJE DUŠE

U mojoj jezgri obitava jednina.
U njoj sam sâm kao atom što se ne cijepa
Upojedinjen sam
i ne mogu se udružiti nikako
vjetar puše kad se tlak zraka urazliči
stablo me drži kad mu grana odeblja
ljudi dolaze i hrane me
kad njima odgovara

Društvo bi oskvrnulo ovu jezgru
jer
upojedinjen znači
ujedinjen sa svime

19. studenog 2012., Zagreb

PTICA VABILICA

Rubovi moga tijela
odnedavno zabrinjavaju stabla
a rubovi duše
još su veća prijetnja širini zraka.
Govorili su da je urastanje u Drugog
čežnja k rastu u duljinu
produljenje bića u vrijeme

rastezanje kljuna i repa
prema naprijed

No ja se želim razrasti u širinu;
ja želim s tobom srasti
urasti u tebe kao kalem
– da više ne bude jedno *ja*
nego prostranije neko *ja*;
razvijorena haljina perja na vjetru.

17. lipnja 2014., Luksemburg

DERRIDA OVA NIT

*Déjà il a fallu marquer que la différence n'est pas, n'existe pas, n'est pas un
étant-présent (on), quel qu'il soit; et nous serons amenés à marquer aussi
tout ce qu'elle n'est pas...*

J. Derrida, *La Différance*

Ljubav je to što
Odavde – Donde
razapinje paučnu nit.
Baš *razluka*
ta Riječ
bez značenja
koju nije vrijedno spomenuti
rastvorila se kao vir koji potapa.

Ono što ne možemo imenovati
provire iznutra
nadima se i preplavljuje nas:

U središtu svijeta
žena leži na plićini mora;

*Bez tebe nikad neću dosegnuti Ondje,
ne,
nikada.*

4. listopada 2013. Sv. Franjo

BUĐENJE

Sanjam kamene spodobе
utrnute zapjenjenim snijegom
i sive portale
zamramorene u vodi

i sanjam ćuh zvonjave
na pragu Sjeverne aleje
svijet
zaustavljen u hipu
hlađenjem teške mutne lave

i sanjam buđenje
u bakrenastoj zipci tvojih ruku.

8. rujna 2012., Korčula

OD OVE SEZOVE VELIKI EKRANI I NA PALUBAMA

Budite bez brige,
besposličarski naši gosti;
besplatno, bezrezervno, bezuvjetno
bitno buljenje u ekrane
Na brodu
 bit će tu baš za vas,
 i bijela pjena na valovima
 još svježija
bljesnut će na plazmi.
Ne morate izmišljati
 kako iscrtati vrijeme:
bestseleri, časopisi, bacanje pogleda kroz staklo, na pučinu...
 ...suvišan je napor.
Mi uvijek,
s beskrajnom pažnjom,
mislimo na vas,
bajni naši putnici,
i to beskompromisno.
Odmorite se od preblijedih boja
i utonite u bivanje
 sretnicima
za koje uvijek netko brine,
za koje netko gleda.

Mi gledamo za vas!
Dok katamaran lijeno plazi
vi ćete već biti u toku

Vaši Ekranioizbavitelji

Katamaran Korčula-Split, 11. kolovoza 2014.

RAT PROTIV KNJIGA

Ne mogu disati
od papirne prašine
Knjige su mi progutale *Lebensraum*.
kao u ludoj Borgesovoj priči *Babilonska biblioteka*
gdje tip spava u hodniku jer mu je soba pretpana knjigama

Knjige su se protiv mene urotile
mnogo gore nego tek prostorno
mnogo jače nego doslovno
Uhvatile me u kartonsku klopku čitanja
pa sam zaboravila živjeti

Bibliohipnoza je podmukla zavjera:
uvjeriti ljude da je u koricama nešto stvarno
da prestanu hodati
da prestanu kušati zrak i krošnje i kišnicu
pa da im se hrbat savije
pa se homo erectus konačno uruši pod stokom svezaka.

Vi šareni papirnati nametnici na tkivu života!
moj rod protiv roda vašega
ustaje i neće stati dok ne povrati izgubljeni raj.

Danas objavljujem rat knjigama, svim raspoloživim sredstvima.

5. siječnja 2013., Perugia Ponte San Giovanni

UZLET NA BICIKLU

Okrećem tako pedale Trešnjevkom:
bližim se špediciji.
Nazire se pruga,
iza nje Zeleni val
Učini mi se: mogla bih se odraziti,
i pomislim:
Kako bi bilo lijepo
na biciklu poskočiti
i poletjeti
pa nekamo ispariti

No lice smrti tada se spokojno nasmiješi:
samo je ona na ponudi,
a smrt nije iščeznuće

Kako je naivno pomisliti
da se može
samo tako
nestati

15. listopada 2014., Trešnjevka, Zagreb

OKLOP OD SLOVA

Moja je duša
čelikom okovana.
Ne čuje pjevanje ptica.

Tješim je pričom
da će za tisuću godina
Južni vjetar doći
rastaliti čelični hvat.

Na pokrov urezujem slova
slovo po slovo
slovo po slovo
sve dok čitava slovnica na bude
na čeliku ispisana.

sitnarez
čelikava čitaba
živi spomenik.

21. prosinca 2013., Zagreb

IZLIJETANJE

Otrgla sam se od kućine
 povoja
 nedonošačkog.
Ne držim se više za zemlju
 tračnice me nose
 u ponore oceana;
 u ardenskoj lokvi
 izvire more Jadransko.

Snažnim ću zamasma
 presvoditi ocean
i vratit ću se Zemlji
 koja nije zemlja
 Zemlji koja sam ja
 Zemlji koja je povoj
širi od svih ovih tračnica i šina.

Strasbourg, 11. svibnja 2014.

DOGRAĐIVANJE

Ne mogu ničim ispuniti
ovu prazninu iznutra.
Naprosto, u mene ništa ne ulazi.

No mogu svijet ispuniti sobom;
da, napučit ću ga svojim materijalom;
svoje dlanove, pramenje kose i sve ostalo
ugradit ću polako među cigle
mjesto maltera stavit ću svoje meso
podbočit ću ograde svojim kostima.
Govorit ću neumorno, neumorno,
svaki dan ponavljati slogove
dok zgrade i stable ne nauče govoriti mojim jezikom
stabla će se početi ljuljati u hodu
 baš kao ja
a mostovi škripati u ritmu mojih koraka
sa svakog pročelja smiješit će se moje vlastite žive oči...
i tako, zapravo,
 nestat će opreke između mene i svijeta.

13. lipnja 2015., Zagreb

NADA NE POSTIĐUJE

crux spes unica

Bacam evo
odlučno
oružje gorčine
u tarionik dana
ustajem
i liježem
na zemlju koja rađa
okrećem vjeđe
prema gore
obruči tmine
neće me slomiti
nikada
ne nikada
neću odustati
od nabiranja drhtavog konopa
kojim se penje
u otvoreno nebo
Jakovljeve ljestve vise
a ja spavam:
već tisuću godina
sanjam umrtvljen
ali srce moje bdije
bičevi će me probuditi
uskoro
od boli ću pasti
obežnanjen
staviti će me tada
nevidljive ruke anđela
koji se borio i koji je pobijedio
natrag

Opasan sam krepošću koja topi željezo toplinom zapešća.

12. listopada 2012., Zagreb

Kazimir Klarić

Hitlerov faćuk

Ima rijetkih trenutaka izjutra, kad se budite, da pomislite da ste u raju. Ptičice umilno pjevaju, čujete neki daleki anđeoski glas koji vas zove na gablec. Oči namjerno držite zatvorenima, da idila ostane što duža. Oko usta, na krajevima, skupila vam se slatka skrama od slatkog snivanja. Oči držite čvrsto sklopljene. Samo da snivanje ostane što duže. Jer, što bi rekli mudri, tek kada ništa ne vidite oko sebe, progledate. Čujete, što vaši bližnji misle o vama. A i inače, oči gadno varaju i šalju sulude slike u mozak. Bože mili, koliko su me oči u životu povukle za nos. Damama kupovao cvijeće. Na koljenima za njima hodao kilometrima. A onda, onda odjednom progledao. Kasno, kasno... Klečim na koljenima. Molim oprost od drske vještice. Ni sam ne znam poradi čega. A odjednom, progledao, jer mi je sam Bog tu pomogao. Shvatim, da u rukama držim kvrgava, nogometaška koljena. Pipam malo niže. Noge dlakave, mišićave. Svrnem pogled prema gore. Ništa ne vidim. Vidik mi skrile sise. Blago rečeno veličine rasnih lubenica... Pokušavam se uspraviti. Drhte mi noge. Suočim se sa ženskom nemani koju, kao prvi puta vidim u životu. A ja pred njom klečao. Za nju bio voljan ginuti. Izazivati divove na dvoboj. A da mi drugi, pametniji, nisu savjetovali... Kazek, kad tad ćeš progledati, ali bit će kasno. Očima ne vjerovati. Nije uzalud znana francuska madam, kad ju je grof ulovio sa uspuhanim ljubavnikom u budoaru, sa batcima u zraku potegnulo kuburu da ih zatuče, gadno dreknula: tako znači... više vjeruješ svojim očima, nego što ti ja kažem... Imala pravo. Vrag po očima. U pitanju je povjerenje. Ako baba kaže to je tak, to je tak. A što ti vidiš, to nije ništa. Ispravno. Tvrdi ti mudro rukovodstvo, da živiš u raju, a tebi krulji želudac. Nije uzalud stavljeno u Sveto pismo, blago siromašnima njuhom, njihovo je carstvo nebesko. Nisam pogrešno stavio njih, nisam. Životinje su pametnije od nas ljudi. Više vjeruju nosu nego očima. Pravilo, ponjuši i ostavi. I sada, kao već stari konj, obavezno prije nego ću pojesti komadić razvikane salame, zovem u pomoć svoju staru macu... Dođe, ponjuši i ode. Ni da

bi to smeće liznula, ma kako bila gladna. S hranom kako, tako, ali s me-denim riječima neće ići. Uvijek se za njih zalijepim. Bedasta sam muha. U početku bijaše riječ, jasno i u to vjeruju, a ne što vidiš. Svi mi imamo istu sudbu. Kad jednom oklapavimo, svi smo jako mudri. Stara kurva, hoće odjednom biti svetica. Jašeš na bijesnom vrancu, a on te nosi kroz život, kako on hoće.

Oprezno otvaram jedno oko. U uši mi dopiru, nimalo andeoski zvukovi. Netko gadno otpušta i podriguje. Čujem povlačenje vode u zahodu. Razgovor. Nategnem uho... Protrnem. Uvučem noge od užasa zamalo u dupe. To mama i kći, moja mila i bivša draga klepeću. Duboko uvjereni da me nema.

– Svinja muška. I taj bi se tu motao u našem stanu. Provincija ostaje provincija. Samo kako je gad snimao što sve imamo u stanu. Ide po sobi i mjeri koracima forcimer. Kaj misli da će u njemu držati svinje, kad se tu dovuče? A ovaj naš bedak, Kazek sim, Kazek tam... kaj misli da će mu pomoći. Mulac stari...

– Mama, strašno... Moramo saznati u kojoj je bolnici završil striček Boris.

– I za to me briga... Gad jedan. I baš je tu odlučio da mi napakosti. Tu krepati. Kak se samo Kazeku prišmajhal. Kaj da mu je rodeni sinek. Samo što se nisu kušovali. A morti mu je i faćuk. Vrag neka zna. Nešto mi je pričao, da je imal pucu, no... za vrijeme rata, no tam kaj domobrana satnik, kaj ja znam u Slavoniji... Samo s čim, to me zanima. Imal je jajca kaj dva lješnjaka. Sva mu meštija med nogama stane u dječju šaku. Ni mogel ni piceka napraviti. A tvog Kazeka, on ni mogel napraviti. Odveć je bedast. Mislim Kazek...

– No daj mama... mama...

Srećom, obadvije su otpočele otpuštati tako uigrano, da sam se uplašio. Očiti rezultati njihove kuhinje. Ali, sve po bon tonu. Malo, malo, pa jedna drugoj zbori, pardon, oprosti... Biti će da su im guzice svirale po istim notama. Njihov miomiris, jako me podsjeća na zagušljivo smeće u vojsci, kad su nam u zatvoreni prostor nabili na njuške plinske maske, da nam zorni dokažu, čemu ona služi. A mi bikovi, izvadili iz maski zaštitne filter, kako nam ne bi smetali, kad trčimo uz brdo na vježbi. Kišemo i hripamo kao zaraženi vukovi... A drug vodnik uživa. Nećeš ti majci prevariti JNA. To je ipak provjerena tvrtka, koja te valjano priprema, kako zatući neprijatelja. Gleda nas kroz stakleni otvor, uživa...

Dolazim pomalo k sebi ali neki nešto me oko vrata guši. Pokušavam se izmaći. Vrtim se, gnijezdim u krevetu. Kako sam amo dospio, pojma nemam. Poskočim. Na mome ramenu, do malo prije spavao otac porodice. Moj kao budući tast. Saveznik i učitelj. Okreće se na drugu stranu. Slatko mljacka u snu. Pipa rukama oko sebe. Gurnuo sam mu u naručje moćnu noćnu svjetiljku. Japa ju je strasno zagrlio i svio nježno svoje gubice na abažur. Opet pao u sretan san. Čovjeku tako malo treba da bude sretan.

Iz hodnika čujem majčine odlučne maršalske komande. Kao, prije nego

doručkiju, neka ona ide rastaviti mene i njenog oca od stola i postelje. Sluti, da spavam u njihovoj bračnoj ložnici. Separatio thorum et mensum mora se odlučno provesti. Taj sveti zahvat je bio uvijek delikatan. Netko od nas se može ritnuti nogom i rastavljaču izbiti sve zube.

U to telefon. Zvuk jeziv. Trči baba prema telefonu, kao da će u ruke dobiti štafetnu palicu. Sve staklo i porculan u vitrinama drhti od straha. Gdje baba kroči, tu ne raste trava. Moja curica za njom kao gazela. Jedva joj se čuju bose noge. A onda strahota...

Molim ? kakooooo... Pardon, s kim to pričam? Hitna? Što ja imam s tim gadom... pardon... gosponom, no... kako se dotični velite zove... Tu se k nama slučajno dovelkel... Poznata nabiguzica. I sad da smo mi za njega odgovorni, jer se kod nas prežderal. Mi? Pa mi mu nismo ni rod ni pomoz Bog, pardon.

To baba rekla, pregrizla jezik. Sad i kćer dolepršala... upetljala se u razgovor. Očajna.

Mamica... kaj je... Ni vrag da je striček Boris oživio...

A onda sam čuo tresak. Neki vrag se srušio. Kao da se u sobi, gdje je telefon, srušila američka tvrđava iz drugog svjetsko rata. Mora da je mamica, nakon što je čula milu vijest, pala na leđa. A kad ona padne na leđa, to je smak svijeta.

Ne da je striček Boris samo oživio... Nego je i uspješno pobjegao iz kola Hitne pomoći i nestao u Gornjem Vrapču. Baš kad su svinje počele zapomagati prije klanja. Pokušali ga bolničari uloviti, kao i pomoćno osoblje na kolinju, a svi već dobrobrano pripiti, nije bilo većih problema da im umakne. Jedino je jedan sasvim slučajno, uspio uloviti nogavicu Borisovih hlača. Tako da je škrtica Boris odskakao kano divokoza prema Sljemenu. Dalje, dalje... u brda. Na početku bijega, zapeo za žičanu ogradu, srećom bez žileta, te ostao bez gaća. Onako gologuz, pomahnitao od radosne spoznaje da je oživio, progoniteljima je glasno i odlučno doviknuo... Život dam, jaja ne dam... Pa jasno, kada je na njima imao pravilno poništene dvije raritetne poštanske marke s likom vođinog faćuka. S tim blagom, ne pada se živ u ruke amaterima. A da su ga kojim slučajem majstori i ulovili, vjerojatno bi ga onako očajni, bacili u kotao. Gdje su se već kuhale obarine na krvavice. Da su skuhalo i njegova jaja s markama na njima, ode sva meštija i njihov trud k vragu.

Čujem, kako moja mila i draga trči, amo, tamo. Bit će da je našla bokal s vodom na stolu. Sad zalijeva majčicu, da ju vrati u strašni život. Meni, odmah taj zvuk nagnao, da pišam u gaće. Pa taj divljak Boris, koji je naglo oživio, vratio se iz mrtvih, zna što je bon ton. Naime, prije nego su ga odvucli kolima Hitne pomoći nije uspio, da se mamici zahvali na divnoj večeri. A on bi to i na samrti napravio. Tako je fino odgojen. Tukli ga i mlatili, da se nauči fino ponašanju. Tek u pedesetoj, mogao reći, hvala i prosim.

U tom, opet telefon. Tišina... Zvoni poduže. Čujem, kako se prigušeno dame dogovaraju, koja da digne telefon. Ovaj puta, neće to učiniti mama,

nego kći. Kocka je bačena. Kako ju god hitnu, uvijek će pasti na jedan!

O bože koji se glasićem javila. Nešto između cvrkuta laste i žabe krastače pred kišu. A onda nenadano i munjevito promijenila glas. Mutirala. To je sad odlučan glas brkatog šefa željezničke postaje...

Kako... Molim, molim... Milicija. Samo trenutak. Pardon!

Kad sam čuo riječ, milicija, o kako sam skočio na noge lagane. Pobrao kao jež sve što sam imao u ložnici. Cipele zavezao u mrtvački čvor i objesio oko vrata. Bacio posljednji zaljubljeni pogled na svog nesuđenog tasta. Uzbuna. NATO napada. Poslao mu i lepršavi filmski poljubac. Nečujno na prstima izvodeći kao Ana Pavlova u predsoblju ples crknutog labuda, izletio u hodnik. Jasno u gaćama. Sudarim se s onom istom damom od sinoć koja se vratolomno spuštala iz nebeskih visina. Kletve do neba. I s moje i njene strane. Stala mi je štiklom na kurje oko i nestala. Tuleći kao sirena Hitne pomoći, preskačući po tri stepenice odjednom, izletio van. Ona me spasila..ona. Vještica. Nisam načinio ni tri koraka od ulaza, kad je odnekud, s nebeskih visina, s pročelja zgrade, ruknuo teški ukrasni anđeo. Da sam zakasnio, doviđenja Kazek. Pomolimo se. Osvanuo sam na Britancu u stotinki sekunde. Hitro se obukao u haustoru Muzičke škole. Srećom, u to rano vrijeme nitko nije svirao. A da su vježbali, vjerojatno bi hlače stavio na glavu, a cipele turio u dupe. Mene glazba izluđuje. Ušeprtljao se kao stara kokoš pred cijepljenje. Motaju mi se po glavi gadne misli. Moram ih rasporediti, po jačini ludosti. Kao prvo saznati, kamo je nestao moj kompanjon Boris.. I gdje je završio. Uloviti ga. Bez obzira na nemoguće okolnosti, s jaja mu odlijepiti skupocjene marke. Posjetiti Herr Šulca u Esplanadu. ...Ili, ili... možda će biti bolje, da se i ne sretnemo. U nogavici od hlača nosim Borisov novčanik. Podvezica drži.

Pipam se, prevrćem džepove. Hvala ti bože, sve je na svom mjestu. U miru i tišini moram provjeriti sadržaj novčanika. Tamo mora da se krije u postavi marka sa likom i djelom Hitlerovog faćuka. I to poništena. Skupocjena. Za nju bi, da se nije zatukao, jadni otac Adolf dao pola Poljske. Kada sve to zbrojim, jasno i zubno zlato koje imam, jebe mi se za sve budući i ine reforme. Ima da živim kao svinja. A ako škrticu Borisa i su sretnem praviti ću se bedast. Pustiti ću bradu i brkove da me rođena mati neće prepoznati.

Bože pa ja se nisam svojim ni javio, da sam došao iz soldačije. Sramota! Prokleti muf i dame. Oblačim se i usput križam te klanjam na sve četiri strane svijeta, što sam ostao živ. Da me je pali kip anđela zatukao, teško da bi iz moralno političkih strahota tu vijest netko i objavio. Ili, možda, možda... Partijska tiskovina, u tome bi vidjela znak da sve svete kipove treba baciti sa zgrada, jer ugrožavaju život samoupravljača. Kaptol bi možda diskretno objavio, evo, jedan nevjernik manje. Pomolimo se. Da istu od Pape, da me proglase mučenikom, ne bi išlo.

Odlučim da ipak ne idem izravno u centar grada. Bolje da u luku zaobidem Britanac da ne bi iznova sreo hudu babu ili tata, koji mi je maznuo

skupocjeni brocak. Kad je jadan shvatio koje se blago u njemu krije, osobito posrane gaće, u njega proradila savjest. Možda bi mi i pomogao. Ima toga, ima. Većina ih se takvih i njima sličnih i liječi u duševnim bolnicama. Oni jaki, perspektivni kadrovi, što uvijek dolaze i staju na čelo naroda, nezamjenjivi, tih briga nemaju. Aha, da... sad se ipak vraćam preko Prekrižja, da slučajno ne bi sreo gore opisanu barabu. Ni okrenuo se nisam, izbijem u blizinu ubave kućice, u kojoj se održavala povijesna konferencija. Drug Tito i ina ekipa... Još onda, kad su bili u ledenom dobu ilegale. Tri metra pod zemljom. Naglo zakočim. Prema meni idu pasji svatovi, a na čelu im jasno kujica. Radosno maše repom i samo što mi ne veli, pridruži nam se Kazek...

O kako me je jedan kudrov, odlučno pogledao. Jasno i ostali, raspoređeni po zubi i moći iza vođe. Taj pogled mi je poznat. Noga. Preskočio sam prvu ogradu i nagnao u bijeg. Pasji svatovi kao jedan, love me po šumama i gorama mile nam zagrebačke okolice. U trenutku me i sustižu. Krivudam. Teško je bježati, kad morate pridržavati hlače bez remena. Zato prvo u buharama, uhićenima skidaju remene, kako ne bi umakli. Ali, kad je guzica u pitanju, izvodite čuda. Zabijam se u najgušće šumarke. Preskačem potoke i pritoke. Stiplčez. Sudaca nema. Brzinu nitko ne mjeri. Već mi je jezik do pupka. Molim Boga i Alaha, da se otarasim te pasje družbe.

Za nekog vraga sam zapeo. Balvan, panj. Preletio dobrih desetak metara. Prosto zrakom Kazek leti i nosoričke ruknuo na zemlju. Tišina. Čujem, negdje malo niže pasji lavež. Odlaze... Srce mi skače, samo što ne iskoči. Pogledam. Oko mene drveće, tišina. Šipražje. Tihi kutak. Konačno sam. Duboko uzdahnem. Vadim novčanik. Tresu mi se ruke. Daleko sam dogurao. Vrag ti po proslavi diplome. Koje diplome !? Bivša mila i draga i njena mama, mogu slobodno držati sve ovozemaljske katedre za muške budale. Srećom, te katedre ne mogu dugo zadržati. Gore obrkate, dolje pustoš. A muški senilci, zagrle katedru i velika je muka i cirkus kad idu u grobak, da im se oduzme. I na onom svijetu još žele zadržati moć. Počasni doktori na učilištima velika su opasnost za čovječanstvo. Primiš ga na sve moguće akademije, on ne miruje. Tek onda živne. Toliko toga ima još reći, samo trenutno zaboravio.

Trgam, jednu, drugu, svilenu postavu. U JNA sam u velikoj tajnosti odnjegovao poduži nokat na malom prstu. Oštar kao bajuneta. Da su to otkrili nadležni, ode mali prst. Sad s njim param svilenu postavu novčanika kao „Neptunovu“, riblju konzervu. Škrtica Boris majstorski ju je skrio. U čestaru polutami, kopam, li kopam, da nađem blago. Tu je. TUuuu !

U mene gleda čudovište s marke. Oči u križ. Sugestivno gledaju u mene, da se munjevito dižem, skupljam pete i nesvjesno dreknem, hail. Je vođa, a opet i nije. Furer ima na glavi uredno, onako s preciznim razdjeljkom frizuru. Njegov faćuk na marki ima na glavi amazonsku prašumu. Pravi naš dedek Kajbumšćak. Kao da iza leđa drži kijaču s kojom će vas mlatnuti po glavi. Naše gore list, naša dama iz Remeta, koju je vođa silovao, umiješala se u plemenitu lozu nadljudi. Da mu kosu ukrotiš, neće ići. Frizura, a la

vođa, ne dolazi u obzir. Ostalo, pljunuti Adolf. Pridižem se. Gdje se mi umiješamo kao rasa, povijest krene kako hoće. Nije austrijska carevina bila bedasta. Njihova doktrina, neka budale ratuju, a pametni se žene, sjajno je rješenje. Da smo mi bili pametni, pa za to ranije saznali, mogli smo amo dovesti Adolfovog faćuka, da dođe na prijestolje, a ne neki tamo kraljević i još k tome Talijan. Austrijska carevina bila mudra, pa stoljećima opstala. Samo budale ratuju, a pametni sve to rješavaju ženidbom. Naš princ oženi kćerku Đinkiskana, divota. Koga bi vraga on onda ratovao s nama. Pruska princeza udala se za Rusa, prešla na pravoslavlje, pa ju i do današnjeg dana svi spominju kao najveću rusku vladaricu. Padali pred njom svi na koljena. Osobito časnici, obdareni zna se s čim. Ali, za to treba pameti.

Odjednom, iznova čujem pse. Ali jako blizu. Postajem od straha ubava ličinka šumskog gubara. Provirim nos iz šipražja. Imam što i vidjeti. Sada pasji svatove gone škrticu Borisa. Mora da su na njega nabasali, kad se jedan spuštao sa Sljemena. Trči bolje od mene, moram priznati. Sijeva mu guzica Kako sam se od užasa smanjio u šipražju, samo me je jedan kudrov, dobrono zadihan, popišao po glavi. Nestaju u izmaglici. Hvala ti Bože. Još samo trebam u svom skrovištu natrapati na preživjelog sudionika tajne partijske organizacije s Prekrižja i mogu mirno krepati. Čekam. Pasji lavež zamire u daljini.

Izlazim van iz skrovišta. Jasno, četveronoške. Obazirem se. Jedno vrijeme hodam na sve četiri, pa se nažalost uspravim. Toga trenutka, opet zapnem za nekog vraga i ruknem na onaj panj, od malo prije. Padam na nos. Ravno na njega. Ali, ne bez razloga. Vrag se i tu umiješao. Nešto mi bljesne u oku. Pridignem se. U panju, u njegovom središtu, blago trulom, nešto svjetluca. Nabijem nos u to što svijetli. U ruci držim malo ubavo ogledalce. Ono čarobno i nezaboravno, s kojim sam se igrao u JNA i bio pobjednik na četnom takmičenju. Naime, taj vrhunski proizvod ljudskog uma, koji nažalost nije dobio Nobelovu nagradu, traži veliku koncentraciju kad se igrate s njim. Vrag po ogledalu kao takvom. Kad se u njega ogledate, odmah vam dođu suicidalne misli na um. Ali, s druge strane, on ima ono čarobno. Sliku gole dame. S velikim sisama. Jasno, po svim pravilima i golu guzicu. Između stakla i slike, utisnuta je sićušna čelična kuglica. E sada, tu malu kuglicu utjerati gdje treba, mislim na mjesta, gdje je dama osjetljiva, traži od igrača veliku koncentraciju. Mirnu ruku. A ja sam taj. Suza suzu stiže. Sjedim na panju i igram se s ogledalcem. Briga me i za raritetnu marku i cijeli svijet. Budali tako malo treba da je sretna. A ja sam taj. I baš kad sam kuglicu utjerao tamo gdje treba, neka teška ruka, težine pola tone, spusti mi se na rame. Gotov sam. Srećom, pa nisam beknuo, drugovi milicionari, vaš sam. Radite s Kazekom što hoćete. Bio bi voljan da priznam, da sam bio i zapisničar ilegalne, povijesne, partijske konferencije.

Opreno se okrenem. Poskočim metar, dva, od radosti. U mene gledaju dva oka, obrasla u gadan gustiš obrva. Lice pitomo, naše. Širi ruke u lice me ljubi. Biranim riječima mi se zahvaljuje što sam mu našao ogledalce.

On je lugar. Čuvar šume. Privio me na junačke grudi. Samo što mi ne ponudi sisu od radosti. Prilikom grljenja, opatrnio me dvocijevkom po glavi. Namah mi je skočila kvrga veličine panja na glavi. Ništa zato. Ispricava se. Nudi rakijom. Malo, malo, istrese rakiju u šaku i trlja mi kvrgu. Kaže, hoda šumom već tjedan dana i traži svoju igračku, ogledalce. Vodimo i razgovor. On od radosti, samo što ne zaplače.

Velite vaše... vaše ogledalce. Baš mi je drago da sam ga ja osobno našao...
Mojo... Mojo.

Baš tako kaže, moja... Da nije njega imao uza se u JNA na straži, ubio bi se od dosade. Čuvao sa psima šarplancima mrtvu stražu, ej. Nema tu dreke, stoj. Odmah pucaj. Vratio se iz soldačije dvostruko deblji, nego kad je otišao od kuće. Ništa radili. Usput, krali i jeli pasju hranu. Od nje pravili čevape. Bolje dobivali, kako on kaže, sledovanje psi, nego oni, stražari. Zamrzio pse za cijeli život. A što su čuvali, pojma nema. Sve brate pod zemljom. Sve zaraslo, propalo. Divota. Ništa radio. A sad ima odgovornu dužnost. Čuva šumu, da je barabe ne posijeku. Javilo mu, da malo pripazi, jer mu šef jutros rekao, da je čuo, da je neki gologuzac pobjegao iz vozila hitne pomoći... Navodno krepao, pa oživio. Pobjegao prema Sljemenu, pa kasnije viđen kako se spušta prema Tuškancu. Može biti i bijesan. Znaš bolan, kad te ugrize bijesna lisica, počneš štektati kao ona...

Ovo, kad mi kaže bolan, ozbiljno se uplašim. Kao, motrio me jedno pola ure iza grma, da vidi da li ću početi lajati ili štektati. Ali, kad je spazio, da se igram s njegovim ogledalcem, vidio u meni duševno čeljade. Pravog čovjeka. Koji zna cijeniti tu igračku.

Bijesan... Hm... Boris pobjesnio. Lisica... Točno, sad mi dolazi na um, da sam čuo gospona Borisa kako štekće... Nije isključeno, da mu je od bjesnoće izrastao i lisičji rep i s njim zavarava tragove, da ga psi ne zgrabe.... Od straha u nas neki munjevito evoluiraju u nižu vrstu.

Dere se onaj Slavek na Trgu kao moj vodnik... Čuje se do Sljemena... "Večernji, večernji... Vraga to kupujem. Samo lažu... jebo novine... Nisu ni za cigaru smotat...

Slavek? Večernji? Znete osobno Slaveka?

Ma jok, otkuda... Moj brat, isto se zove Slavek, pa zapamtio ime, tom što se dere ko oroz na trgu. Ih, moj brat ima glasinu. Da on rikne, čulo bi ga se do Slovenije... ih... Trenutno je u Lepoglavi, ni kriv ni dužan. Deset godina dobijo. Udavio golim rukama barabu, birtaša. Ma zamisli, on naručio čevape, a ovaj mu donio fileke. Ljudi kupuju novine kao ludi. Samo kad sam čekao tramvaj, neki zastoj, što li, prodao tri paketa novina Neki vrag se dogodio na Britancu. Tramvajac zgazio neku babu... Pijanu. ...Ej, sad će netko najebati u Hitnoj, ma ne, ovo baba... nego taj što je oživio... A dečki, onako usput, kad su vozili mrtvacu, obavili i kolinje. A ovaj oživio. Još će ga proglasiti svecem, majke mi. Narod u svašta vjeruje. I sad, kako idem šumom, stalno držim pušku spremnu. Nema kod mene, trt mrt... nema.

Gledam lugara... tražim njegove oči. Skrile su se u gustiš obrva. Čelo

nisko, dva prsta. Taj je spreman na sve. I ja sam mu izgleda sumnjiv. Sad me pažljivo proučava. Da sam ja na njegovom mjestu, ne bi ni časka dvoumio. Ispalio bi obje cijevi sa sitnom sačmom meni u guzicu. Ovako, kako me gleda, duboko je uvjeren da sam ja taj... što je uskrnuo od mrtvih. S njim nema šale. Kao da je iz zoološkog vrta umakao vepar, obučen u lugarsku opravu. A na ramenu dvocijevka. Vidim mu u očima, da mu je žao, što u patrone nije stavio krupniju sačmu. Jer ovako nešto slično meni, čudnu životinju, nije učio na lugarskom tečaju, da živi u našim šumama...

Srećom, tu dilemu rješava general slučaj. Čujemo vrisku i lavež. Psi nekoga gone. A taj koga gone, munjevito protutnji pored nas. Gologuzac. Gologuzce treba stavljati na naše novčanice, a ne uglednike. Danas jedan, sutra drugi. Tko da ih zapamti. Biti će, da su ga psi putem ogolili. Otvoreno mogu tvrditi, da je prvi performans u Zagrebu upravo bio taj, prije pojave meni dragog i legendarnog Toma G.

Lugar skoćio. Zvijer. Služba je služba. A taj koga gone, glavom i repom je gospodin Boris. Iz dupeta mu viri lisičji rep. Ništa mu nije pomogao, da zavara pse. Oni na jednu, ja na drugu stranu. Ipak, kako vele znalci, pred smrti sve vidite jasno. On me prepoznao. Zaštektao...pravi stari lisac... Kazek sine, beži...Pozdravi Herr Sulca...

Trčim što me noge nose. Držim kao svetinju nađeno ogledalce. Padam preko nekih križeva. Aha, Jurjevsko zapušteno groblje. Do njega sam došao za manje od tri minute i osam sekundi. Čuo dva plotuna. Lugar ispalio obje cijevi. Više nema srećom patrona – Oglasio se top s Griča. Jasno, pet minuta kasnije, zvono s katedrale. Pomolimo se. Da se spuštam prema Zvijezdi, nema smisla. Idem ravno prema kuli Lotrščak. A tamo, na šetalištu, s pogledom na Lenuzzijevu potkovu mogu europski razmisliti što dalje. Ako budem motrio preko savskih obala, dalje, dalje, zaspati ću i zahrkati.

Sve krijući se i prebacujući, od haustora do haustora, gornjogradskim ulicama, stižem na gornjogradsko šetalište. Tu ću pokušati sabrati misli. Što da se radi? Načēt sam. Kožica mi je jako tanka. Malo, malo, pa prdnem. Čudo. Guzica radi za sebe, kao samostalna cjelina. Ma koliko je puta upozoravao, da je to nepristojno, ona radi po svome. Kao i pimpek. Dvije odvojene cjeline. Koji mozak? Bedastoće. Tek kasnije će mudraci otkriti, da sam imao pravo, ali za mene kasno. Zato odgovorno tvrdim, znanstvenicima ne treba dati ni pola dinara. Svaka budala zna, mislim i pas, tko mu jajca nosi. Mozak zasigurno ne. On je posljednja rupa na svirali u našem tijelu. Tko nam ga samo ugradi, treba ga pozvati na odgovornost. Zbog guzice i pimpeka, mnogo mozgova završilo je gdje ne treba. Oni nas vode kroz život. Mozak mjesečar, a guzica i pimpek čvrsto stoje na zemlji. Kad ste čuli, da guzica nešto bedasto kaže. Kao, svi smo jednaki. Slušaj guzicu, bolje ćeš proći u životu. A pimpeku je tako svejedno, da li se sunce vrti oko zemlje, ili obratno. On ima važnijih poslova.

S takvim mislima, strovalim se na prvu klupu na gornjogradskom šetalištu. Pokušavam prekriziti nogu preko noge. Neće ići. Bježeći iz šume,

uganuo sam lijevu nogu. Sve se na meni hladi. Srce nikako da se smiri. Pospan. Sjetim se, da sam u jednom trenutku, u bračnom krevetu, skupa sa budućim tastom, usnuo, držeći ga čvrsto u naručju. Sam Bog neka zna, što su nam vještice, mama i kćer stavile u piće. Da nismo jedan drugog od sjajnog pića, oplodili.

Izmaglica obavila daljine preko Save. Sve treperi. Bablje ljeto paučinu plete, ne čuju se točkovi sa druma, a tišine dolaze iz šuma...Ej moja Slavonijo, gdje je tvoj sin Kazek... Muku muči i prede crne misli u glavi, daleko od tebe. Kako doći do Herr Šulca u Esplanadi? Njemački znam desetak riječi. Kako s tom barabom uspostaviti kontakt. Nogama, repom. ...Eh, da smo repati, znanje jezika ne treba. Ponjušili se i sve dogovoreno. Ili, ili... Naprežem ono malo mozga u glavi. Tužna siva kora u njemu. Ništa mi pametno ne nudi, kao ni do sada. Kazek, se jebi. Uzday se u instinkt, ako ga imaš. A kako sam iznova prekrizio i to vrlo nespretno nogu preko noge, stisnuo lijevo jaje. Da sam bolno ciknuo. Jaj. Čak se morao od bola i pridignuti. Od moga bolnog krika, iskočila iza kante za otpad, rutava baba. Baš je sirotu stislo, da to obavi u elitnom, majstorski zapuštenom Gornjem gradu. Eh, da nisu ukinuli radno mjesto krvnika ili savjesne izvršitelje, koji su lovili vještice, to joj nebi palo na um. Obavila bi to u gaćama, ako ih uopće i ima. Ovako, petljajući oko guzice i gaća, umalo nije strgala vrat bježeći od mene.

Baba, jaje, Herr Šulc... sve se odjednom povezalo. Pala mi na um moja blagajnica u „Mosoru,“ Ona je spremna na sve. Nju treba uključiti u moje posle. Više ti u životu može pomoći dama na urudžbenom, nego veliki šef. Mali, oni neprimjetni, sol su ovih prostora. Ona je lajava, okretna. A jebati se zna i pred nikome nema zazora. A to je vrlo bitno. Ona bi pripitomila i krokodila. Žene imaju silnu moć, pa kad se traži davitelj, odmah traže i damu. Koja ga je nagovorila, da gazdi, koji drži skriveno zlato u duplji, zakrene vratom. Ona će naći rješenje. Ona. Ona se ne boji ni Gospoda Boga, jer ima kapu sa tri roga. Uredila je, nakon poplave, da dobije trosobni stan i još podosta love za duševne boli. Niti je imala kuću, niti duševne boli. To je posel, ne. Njih se treba držati, pa će te ostati kasnije i bez gaća. Ali, nisam ja to rekao, nego je odluku donio pimpek. On je glava. On vodi igru. Sa svojom diplomom, mogu slobodno ići tamo, otkuda sam i došao. Pasti travu do mile volje. A to mi je lijepo i očinski rekao moj profesor na faksu. Hvala mu do neba.

Na povijesnoj gornjogradsnoj klupi, gdje su meni slični već stoljećima mozgali, zašto su Zagreb zaobišli svi silnici, koji su prodirali prema Europi. Krenuli na njega i nesvrstani Mongoli. Bili i prošli... Turci. Napoleon došao do Save. Predomislio se. Možda su načuli za bolest ovih prostora, naš jal. Gori od kuge i španjolke. A k tome dosadno do zla boga...kako nema vještica, sudovi zatrpani tužbama za smetanje posjeda... Više se ni ne vide od silnih papira.

Prevrnem džepove. Nađem nešto papirnatog perja. Kovanice sve iscu-

rile kroz nogavicu. Prebrojim lovu. Pada mi na um, da se riješim kravate i odijela. Da se obučem nonšalantno. Ovako zgužvan i prežvakani događaji, nisam poželjan gost za Esplanadu. A tek moja natečena njuška...Gurnem prst u usta. Neki vrag me smeta, kao da u njemu imam klupko. Fakat. Počinjem to nešto izvlačiti iz usta. A to traje. Šjor dotur nije štedio na špagi, kad mi je šivao rane. Mogao sam od njega napraviti parangal. Gotovo. Odluka je pala. Papirnato perje oprezno stavljam u jedini ispravni džep. Zubno zlato i novčanik, prebacit ću u dućanu, gdje ću se obući. Kravatu bacam s vrata. I sad kad ju gledam, pomalo mi je žao, da ju odbacim. Na njoj otisnute palme i otok sreće. Samo su još na vrh palme trebali staviti i majmuna, kako nam se smije. Sreća!? Veći dio plavog mora, što okružuje otok, nestao. Kako sam kravatu umočio, jedući grah u „Mosoru“, nema mi druge, nego se iznova tamo vratiti. Uspostaviti vezu. Bez veze ništa. Dostatno je bilo pročitati nešto knjiga o borbi za vlast druga nam Tita, pa vam je sve jasno. Ako za kasom nema moje mile i drage, noga. Ako natrapam na razjarenog poslovođu, njenog ljubavnika, bilo bi odveć bedasto natezati se s njim. Hm, a možda bi prije toga trebao baciti pogled i na Esplanadu... Saznati, da li je još uvijek tamo Herr Šulc...Ili, ne daj Bože, da je škrtica Boris, nakon što je došao pameti i shvatio, da mi je dao skupocjenu marku, dođe pameti i vidi što je napravio. Nepoznatom mladcu odao takvu tajnu. Osvane tamo, prije mene. Jasno uz uvjet, da ga nisu ulovili bolničari i strpali tamo gdje im po svim pravilima pripada. On je njihov. Jednom kad ste strpani u kola hitne, nema vam spasa. Ili, da je napucan od lugara ili su ga oglodali pasji svatovi. Ne, ne...ipak, to s posjetom Esplanade može malo pričekati. Prvo pravac „MOSOR“, Ili, ili...Idem na Kamenita. Pitati Majku Božju. Pomoliti se.

Čovjek sniva, bog odlučuje. Čujem zvuk nanula. Moj pjesnik. Popeo se na vidikovac i motri grad ispod sebe. Širi ruke. Recitira. On je, on...Iz kućice, što upravlja s uspinjačom, iskočio plećati čovo. Na njemu službena plava uniforma. Nema s njim šale. Od svakodnevne tutnjave gričkog topa, totalno gluhi. Ali, krvoločan. Biti će, kad je spazio recitatora, koji mu redovito rastjeruje smušene turiste s vidikovca, djelovao munjevito. Za trenutak od nekuda se pojavila kola hitne. Biti će, bili usput u Saboru. Pa onako, da ispune normu, ubacili u kola i pjesnika. On jedan pojma nema, tko i kamo ga vozi. Uvjeren, da ide na neki domjenak. Sa bolničarima se čvrsto rukuje i grli. Jako zadovoljan. Bitno je da se nešto zbiva. Ostaje do daljnjega u Zagreba. Kao i ja. Takvih uglednih gostiju kao što smo nas dvojica, ima na pretek. Mi smo kao ta svježna krv. Budi Bog s nama, što bi rekao moj pokojni tetak. Jedino, kad je ulazio u kola hitne, digao ruku i kriknuo... Gospodo, na mene čeka u Esplanadi moj njemački izdavač, koji će mi objaviti pjesme na aramejskom jeziku. Neka vječno živi triptih!?

Kako kola odoše, jasno uz pjesmu i svirku sirene, krenem prema Kamenitim vratima. Usput ponavljam neke molitve u sebi. Pjesnik mi dao gadno misliti. Koja Esplanada i Herr Šulc! Pravac sam odabrao. Kad se

budem spuštao prema Trgu, navit ću nos u NAMU i tamo se presvući. Ovako, kako sada izgledam, nisam za neko pojavljivanje u Esplanadi. Zgužvan, poderan. Svi me u blagom luku zaobilaze. Nije me spasila ni svijeca koju sam užgao u Kamenitim. Paleći ju na drugim svijecama, umalo i sam nisam planuo i postao novi svetac. Od koga je tkanja napravljeno odijelo, sam Bog neka zna. Vjerojatno od slame. Planuo rukav na kaputu. Majko Božja spašavaj Kazeka. Pomogla mi je. Pa kada sam ušao u NAMU, moj dolazak nije bio pozdravljen ovacijama. Penjući se pokretnim stepenicama na odjel, gdje se krčme odijela, usput vidim da se asortiman lonaca na drugom katu značajno povećao. Za nekoliko indeksa rasta...Znači, radi se. Ide se gigantskim koracima naprijed. Nesvrstani su ljudi za našim loncima. Kod njih su ratovi vječni. Kad ne kuhaš, slobodno može služiti i kao kaciga, za obranu od otrovnih strelica. Na odjel gdje su odijela, divota. Dočekuje me pupasti poslovođa. A kad me detaljno proučio i saslušao što želim, sve mu je bilo jasno. Digao ruku u zrak. Zamolio da sklopim gubicu. On će me obući tako, da me rođena majka neće prepoznati. Onako usput, pobrao i nabacio preko ruke, tri, četiri odijela. Boje strašne. Ima on ukusa. Gurnuo me u kabinu za isprobavanje i za svaki slučaj kabinu zaključao. Pa kada se odlučim, koje ću, neka mlatim šakama po vratima. Evo njega u hipu. A u kabini smrad. Dvostruko jači nego u plinskoj komori. Cepim nos. Ali smrad dolazi kroz dupe. Izravno u mozak.

Prvo moram skinuti odijelo od šjor dotura. Vješam hlače, kaput, košulju, na upitnu kuku, što visi u kabini. Ma koja kuka. Mesarski čavao. Ako nisi zadovoljan oblekom, može se na njega i objesiti vlastitim remenom. Jasno, ako ga imaš i ako je kvalitetan. Vrlo oprezno, da mi iz odijela ne ispadne zubno zlato i Borisov novčanik. U njega prebacujem i lovu, koju imam uza se. Sad sam u gaćama i čarapama. Jasno, vojničkim. Probam, jedno, drugo, treće, odijelo. Strahota. Kao da je krojeno za Frankenštajna. Hlače u struku široke, a kaput uzan. Unutrašnji džepovi od kaputa, zašiveni. Nogavice na hlačama, jedna duža, druga kraća. Sve rađeno kao za izvoz, ali uredno vraćeno. Odlučim se za nešto, tako, mračno i tamno. Kad sam to obukao, lijepo bi stajao u koltlu za kuhanje. Jasno, isto u tamnoplavoj boji. Najbolje da me bace u kotao za kuhanje pekmeza. Kazek i pekmez od šljiva, isti vrag.

Na pod, na koji sam bacio cipele, košulju, zgužvane hlače i kaput bivšeg odijela, osjećam se kano zmija kad mijenja slak. Sad postajem poskok. Gadan. Sikćem. Vruće mi je kao psu u tijesnoj kabini. Mozak mi slabo radi. Zaboga, pa ja nisam izvadio Borisov novčanik iz kaputa. Hlača, guzice, kuda sam ga munjevito turio, kad sam natrapao na ogledalce, a poslije na lugara. Ni primijetio nisam, da mi je ono cijelo vrijeme kako sam bježao ostalo u ruci. A novčanik sa skupom markom u njemu, nestao. Točno da je bio u hlačama, s poderanim džepovima. U lijevoj ili desnoj nogavici. Podvezan iznad koljena podvezicom, da mi ne ispadne. Padam na koljena. Mahnito prekapam po tlima i krpama, gdje je nestao. Netko buba po vra-

tima kabine. Čujem gromoglasni ,strašni glas poslovođe. Kao, koga vraga radim u kabini tako dugo. Tobož, stvorio se rep pred kabinom za isprobavanje, a ja tu pravim cirkuse. Drkam, serem, koga vraga radim. Spavam! Ruke mi rade kao pijanistu. Skačem sa jednog na drugi dur. Obrni, okreni, napipam ga. A kako je džep na kaputu, koji je na meni , mislim unutrašnji, sašiven, stavljam ga u vanjski. Pola ga viri van iz džepa, kao da sam konobar. Nalazim i zlatne zubne pločice u postavi odbačenog kaputa. Param postavu svojim dugim noktom na malom prstu, kojeg sam pažljivo odnjegovao u vojsci. I pločice guram u vanjske džepove kaputa. I upravo, kad sam sve obavio ,vrata se kabine otvaraju. Sudarim se s rutavim trbuhom poslovođe. Čak je gad i noge stisnuo, kako mu ne bi umakao. Gura me prema blagajni. Obučeno, molim odmah platiti. Da li mi odgovara ili ne, žali se svome ćaći. Blagajnica je oduševljena mojim izgledom. Kopam po džepovima. Taman posla, da izvadim Borisov novčanik. Napipam papirnato perje. Plaćam. Krpe koje držim u ruci, moje bivše odijelo, blagajnica trpa u neku papirnatu vreću. Širokom, kraljevskom gestom, dozvoljavam, da SVE to zadrži. Poslovođa, ni čuti za to. Nosi brate kuda god to želiš. Samo što mi ne čestita, kako me do sada, kada sam se u njemu kretao, nisu strpali tamo gdje spadam. Ali, blagajnici se dopadam. Misli da sam neki umjetnik. I ona se meni na prvi pogled dopada. Jedino ima napadno nacrtane obrve. Kikoće se. Kad napuštam blagajnu, čujem, kako se s njom prebire poslovođa. Ljubomorani. Kao, koga vraga je što imala vidjeti i viriti u kabinu, kad sam ja u njoj bio. Što je vidjela na meni. Što ?

Muška budala. Snimila je ona mene, malo bolje nego on.

Zvjerajući uokolo, spuštajući se pokretnim stepenicama, na kraju, poletio na sve četiri kroz zatvorena vrata u Radićevu ulicu. Nestalo struje, pa stepenice naglo stale. Lepršao sam dobrih dvadesetak metara i zabio se glavom u šank obližnjeg kafića. Sve u odijelu ostalo, ništa nije ispalo. Jedino mi je na glavi skočila nova čvoruga, veličine šake. Držeći na čelu mokri ubrus, koji mi je dodala konobarica, uživao sam u kutu, nikom na putu, radosti života. Jedino, što me užasnulo, kada sam od jednog gosta u kafiću čuo, kako diskretno govori s jednim postarijim gospodinom. Bez zubi je, s jadnom protezom. Koja mu svaki tren ispada iz gubice.

– Si čul da su vlovili Borisa. Blizu Krajačićeve vile u Tuškancu. Kam je tamo bežal, sam Bog neka zna. Sad je u Đorđićevoj.

Male žene

Mirjana Ganza Šarec: *Mala sirena*,
1-3; Ogranak Matice hrvatske,
Zadar (2013-2015)

Roman *Mala sirena*, 1-3 (2013-15) Mirjane Ganze Šarec, autorice dosad nekoliko pjesničkih i proznih knjiga, u žanrovskom je pogledu istodobno stvarnosna i obiteljsko genealoška priča o ženskim formativnim godinama, točnije, o odrastanju i razvoju ženske osobe u prepoznatljivu prostoru i vremenu, odnosno, uoči, za i više desetljeća poslije Drugoga svjetskog rata, a na relaciji od Imotskoga i Splita do Zadra, uz nekoliko zagrebačkih epizoda. Formalno gledano ta je proza strukturirana prema načelu nizanja crtičarskih ulomaka koji se kontrapunktno povezuju u pripovjednu cjelinu i vrstovno čine ono što su teoretičari (Magie Dunn) svojedobno nazvali složenim romanom (*the composed novel*). Autorica se uvodnom napomenom ogradila od autobiografičnosti, tvrdeći kako je svaka sličnost sa stvarnim osobama (osim nekih detalja) slučajna. Prvi (i bolji) dio ovoga proznog troknjižja o obiteljskom okruženju te društvenom i intelektualnom stasanju jedne žene – zapravo je povijest njezinih najranijih spoznajnih, emotivnih, nerijetko i traumatičnih događanja, čime se potvrđuje činjenica kako rano djetinstvo duboko obilježuje značaj i identitet svakog pojedinca te utječe na postupke i odluke u zrelijim životnim razdobljima; zato bismo toj prozi mogli pridodati i kvalifikativ psihološko-realističkog narativa. Priča je složena u znaku naslovne simbo-

like o bajkovitu liku male sirene s kojim protagonisticu ove proze povezuju složen i nemiran unutarnji život te frustrirajući pokušaji usklađivanja emotivne vulnerabilnosti sa životom u nadolazećoj, nepredvidljivoj i etički problematičnoj, zbilji.

Pripovjedačica je, vjerojatno instinktivno, u svojim pripovjednim kolažima naznačila tri načelna temata nekadašnjega ženskog pisma, koja su se u mnogobrojnim inačicama dugo provlačila kroz feminističke i poslijefeminističke tekstove domaćih i stranih književnica zaokupljenih pitanjima ženskog identiteta i rodnihi odnosa, a danas su nedvojbeno pašê. Riječ je o problematiziranju odnosa kćeri s majkom, što se dopunjuje različitim aporijama vezanima uz sestrijsko okruženje i napokon dovodi do sljedeće generacijske poveznice i ponovljena odnosa sa zamijenjenim ulogama majke i kćeri. Priča je smještena u djevojačko ozračje „malih žena“ i prati povijest njihove promjenljive komunikacije s „velikom“ majkom. Ispripovijedana je iz rakursa najslabije karike, male sirene, tj. najosjetljivije jedinice koja svoju razornu tankočutnost iskazuje u uzaludnoj čežnji za majčinskom privrženosti; majka je, dakle, frustrirajući entitet u toj (polu)transparentnoj obiteljskoj i životnoj situaciji (ratovi, poratne oskudice, bračni i obiteljski nesporazumi, politička i ideološka previranja i sl.), a mala je sirena doživljuje kroz lik nedostižne, odsutne i pomalo hladne osobe koja joj uskraćuje najpotrebnije. Posljedično, ta se uskrata u tijeku kćerina odrastanja preobrazila kroz prizmu grižnje savjesti, izazivajući osjećaje krivnje, inferiornosti, gubitaka dostojanstva uz uzastopne no zaludne pokušaje osvajanja majčine ljubavi kao uvjeta vlastite identitetske potvrde. Autorica povremeno u taj frustrirajući odnos ubacuje

komadiće psihologizirajućega tkanja pa mala sirena biva uskraćena i na planu osobnoga psihofizičkog funkcioniranja (pojava mucanja u uznemirujućim situacijama koje prate i autistične blokade). Kroz tipologiju ponašanja četiriju sestara autorica nadograđuje lik male sirene u tje kobnoj ulozi obiteljske žrtve netrpeljive prema nepravdi, ali usput pokazuje i sazrijevanje težnje za samoobranom što se iskazuje kroz njezinu sklonost umjetničkom izražavanju (usavršavanje u plesnoj umjetnosti, sklonost glazbi i likovnom izražavanju). Rodni odnosi i brak sadrže također elemente patnje zbog sustavna osjećaja nepravde i drugosti: mala se sirena, dakle, razlikuje i na rodnoj razini zbog pomalo narcističke težnje etičkom perfekcionizmu; takvo idealistički ustrojeno biće izaziva sustavne otpore i nerzumijevanje prozaične okoline, a nerijetko i bolne emotivne lomove. Kasniji odnos s vlastitom kćeri također je aporičan: sukob se razvija na razini međunarastajnih nespo razuma („Odjednom joj je kći postala strana. /.../ Ona nju više ne prepoznaje. Stoji tako nijema, nesigurna, sama.“

Obiteljska se pozornica s likom tjeskobne ženske žrtve povremeno doraduje i izvanjskim događanjima, tj. previranjima na povijesnoj pozornici: pritom se vrlo površinski i paušalo spominju ratne i poratne drame, susreti s nekim uglednicima iz političkog (Tito) i umjetničkog svijeta (Mirjana Matić Halle), u pozadini su interesa npr. Hrvatsko proljeće, Šuvarove školske reforme, pomalo i Domovinski rat. Međutim, i dalje se glorificira svakodnevnica, inzistira na efemerijama, marginalijama, banalnostima i *trash* motivima iz prosječna života (frizure, modni detalji, tračevi, neugodni fiziološki i eksplicitni erotski detalji) pa se zato žanrovski ta proza povremeno približava *chick lit* ili *camp* ozračju, a tu i tamo sadrži i elemente trivijalnog, pučkog pripovijedanja. Crtice iz ranog djetinjstva ispričovijedane su u diskursu infantilna fokalizatora (takav diskurs stilizira sveznajući pripovjedač u trećem licu jednine); pripovjedna svijest podastire skromne rezultate zadiranja u okružujući svijet, osobe i prostore, ali i samokritičkoga traganja za jastvom svojega lika. No u drugom i trećem svesku ovoga romana infantilizirani diskurs postaje nedostatan pa se iskazi umjetno

usložnjuju uz pomoć mjestimičnih odskliznuća u etičko ili kršćansko moraliziranje, odnosno u refleksivnost na tragovima neke dvojbene transcendentalne meditacije. Priča završava nekom vrstom narativne zagonetke: smrt majke i jedne sestre (a djelomice i rat) razbija obiteljsko zajedništvo no protok vremena i iskustava pomaže maloj sireni okrenuti se zbilji kakva god bila; u završnim redcima autorica otkriva svoju „tajnu“ ulogu u priči ne želeći je ispričati do kraja, već poziva čitatelja na suradnju u domišljanju daljnega događajnoga tijeka („Ja sve znam. Meni je sve jasno. A vama?“); no kakav god odgovor u čitatelja bio, čini se da je autoričina ovisnost o trivijalnim marginalijama i kadšto nepovezanim detaljima bez prave motivacije, ipak pobijedila i da je bit ovoga trosveščanoga narativa nekako zapela u sjeni nedostatne pripovjedačke discipline.

Dunja DETONI DUJMIĆ

Odgovorna razigranost

Izabrana djela Božidara Prosenjaka. Sv. I-VIII. Zagreb, Nova stvarnost, 2014.

Rijetkim živućim hrvatskim književnicima čiji su opusi predstavljeni kroz višesveščana izabrana djela prošle se godine – sasvim opravdano – pridružio i jedan od najčitanijih suvremenih hrvatskih književnika Božidar Prosenjak (Koprivnica, 1948). Iz njegova dosadašnjeg bogatog književnog opusa koji se sastoji od četrdesetak samostalnih pjesničkih i proznih knjiga te slikovnica objavljenih kroz četrdesetak godina književne karijere, u osmosveščanu ediciju *Izabrana djela Božidara Prosenjaka* (urednica Lidija Barišić Bogišić, izvršni urednik Zvonimir Maštrović) uvršteno je njih osam, i to redom Prosenjakova kako najpoznatija, tako ujedno i ponajbolja djela, dok posljednji svezak čini do sada neobjavljena Prosenjakova autobiografija.

Kao i ukupni Prosenjakov opus, tako i polovicu ovih njegovih izabranih djela čine ona namijenjena djeci i mladima, po kojima je i najpoznatiji široj (književnoj) javnosti. Prvi svezak edicije tako čini izbor Prosenjakovih pjesama za djecu i mlade od prvih pjesničkih ostvaraja s početka 1970-ih do zbirke *Krilato dijete* (2004), čiji naslov preuzima i ovaj svezak. Komunikativne su to i tople pjesme o različitim dječjima (ne)zgodama pisane jednostavnim stilom – dakle upravo onakve kakve djeca, čini mi se, mogu ne samo razumjeti, nego se u njima i prepoznati. Obiteljska ljubav, radost igre, razredno zajedništvo i slični lijepi trenuci djetinjstva česte su teme Prosenjakovih pjesama, jednako kao i različiti dječji nestašluci, školske brige, prve ljubavi i slični *problemi*. O svemu tome Prosenjak govori s jedne strane trezveno, a s druge s neskrivenim simpatijama, što je pozicija koja je u današnje vrijeme jednako potrebna i djeci i odraslima. U drugom svesku izabranih djela, naslova *Miš, Kućni ljubimci, Vrijedne ruke... okupljeni su tekstovi Prosenjakovih slikovnica za djecu i mlade, od kojih se Miš nalazi i u školskoj lektiri*. Ostavljeni u ovom svesku bez likovnih priloga s kojima su prvotno objavljivani kao samostalna izdanja, tekstovi tridesetak Prosenjakovih slikovnica uvršteni u ovaj svezak sasvim dobro funkcioniraju i ovako sami. Ilustracije kojima su te tekstove u samostalnim izdanjima popratili neki od najboljih hrvatskih ilustratora daju im, dakako, dodatnu dimenziju, no i ove neilustrirane, tekstualne verzije uspijevaju čitatelju prenijeti estetske i druge dimenzije. Tekstovi su grupirani u tematske cikluse o životinjama, autićima, zanimanjima, domovini, zavičaju, biblijskim motivima itd. Treći svezak izabranih djela čini još jedno Prosenjakovo lektirno djelo, zbirka priča za djecu i mlade *Sijač sreće*, koja je ovom prilikom dopunjena i novim pričama. Slično kao i Prosenjakove slikovnice te pjesme za djecu i ove kratke priče (djeci) razumljivim jezikom tematiziraju različite (ne)zgone koje čine djetinjstvo te rijetko viđenom toplinom i s puno razumijevanja nastoje dječje nestašluke prikazati kao ono što ustvari i jesu – jedino što djeca mogu i znaju, odnosno oni su ono po čemu djeca jesu djeca. Dio priča ima i edukativni karakter, odnosno namjeru čitatelja podučiti ili zainteresirati za nešto.

Posljednje Prosenjakovo djelo za djecu i mlade uvršteno u ovu ediciju je roman *Divlji konj*, koji čini peti svezak edicije. Taj animalistički alegorijski roman vjerojatno je i najpoznatije, a svakako najprevođenije (preveden je na 20-tak jezika) i najpretiškivanije (doživio je 20. izdanja) Prosenjakovo djelo. O uspješnosti romana svjedoči i činjenica da je iste godine kada je prvi puta objavljen (1989) dobio najznačajnije nagrade za dječju književnost („Grigor Vitez“ i „Ivana Brlić-Mažuranić“), a dvije godine potom roman je uvršten i u obaveznu osnovnoškolsku lektiru, gdje se nalazi i danas. Kasnije je pretočen i u monodramu, mjuzikl u stihovima i strip. Tajnu uspjeha ovog romana pokušali su otkriti brojni stručnjaci koji su o njemu do sada pisali, a osobno bih rekao da se krije u činjenici da je to ustvari roman o svima nama, odnosno da se radi o djelu u kojem svatko može pronaći barem dio sebe. Prateći, naime, život Divljeg konja od rođenja do smrti roman ustvari tematizira sve uspone i padove koje tijekom života svi više-manje doživimo te je ta dimenzija vjerojatno jedan od razloga zbog kojih taj roman već više od dva desetljeća pobuđuje pažnju kako kod čitatelja (i djece i odraslih), tako i kod književne kritike. Kao i većina Prosenjakovih djela i ovaj roman kao svoj podtekst nudi univerzalne, općeljudske poruke, koje su odreda na strani svih onih vrijednosti koje suvremeni svijet sve više zaboravlja, kao što su upornost, strpljivost, odgovornost itd.

Iako je u široj javnosti poznat prije svega po svojim djelima za djecu i mlade, Prosenjak je ostvario i bogat opus koji nije namijenjen prije svega (naj)mlađoj populaciji. U tom dijelu njegova opusa prevladavaju uglavnom prozna djela duhovne inspiracije (*Šetnja sa starcem*, 2004; *Oranica duše*, 2005; *Put u središte srca – Intranet*, 2007; *Glazba duše*, 2007; *Tesar*, 2008), a objavio je i tri romana koji nisu (direktno) duhovne inspiracije (*Plavičaste krijesnice*, 2007; *Čežnja za hrvatskim nebom*, 2007; *Prva kravata*, 2013). Pjesnički dio opusa za odrasle čine zbirke *Kralj* (1993) i *Na tenki žici* (2001), od kojih je potonja pisana kajkavštinom. Prosenjak je do danas objavio i veći broj eseja i kritika, od kojih je one koji se odnose na dječje pisce okupio u knjizi *Čitanje tragova* (2006), a one koji

se odnose na književnost za odrasle u knjizi *Između srži i margine* (2006). Iz tog dijela Prosenjakova opusa namijenjena odraslima u izabrana su djela uvrštena spomenuta tri romana koji nisu direktne duhovne inspiracije. Tako roman s fantastičnim elementima *Plavičaste krijesnice* (2007) čini četvrti svezak edicije, dok šesti čini roman *Čežnja za hrvatskim nebom* (2007) u kojem autor romansira stvarnu priču o hrvatskom povratniku u domovinu. Sedmi svezak čini (pseudo)povijesni roman *Prva kravata*, koji se prvi puta kao samostalna knjiga pojavio godinu prije samih izabranih djela (2013). Roman je svojevrsni nastavak Prosenjakove prijašnje *Priče o kravati*, odnosno njegov prilog kroatiziranju tog svjetski popularnog dodatka muškoj modi. Oslanjajući se s jedne strane na povijesni kontekst, a s druge na predaje o tome da su prve kravate vezali hrvatski vojnici u 17. stoljeću, odnosno da su im ih vezale njihove dragane, Prosenjak je stvorio pustolovno-romantični roman kojim je hrvatsko podrijetlo kravate u nedostatku do kraja egzaktnih povijesnih konačno dobilo adekvatnu književnu potporu. Posljednji, osmi svezak izabranih djela čini autobiografska proza naslova *Djetinjstvo bez mraka*, koja predstavlja jedino djelo u ediciji koje do tada nije bilo objavljeno kao samostalno izdanje. Slijedeći kronologiju vlastitog života, Prosenjak kroz tri velika poglavlja koja su razvedena na mnogo potpoglavlja – (1) *Djetinjstvo i školovanje*, (2) *Mladost i književni počeci*, (3) *Putovanja i radosti susreta* – iskreno i toplo govori kako o lijepim, tako i manje lijepim trenucima vlastitog života. S posebnom toplinom isprva govori o vlastitim roditeljima i odrastanju u rodnoj Podravini, kao i kasnije o vlastitoj djeci, ali i spisateljskim iskustvima.

Sve u svemu, ova izabrana djela Božidara Prosenjaka svjedoče o tome da se radi o autoru koliko samosvojne, toliko i koherentne poetike. Naime, u vremenima nivelacije i relativizma većine općeljudskih vrijednosti, kao što su privrženost obitelji,

zavičaju i domovini, odnosno preuzimanje odgovornosti za svoje postupke, djelovanje za dobrobit drugih itd., Prosenjak na neki način upravo to stavlja u fokus svojih djela, i to jednako onih za djecu i mlade i onih za odrasle. Time njegov bogat i u načelu žanrovski vrlo razveden opus krasi čudesna idejna koherencija, što ne znači da se autor ponavlja niti da je njegova ideja svijeta čitatelju u ikojem djelu suhoparno ili agresivno nametnuta, nego se nenametljivo i umjetnički relevantno obrazložena nudi kao protuteža suprotnim nastojanjima koja sve više uzimaju maha u suvremenom svijetu. Pritom treba naglasiti da Prosenjak nije niti naivan niti su njegova djela idilična, nego jednostavno zastupaju pogled na svijet u kojem još uvijek vrijede one civilizacijske vrijednosti za koje današnji nivelacijski um smatra da nam više nisu potrebne. Ostajući od samih književnih početaka do danas na takvome tragu Prosenjak ustvari cijelo vrijeme stvara vlastiti književni put, koji je ostao imun na brojne književne mode koje su se tijekom više desetljeća, koliko Prosenjak djeluje na književnoj sceni, smjenjivale. U tom su smislu ova Prosenjakova izabrana djela s jedne strane dobrodošao podsjetnik na ona njegova djela koja su do danas adekvatno recepcijski, književnokritički te književnopovijesno prepoznata, a uglavnom su to djela za djecu i mlade, dok nam s druge strane sugeriraju kako postoji i drugi dio njegova opusa koji do danas nije dobio zasluženu pažnju. Pritom se drugi dio ove opaske odnosi kako na djela uvrštena, tako i na ona neuvrštena u ovu ediciju izabranih djela, a prije svega na ciklus romana duhovne inspiracije. U svakom slučaju, ova su izabrana djela poziv na upoznavanje svih modusa Prosenjakova dosadašnjeg književnog djela (koje zasigurno nije završeno), što će se svakako pokazati kao ulaganje koje se isplatilo. I to kako kritičarima, tako i čitateljima (i starima i mladima).

Mario KOLAR

Hrvatsko književno bogatstvo u Gradišću

(Đuro Vidmarović: Jurica Čenar – hrvatski pjesnik iz Gradišća. Split: Naklada Đuretić, 2015., 281 str.)

Zahvaljujući prije svega profesoru Đuri Vidmaroviću, hrvatski književnik iz Gradišća Jurica Čenar, kod nas nije nepoznat. Štoviše, bez razmišljanja ga možemo uvrstiti među vodeća imena hrvatske književnosti rasute po svijetu, ali i u suvremenu hrvatsku poeziju.

Sada je pred nama i knjiga koju mu je posvetio naš vrijedni istraživač književnosti pisane izvan hrvatskih granica.

U prvome nas poglavlju autor upozna je s problemima vezanim uz naziv gradišćanski Hrvati odnosno s korištenjem velikoga i(li) malog slova ovisno o tome radi li se o Hrvatima u Gradišću (Burgenlandu) ili o bivšim zapadnougarskim Hrvatima. U prvom slučaju koristi se malo slovo, a u drugom veliko. Također nam objašnjava nastanak etnika „gradišćanski Hrvati“.

Đuro Vidmarović se dotiče i gradišćansko-hrvatskog jezika i njegove književne standardizacije. Govori o nesuglasjima sa stavovima istaknutih stručnjaka - akademika Nikole Benčića i Irvina Lukežića koji se bave proučavanjem gradišćansko-hrvatske književnosti.

Nakon toga konteksta, u dijelu naslovljenom *Tko je utjecao na književno formiranje Jurice Čenara*, posvećuje se književniku rođenome 25. kolovoza 1956. godine u Doljnoj Pulji kojemu je u gimnaziji profesor hrvatskoga jezika pjesnik Vladimir Vuković probudio zanimanje za novija strujanja u austrijskoj književnosti. Čenar je studirao ekonomiju u Beču i istodobno radio u Hrvatskome akademskom klubu (HAK) te obavljao odgovorne dužnosti u omladinskim organizacijama. Prvim pjesmama javlja se 1976. godine.

Od 1982. suradnik je gradišćansko-hrvatske redakcije ORF-a, a od 1987. član Društva hrvatskih književnika. Godine 1989. učlanjuje se u austrijski P.E.N. Te

iste godine dobiva austrijsku nagradu za literaturu i publicistiku.

Pripada mlađem naraštaju gradišćansko-hrvatskih pjesnika poznatom pod nazivom „Jastrebovi i slavuji“ zajedno s Dorotejom Zeichmann, Petrom Tyranom, Andyjem Novoselom, Herbertom Gassnerom, Ewaldom Höldom, Fredom Hergovićem i drugima. Književnost tih pisaca značajno se razlikuje od dotadašnje književne tradicije jer oni u nju unose nove elemente i otkrivaju nove književne putove. To je naraštaj koji studira u Beču i izvrsno je uklopljen u svoju sredinu. U književnosti ih karakterizira inovativnost i progresivnost, za razliku od starijeg naraštaja čije je obilježje tradicionalizam. Svoju poeziju pišu i na engleskome i njemačkom jeziku kako bi ih čitalo što više ljudi.

Kao pjesnik post-modernizma, Čenar u potpunosti raskida sa starijom književnosti i radikalno kreće novim putovima.

Između ostaloga, Đuro Vidmarović analizira njegovu poetsku zbirku *Misi misli* koju naziva prekretnicom u suvremenome pjesništvu Gradišćanskih Hrvata. Jer, ovdje je više nego razvidan raskid s tradicionalnom gradišćansko-hrvatskom poezijom kakvu su pisali Mate Miloradić, Sinković ili Augustin Blazović. To je neobična poezija u kojoj se pjesnik igra riječima, sadržajem i formom. On pojednostavljuje vanjski svijet i čitatelja uvodi u novu pjesničku dimenziju, u kojoj je lik pjesnika sporedan i samozatajan. Teme su mu stvarnost koja nas okružuje, stara i nova domovina, mašta i očekivanja, svakodnevna borba za opstanak.

Njegova je prva poetska zbirka jako dobro primljena, premda je stariji naraštaj pomalo razočaran zbog razvidnog prekida s tradicijom, a mlađi oduševljen novim pogledima na svijet i novim načinima gledanja na stvarnost koja nas okružuje.

U zbirci naslovljenoj *Mi svi* ovaj pjesnik produbljuje svoj pjesnički izraz, a osobito je zanimljiva njegova zbirka naslovljena *Posvete*. To nije klasična knjiga već je, prema riječima prof. Đure Vidmarovića, riječ o pedesetak pjesama „složenih poput kraka širene 6 cm i visine 17,5 cm. Ovako oblikovane stranice pri dnu su pričvršćene sponom, tako da se mogu pomicati lijevo i desno, a svaka od njih sadrži jednu pjesmu. Sve imaju naslov *Posvete*.“

Teme o kojima piše u toj zbirci su: poštovanje prema tradiciji i baštini, igra jezikom te razvidni manjinski problemi. I u ovoj zbirci koju odlikuje prije svega misaona lirika, pjesnik pjeva o našoj svakodnevnicima, o stvarima koje nas okružuju. Susrećemo se s problemima hrvatske manjinske zajednice, njezinom tradicijom, značajnim gradišćansko-hrvatskim pjesnicima.

Ova je lirika prepuna igara riječima, dubokih refleksija i kritika društva u kojemu pjesnik živi djelomice i zbog položaja zajednice kojoj pripada, a treba izdvojiti i pjesme u kojima je naglašeno njegovo poštovanje tradicije hrvatskoga nasljedja. Čenarova se poezija odlikuje i izvrsnim poznavanjem jezika na kojemu piše.

Vidmarović piše i o Čenaru kao proznom piscu i autoru nagrađenog romana *Svojemu svoj* u kojemu opisuje životni put osamljena, samosvjesna moderna gradišćansko-hrvatskoga mladog čovjeka zaočupljena tehnikom i svojim hrvatskim korijenima koji je usto vrсни stručnjak za kompjutore i menadžer.

U jednome od poglavlja ove zanimljive i vrijedne knjige kolege Đure možemo čitati i najnovije pjesme Jurice Čenara kao i tekstove o njegovome mjestu u suvremenoj austrijskoj, ali i hrvatskoj književnosti.

I iz njih je razvidno da je ovaj pripadnik modernog naraštaja gradišćanskih Hrvata dobro uklopljen u sredinu u kojoj živi, ali isto tako uspješno predstavlja i svoju drugu domovinu – Hrvatsku.

Željka LOVRENČIĆ

Shrink na terenu

Kemal Mujičić Artnam: *Sarina druga ljubav* (Zagreb 2014.)

Roman *Sarina druga ljubav* (2014.) Kemala Mujičića Artnama paradigma je recentne, nazovimo ju, (semi)kriminalističke proze koja u svojim lutajućim no izrazito prepoznatljivim, stvarnosnim meandrima dodiruje poširi spektar društvena bihevi-

orizma („Biheviorizam, tako zovu to proučavanje našeg ponašanja pomoću kojega nas žele izmjeriti, ispraviti i posiviti pa nas mjere, procjenjuju i posivljuju.“ 6) – pa samoiskaz jednostavnog protagonista sustavno sagledavamo s njemu prilagođenih povijesnih, psiholoških, ljubavnih, rodničkih i sličnih rakursa. Pripovjedni subjekt kreće u narativnu akciju iz pozicije prosječna, društveno uglavnom marginalizirana, govornika kojemu naoko treba strpljivi sudionik u ulozi terapeuta/slušatelja pa se tekst povremeno može iščitavati i kao neka vrsta iscjeljujućega samogovora na psihijatrijskom ležaju („Koliki poznati biznismeni, estradne zvijezde i drugi uspješni ljudi odlaze kod svojih psihoterapeuta kupujući svoj duševni mir. To se u Americi uzima kao vrsta prestiža. Pa neka, pomislio sam.“ (87). Iskazi teku u nizovima asocijativnih ulančavanja i pokrivaju fragmente govornikove osobne pretpovijesti, koja se umrežuje u nestabilnu prošlost vlastite države, ovlaš zahvaćajući njihovu zajedničku ratnu pozornicu, evocirajući djeliće ratnih trauma i psihoza, potom sežu do tranzicijskih aporija suvremena života sagledana sa stajališta srednjostaleške rezignacije.

Priča aktivira poriv koji se u psihologiji naziva „bijegom misli“: „Otkako sam demobiliziran nakon Oluje, to mi se sve češće događa. Ono o čemu razmišljam ne mogu zadržati u sebi. Što na umu – to na drumu.“ (81); opuštenim se diskursom poslaguju i pokušavaju protumačiti mnogobrojne situacije iz protagonistova života koji taj misaoni „bijeg“ proizvodi i slijedi: provodna je nit tjeskoba izazvana egzistencijalnom krizom, svijest o krhkosti bitka, koja je obilježila junakov emotivni život i nesigurni društveni status („Taj strah od iznenadne nesreće jači je od mene. Možda zbog toga što sam svjestan da nas na životu drži jako tanka nit. Pukne u trenutku.“ 32). Iz nizova pripovjednih „seansa“ (roman je raspodijeljen na 21 kratko poglavlje, što se može poistovjetiti s istim brojem terapeutskih sjednica) – razabire se naoko simplicitički suponirano protagonistovo stajalište o metafizičkim spolovima, jer je to u isti čas i ljubavna priča („Moja muška pamet nije nikada mogla do kraja razumjeti njezinu žensku.“ 18); no iz stereotipne refleksije o rodnom „nerazumijevanju“ povremeno se

probija pripovjedačev trubadurski stav koji je elaborirao u prigodnom citatu predavanja (riječ je o srednjoškolskom profesoru književnosti) o trubadurskoj poeziji i ženi kao savršenu predmetu žudnje („Zanimljivo je da je ta opjevana „idealna žena“ uvijek bila udana žena. Kao posljedica trubadurske poezije, žena se prestala identificirati s Evom, krivom za prvi grijeh. Uloga je trubadura u unapređenju odnosa između muškarca i žene neizmijerna.“ 33). Taj se adorativni odnos prema ženi projicirao na bračnu krizu u kojoj se pripovjedni subjekt privremeno našao (zbog ljubomore: „Moja ljubomora ima tisuću očiju.“ 89) – i koju je s manjim naporom – uklonio, jer „zajedno smo jači, ljubav je prejaka, može sve.“ (74). I dok je pokretačka snaga radnje na psihološkom polju bio unutarnji svijet emocija, pa i onih umjereno patoloških jer je riječ o bivšem ratniku, peteesepeovcu („Svakoga žulja njegov rat, i mene moj.“ 38), fabularna je dinamika potekla iz udružena djelovanja upravo tih, naoko uhvatljivih osjećajnih frustracija i ljubavnih previranja te istodobno njihova urastanja u društvenu, odnosno tranzicijsku patologiju cjelokupna prostora, patologiju koju je, dakako, generirao rat. Tada se u naraciji, koja je isprva tekla više odmjereno nego sporo, počinju zahuktavati događaji pa se u zanimljivom fabularnom zaokretu te dramski sve izoštrijenijem događajnom stampedu korijeni ljubomore otkrivaju u ratnoj pretpovijesti zahvaćajući pitanja prijateljstva, ratne solidarnosti, ljubavi, smrti, rađanja (naratorov ratni drug, a bivši ljubavnik njegove žene, stradao je u Oluji pod nepoznatim okolnostima; čitatelju su ostavljene na izbor dvije opcije: možda ga

je zbog ljubomore izdao sam pripovjedni lik, što je priznao pod hipnozom svojemu psihoterapeutu - ili je bivši ljubavnik stradao zbog brzopletosti i osobna neopreza, u što je uvjeren svjesni dio naratorova *ja*). To je prva krimi-zagonetka koja ostaje pod znakom pitanja; drugi fabularni spin zamišljen je kao odjek tranzicijskih koruptivnih događaja u hrvatskoj zbilju, kao plod okršaja između raznih lobija, napose na planu reketarenja u zdravstvu i manipuliranja psihičkim zdravljem bivšega ratnika („Imaš bujnu maštu i previše misli u glavi. A sve je tako jednostavno. Opusti se. Ondje gdje se vrti novac, ima i prljavštine. Ima svega. Reketarenje je jako rašireno. I ucjene. Taj tvoj doktor odurni je manipulator.“ 97). Za ovu krimi-zagonetku pripovjedač je razradio širi plan uzroka i posljedica: pohvatavši konce raznih sudionika u igri zlouporaba i ucjena u korumpiranoj psihijatrijskoj mreži, smišlja odgovarajući način kako im parirati, odnosno spasiti vlastiti razum. Pritom su kao dokazna građa poslužili intertekstni dodatci o sličnim slučajevima manipulacija u psihijatriji iz suvremenoga zagrebačkog života „skinuti“ s interneta. Treći fabularni zavrtnj ostaje pak u naznakama: žena koja je tijekom priče žudjela za majčinstvom, napokon ostvaruje svoju želju, no očinstvo ipak ostaje podosta dvojbeno, a to se pak dobro uklapa u svjetonazorski defetizam glavnog junaka/fokalizatora, tj. njegovu malograđansku pomirenost sa životnim frustracijama raznih vrsta, napose onima kojima je korijen u recentnoj hrvatskoj zbilji bremenitoj egzistencijalnim i etičkim zebnjama.

Dunja DETONI DUJMIĆ

KRONIKA DHK – Studeni, prosinac 2016.

– 4. studenoga

U Krapinskim Toplicama u 77. godini života preminuo je pjesnik, satirik, aforistik i pisac za djecu i mlade *PAJO KANIZAJ*.

U okviru međunarodne književne suradnje DHK i Društva slovenskih pisateljev održan je susret sa slovenskim književnicima Polonom Glavan, Markom Sosičem i Ivom Svetinom. Pozdravne riječi uputio je Božidar Petrač, predsjednik DHK. Uvodno izlaganje održala je dr. sc. Ivana Latković. Izbor iz djela u prijevodu na hrvatski jezik interpretirala je dramska umjetnica Perica Martinović. Susret je moderirala Lada Žigo.

U Rastušju na rodnoj kući Dragutina Tadijanovića otkrivena je spomen ploča koju su podigli Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Društvo hrvatskih književnika i Društvo Dragutina Tadijanovića. Na svečanosti otkrivanja sudjelovao je Mirko Čurić, predsjednik Ogranka slavonsko-baranjsko-srijemskog.

Predsjednik DHK Božidar Petrač sudjelovao je u akademskom razgovoru *Blaženi Alojzije Stepinac – katolički uzor čovjekoljublja* u organizaciji Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Pozdravnu riječ održao je kardinal Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački i veliki kancelar KBF-a. U razgovoru su sudjelovali: akademik Zvonko Kusić, predsjednik HAZU, prof. dr. sc. Damir Boras, rektor Sveučilišta u Zagrebu, akademik Stjepan Damjanović, predsjednik Matice hrvatske, dr. sc. Jasna Turkalj, ravnateljica Hrvatskog instituta za povijest, dr. sc. Marica Čunčić, ravnateljica Staroslavenskog instituta, prof. dr. sc. Stipe Botica, Odsjek za kroatistiku FF Zagreb i mons.

prof. dr. sc. Juraj Batelja, postulator kauze Alojzija Stepinca. Riječi zahvale uputio je prof. dr. sc. Tonči Matulić, dekan KBF-a. Program je vodio damski umjetnik Adam Končić.

– 12. do 14. studenoga

U Vrgorcu i Imotskome obilježena je *60. godišnjica smrti TINA UJEVIĆA*. Sudjelovali su: Božidar Petrač, predsjednik, Stjepan Čuić, i Borben Vladović. Organizatori: Gradsko kulturno središte Vrgorac, DHK i Matica hrvatska.

– 16. studenoga

Održana je Mala tribina DHK na kojoj se s učenicima Osnovne škole Josipa Račića družio Robert Mlinarec. Tribinu je vodio Hrvoje Kovačević.

Održana je 12. sjednica Upravnoga odbora DHK

U prostorijama DHK svečano je otvoren Tjedan Svjetskog saveza mladih Hrvatske recitalom *PRICE IZ VUKOVARA* Siniše Glavaševića. Izvode: Čedo Antolić i Rene Medvešak.

– 17. studenoga

Održan je kolokvij u povodu obilježavanja *100. obljetnice rođenja i 30. godišnjice smrti MARIJANA MATKOVIĆA*. Izlagali su: dr. sc. Dubravka Crnojević Carić, prof. dr. sc. Sanja Nikčević, mr. sc. Božidar Petrač i akademik Ante Stamač. Izbor iz djela interpretirao je dramski umjetnik Dragan Despot. Skup je moderirala Lada Žigo.

– 18. studenoga

Na Tribini DHK predstavljena je knjiga pjesama Gorana Gatalice *KRUCIJALNI*

TEST (Daruvar, Ogranak Matice hrvatske, 2014.). Uz autora, sudjelovali su Tin Lemac dramski umjetnik Joško Ševo i voditeljica Tribine DHK.

– 19. studenoga

Održana je umjetnička večer u povodu 115. godišnjice rođenja i 40. godišnjice smrti VJEKOSLAVA MAJERA. Uvodno izlaganje održao je prof. dr. sc. Vinko Brešić. Izbor iz djela i glazbeni program: dramska umjetnica Marija Borić i pijanist Zvonko Presečki. Večer je moderirala Lada Žigo.

– 20. studenoga

Održana je Mala tribina DHK na kojoj se s učenicima Osnovne škole Dragutina Domjanića družila se Silvija Šesto. Tribinu je vodio Hrvoje Kovačević.

Održana je Večer za Sinišu Glavaševića i Vukovar. Sudjelovali su: Lidija Bajuk, Diana Burazer, Ljerka Car Matutinović, Ružica Cindori, Zdravko Gavran, Stanka Gjurčić, Ivan Golub, Esad Jogić, Mladen Machiedo, Miroslav Međimorec, Ivan Pahernik, Josip Palada, Mile Pešorda, Gojko Polegubić, Nives Puhalo, Josip Sanko Rabar, Ante Stamać, Drago Štambuk, Miroslava Tušek, Ivan Zoretić i Sonja Zubović.

– 23. studenoga

Održana je sjednica Povjerenstva za primanje i provjeru članstva.

– 24. studenoga

Održana je umjetnička večer u povodu 140. obljetnice rođenja DRAGUTINA DOMJANIĆA. Izlagali su Božidar Petrač i akademik Ante Stamać. Izbor iz djela u recitatorskom i glazbenom programu izveli su dramski umjetnik Adam Končić i pijanist Oliver Belošević. Predstavljena je i knjiga Domjanićevih izabranih pjesama *K suncu prosi usaka roža* u izdanju Kršćanske sadašnjosti. Večer je moderirala Lada Žigo.

– 25. studenoga

Na Tribini DHK predstavljena je knjiga Đure Vidmarovića *Jurica Čenar, hrvatski pjesnik iz Gradišća* (Split, Naklada Bošković, 2015.). Uz autora, sudjelovali su akademik Nikola Benčić, dr. sc. Željka Lovrenčić, Jurica Čenar, nakladnik Zoran

Bošković i voditeljica Tribine DHK.

Održana je Tribina u gostima DHK na kojoj se s pacijentima Klinike za dječje bolesti u Zagrebu družila Sanja Pilić. Tribinu je vodio Hrvoje Kovačević.

U prostorijama DHK nakladnička kuća Alfa predstavila je knjigu Zvonimira Majdaka *PINOT NOIR* (Zagreb, 2015.). Uz autora, sudjelovali su Božidar Petrač. Davor Šalat i dramski umjetnik Dragan Despot.

– 26. studenoga

U prostorijama DHK predstavljena je knjiga Matije Maše Vekić *LUDBREŠKO EUHARISTIJSKO ČUDO; Sv. Jeronim – naučitelj Crkve i crkveni otac Svećenik i pjesnik don Mirko Talajić*. Uz autoricu, knjigu su predstavili Nevenka Nekić i Đuro Vidmarović.

– 27. studenoga

U Đakovu je u okviru programa i svečanosti obilježavanja 25. obljetnice obnove rada Ogranka Matice hrvatske u Đakovu i Književna riječ slavonsko-baranjsko-srijemska – 10. Slavonsko-baranjsko-srijemski hrvatski književni dani održana svečana dodjela Nagrade Julija Benešića – Davoru Šalatu za knjigu eseja i kritika o hrvatskoj poeziji *Zrcalni ogledi* (Zagreb, Alfa, 2014.) i Povelje uspješnosti Julija Benešića - Franji Nagulovu za niz kritika objelodanjenih između dvaju Susreta književnih kritičara.

– 30. studenoga

U prostorijama DHK Nacionalna i sveučilišna knjižnica predstavila je knjigu pjesama Frančeske Liebmann *MOJA PJE-SMA / MEIN GEDICHT* prve dobitnice Nagrade Anđelko Novaković 2014. koju Zaklada NSK dodjeljuje radi poticanja pjesničkog stvaralaštva mladih. Sudjelovali su: Božidar Petrač, Tomislav Marijan Bilosnić, Dobrila Zvonarek i dramski umjetnik Dragan Despot.

Iz članstva DHK istupio je Tomislav Domović.

– 1. prosinca

U prostorijama DHK nakladnička kuća Mozaik knjiga predstavila je roman za mlade Mire Gavrana *LJETO ZA PAMĆENJE*. Uz autora, sudjelovali su prof. dr. sc. Diana Zalar, urednik Zoran Maljković i dramski umjetnik Silvio Vovk.

– 2. prosinca

Predstavljena je knjiga izabranih pjesama Miroslave Tušek (*NE)SUGLASJA* (Zagreb, DHK-Mala knjižnica, 2015.). Uz autoricu, sudjelovali su recenzent prof. dr. sc. Dragutin Rosandić, urednik Ivica Matičević, dramska umjetnica Dunja Sepčić i voditeljica Tribine DHK.

Održana je Tribina u gostima DHK u Dječjem domu Zagreb – Podružnica A.G. Matoš gdje se s djecom družila Lana Bitenc. Tribinu je vodio Hrvoje Kovačević.

– 4. prosinca

U Gradskoj knjižnici u Slavonskome Brodu u organizaciji DHK Ogranka slavonsko-baranjsko-srijemskog održan je susret *Književna riječ slavonsko-baranjsko-srijemska* posvećen utemeljitelju Ogranka Vladimiru Remu (Slavonski Brod, 4. prosinca 1927. – Slavonski Brod, 22. kolovoza 2011.). U programu dodijeljena je posthumno Vladimiru Remu *Zlatna tkanica* izvanredna spomenica Udruge Šokačka grana u prigodi 10. obljetnice osnutka Šokačke grane Osijek. Predstavljen je *Zbornik Književna riječ 1* uz koje su zastupljeni autori čitali književna ostvarenja: Ivan Stipičić (moderator), mr. sc. Vera Erl, dr. sc. Marko Josipović, dr. sc. Goran Rem, Mirko Ćurić, dr. sc. Helena Sablić Tomić, Adam Rajzl, Franjo Džakula, Josip Palada, Ivan Slišurić...

– 7. prosinca

Održan je književni susret na kojem je predstavljen *KNJIŽEVNA RIJEČ 1, Zbornik književnih i esejističkih radova slavonsko-baranjsko-srijemskih autora* (Adam Rajzl, Franjo Džakula, Branka Brlečić-Vujić, Mirko Ćurić, Tihomir Dunderović, Ivan Kiefer Helin, Davor Ivanković, Jasna Horvat, Jurica Vuco, Livija Reškovic, Marina Tomić, Ivan Zrinušić, Lydia Scheurmann Hodak, Đurđica Stuhldreiter, Zvonimir Stjepanović, Franjo Nagulov, Tomislav

Mišir, Josip Cvenić, Milorad Nikčević, Helena Sablić Tomić, Tomislav Žigmanov, Kruna Först Medić, Bogdan Mesinger, Martin Grurovac, Stjepan Tomaš, Ivan Slišurić, Goran Rem); DHK-Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, 2015. Sudjelovali su: prireditelj Franjo Nagulov, predsjednik Ogranka Mirko Ćurić i dramski umjetnik Darko Milas.

– 9. prosinca

U prostorijama DHK Udruga OS održala je *Hommage hrvatskom narodnom guslaru i pjesniku MILI KRAJINI* (15. studenoga 1923.–13. listopada 2014.). Sudjelovali su: etnomuzikolog, glazbenik i sakupljač hrvatskog tradicijskog glazbenog narodnog blaga dr. sc. Joško Čaleta, književnica i promotorica hrvatske kulture Tuga Tarle, dramski umjetnik Darko Milas. Susret je moderirala Lada Žigo.

Održana je sjednica Povjerenstva za primanje i provjeru članstva DHK.

– 12. prosinca

U Koprivnici je održana Izborna skupština Podravsko-prigorskog ogranka DHK. Za predsjednika je izabran Darko Pero Pernjak.

– 14. prosinca

U Osnovnoj školi Ksavera Šandora Gjalskog u Zagrebu obilježena je *80. godišnjica smrti Ksavera Šandora Gjalskog*. Sudjelovali su: Dubravko Jelačić Bužimski i Božidar Petrač. Projicirana je serija *Razgovor sa sjenama*, epizoda *Kuća duhova* autora i voditelja Dubravka Jelačića Bužimskog.

U prostorijama DHK Svjetski savez mladih – Hrvatska održao je *RAZGOVOR S ATUROM*. Guest: Dinko Telečan. Moderator: Luka Tripalo.

– 16. prosinca

Predstavljena je knjiga drama Dubravka Jelačića Bužimskog *GOSPODAR SJENANA* (Zagreb, Naklada Đuretić, 2015.). Sudjelovali su dr. art. Mira Muhoberac, Božidar Petrač, dramski umjetnici Jelena Perčin i Goran Grgić i autor.

– 18. prosinca

Održana je 13. sjednica Upravnoga odbora DHK. Prihvaćen je Financijski plan

DHK za 2016. godinu. U članstvo DHK primljeni su mlađi od 35 godina: Marina Katinić, Frančeska Liebmann, Siniša Matasović i Luka Tripalo.

Održan je Božićni domjenak. U glazbenom programu djela: D. Šostakovič: Pet komada za dvije violine i klavir; F. Doppler: Andante i Rondo za dvije flaute i klavir i J. F. Faasch: Sonata u c-molu izveli su: Domagoj Guščić, klavir, Katarina Kutnar, violina i Lucija Petrač, flauta. Prigodne riječi i blagdansku čestitku uputio je predsjednik DHK Božidar Petrač.

– 19. prosinca

U Osijeku u svečanoj dvorani HNK-a obilježen je 85. rođendan *Bogdana Mesingera*. U ime DHK-Ogranka slavonsko-baranjsko-srijemskog govorio je predsjednik Mirko Ćurić, u ime Matice hrvatske Ogranak Osijek predsjednik Ivica Završki i u ime Umjetničke akademije Osijek dekanića prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić. Projiciran je dokumentarni film *Bogdan Mesinger- Traganje za obiteljskim vrijednostima*.

Anica VOJVODIĆ

